

יד מהרש"א

מסכת בבא בתרא

פרק גט פשוט

קס. – קעו.:

ג' אדר ב' תשע"ו

© Yechezkel Folger 2016

מפתח

דף קס:	6
תד"ה גט פשוט	6
תוספות ד"ה גט מקושר חלק א' ד"ה מקושר	6
תוספות ד"ה גט מקושר חלק ב' בא"ד וסהדי	8
תוספות ד"ה גט מקושר חלק ג' בא"ד וגם צריך עיון	8
תד"ה פשוט	8
תד"ה מקושר	8
תד"ה שדות בכסף	8
דף קס:	8
תד"ה לרב הונא	8
תד"ה לרב הונא ובא"ד דה' יודע	9
דף קסא:	10
תד"ה וליחוש	10
סוגיא וניחוש חלק א' תד"ה וניחוש	12
סוגיא וניחוש חלק ב' תד"ה דכתב ראובן ובא"ד דלא כטועים	13
סוגיא וניחוש חלק ג' תד"ה ומתכשר ביעקב עד	16
דף קסא:	18
תוספות בא"ד נחזור	18
סוגיא וניחוש חלק ד' תד"ה דלא כתב	18
תוספות בא"ד או בן למעלה	19
סוגיא וניחוש חלק ה' תד"ה כל מקושר	19
תוספות ד"ה וצריך	20
דף קסב:	21
תוספות בא"ד כיון שאין יכול לזייף	21
תד"ה לפי וא"ד חובתו	21
דף קסב:	22
סוגיא דהרחיק את העדים חלק א' תד"ה איבעיא להו	22
סוגיא דהרחיק את העדים חלק ב' תד"ה פחות	23
תד"ה שהרי אויר פוסל	23
דף קסג:	24
בא"ד פסול בין בתחלה בין בסוף	24
גמרא אמר ר' יצחק בן אלעזר	24
סוגיא דהרחיק את העדים חלק ג' תד"ה שיטה א' למאי חזיא	24
סוגיא דהרחיק את העדים חלק ד' תד"ה כגון לך	25
תד"ה שטר הבא	25
דף קסג:	25
רשב"ם ד"ה אלא	25
סוגיא דהרחיק את העדים חלק ה' תד"ה אמר ר' יוחנן (ר' יוחנן אומר) הודפס בתוך ד"ה שטר	26
תד"ה שיטה א'	27
תוספות ד"ה גופא חלק א'	27
דף קסד:	28
תוספות ד"ה גופא חלק ב' בא"ד והשטר שכתב	28
תוספות ד"ה גופא חלק ג' בא"ד אדרבה	29
תוספות ד"ה גופא חלק ד' בא"ד אנחנא סהדי	29
תוספות ד"ה גופא חלק ה' מהרש"א בא"ד ודע	31

..... תוספות ד"ה גופא חלק ו' בא"ד וקשה לפירוש רשב"ם ובא"ד וזה אינו נראה	32
..... דף קסד:	33
..... תד"ה הינא	33
..... דף קסה:	33
..... תד"ה אמר אביי	33
..... תוספות בא"ד שהרי על חתימתו	33
..... דף קסה:-קסו:	34
..... סוגיא דאימא נסכא חלק א' תד"ה אימא נסכא	34
..... סוגיא דאימא נסכא חלק ב' בא"ד אבל הכא פריך	34
..... סוגיא דכסף דינרין חלק א' הקדמה	35
..... סוגיא דכסף דינרין חלק ב' תד"ה אי הכי בא"ד איתא	36
..... סוגיא דכסף דינרין חלק ג' תוספות ד"ה אמר רב אשי	37
..... תוספות בא"ד דתפס	37
..... תד"ה נכנס	37
..... דף קסו:	38
..... תד"ה רבעתים חלק א'	38
..... תד"ה רבעתים חלק ב' בא"ד אלא נראה	38
..... תוספות בא"ד מצוה מן המובחר	40
..... תד"ה אם כן למה כתוב	40
..... תד"ה הג"ה בתוספתא תניא נדפס בסוף תד"ה אבל	41
..... תד"ה ספל וקפל	41
..... דף קסז:	41
..... תוספות ד"ה ומשוי	41
..... תוספות ד"ה אף על פי	41
..... תוספות ד"ה ושובר לאשה	42
..... דף קסז:	42
..... סוגיא דבלבד שיהא מכירין חלק א' תוספות ד"ה כותבין	42
..... תד"ה שם האיש	42
..... סוגיא דבלבד שיהא מכירין חלק ב' תד"ה וליחוש	42
..... תוספות בא"ד כמו שפירש	43
..... סוגיא דבלבד שיהא מכירין חלק ג' תד"ה ומחזיק	43
..... דף קסח:	44
..... תוספות ד"ה אמר רב נחמן	44
..... תוספות ד"ה מעמיד	44
..... דף קסח:	44
..... רשב"ם ד"ה בשטרי	44
..... תוספות ד"ה ופלוני	44
..... תד"ה אבל בשטר	45
..... תוספות בא"ד אין כתוב בו זמן	46
..... דף קסט:	46
..... בא"ד ומקנה לו	46
..... תוספות בא"ד וקצת קשה	47
..... תוספות בא"ד שטר השני	48
..... תוספות ד"ה לכתוב	48
..... דף קסט:	48
..... תד"ה בעלמא	48

..... תד"ה דמאן דמסיק	49
..... תד"ה ורבנן שמעון בן גמליאל – נדפס בתוך ד"ה בחזקה	49
..... דף קע.	52
..... רשב"ם ד"ה אלא	52
..... סוגיא דצריך לברר חלק א' רשב"ם ד"ה אמר לי' ר' אבא	52
..... דף קע:	52
..... סוגיא דיש לברר חלק ב' תד"ה אלא לברר	52
..... סוגיא דיש לברר חלק ג' בא"ד על זה שצריך	53
..... תד"ה אין הלכה	54
..... תוספות בא"ד תדע	55
..... דף קעא.	56
..... גמרא אמר רב פדת	56
..... תוספות ד"ה אלא עדים	56
..... דף קעב.	56
..... גמרא ואף על גב	56
..... משנה עשאן לשכר	56
..... תוספות ד"ה אי ידעיתו	56
..... דף קעב:	56
..... תד"ה מינך	56
..... תוספות בא"ד אפילו מריש גלותא	56
..... תוספות ד"ה עדי	57
..... תוספות ד"ה אבל הכא	57
..... תד"ה לנפילה דחד – ובתוכו ד"ה אלא הא דתניא	57
..... דף קעג.	59
..... תוספות ד"ה והכא	59
..... תד"ה שטרו של זה	59
..... דף קעג:	59
..... תוספות ד"ה חסורי כו'	59
..... דף קעד.	59
..... גמרא לנכסי	59
..... סוגיא דגביי' מן היתומין חלק א' תד"ה מקמי דלודעינהו	59
..... סוגיא דגביי' מן היתומין חלק ב' תד"ה ואם כתב בו	60
..... תוספות בא"ד שום היתומים	61
..... סוגיא דגביי' מן היתומין חלק ג' תוספות בא"ד ועוד קשיא	61
..... סוגיא דגביי' מן היתומין חלק ד' תוספות בא"ד ומיהו קשה	62
..... סוגיא דגביי' מן היתומין חלק ה' תוספות בא"ד אבל הבעל חוב	63
..... תד"ה בר מערב	64
..... דף קעה.	65
..... תד"ה רב ושמואל	65
..... תד"ה הא דמקוים	65
..... תד"ה הא דלא מקוים	65
..... תד"ה חזר ואמר	65
..... תוספות בא"ד אמר לי' הן	66
..... תוספות ד"ה ודברי שכיב מרע – ובו נדפס ד"ה גבו קרקע בעמוד ב'	66
..... דף קעה:	66
..... גמרא תנא מת	66

תד"ה דבר תורה	66
תוספות ד"ה לא מן היורשין	66
בא"ד משום דהוי כמוחזק	67
תד"ה דיתבי דיינא	67
דף קעו.	67
תוספות ד"ה גובה	67
תוספות בא"ד ובגמרא מפרש לה	67
תד"ה משעת כתיבה	68
תד"ה הג"ה	68
תד"ה והלכה כמותו	68
תוספות בא"ד מלתא	70

דף קס:

תד"ה גט פשוט

תוספות בד"ה גט פשוט כו' וכהאי מלתא שייך למיתני פ' הניזקין ולא בסדר נזיקין כו' דאירי בשטרות ואגב דאירי התם כו' כצ"ל מתוספות ישנים:

תוספות ד"ה גט מקושר חלק א' ד"ה מקושר

בד"ה מקושר כו' תימה לרב ירמיה כו' דסתם שטר יש בו גליון מן הצד כו' עכ"ל הך קושיא בעצמה הקשו לקמן גם לרב הונא שיכתוב שטר למעלה מן העדים או מן הצד ואפשר שהקשו כן בפשיטות טפי לרב ירמיה דכל שטר מסתמא יש בו גליון מן הצד ויש לכתוב בו שטר גמור משא"כ לרב הונא אין לכתוב מן הצד רק כתיבת יד בשיטה אחת ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) מסקנא דרב ירמי' בר אבא לגבי גט מקושר

ציור א' – אחוריו של שטר מקושר למסקנא דרב ירמי' בר אבא					
גליון למעלה מחתימות [כנגד גליון מצד הכתב בפנים]					
גליון מצד חתימות באחוריו [כנגד גליון למטה מכתב בפנים]	ראובן	בן	שמעון	עד	גליון מצד חתימות באחוריו [כנגד גליון למטה מכתב בפנים]
	לוי	בן	יהודה	עד	
	יששכר	בן	נפתלי	עד	
גליון למטה מחתימות [כנגד גליון מצד הכתב בפנים]					

(2) תוספות

(א) קשיא

(i) ניהוש כבציור ב' דבעל השטר ימחוק לכתב שבפנים ויכתוב מאי דבעי בגליון מאחוריו למעלה מחתימת עדים ויאמר אשר גט פשוט הוא דחתמו בו עדים מתחת לכתב

ציור ב'					
זכרון דברים אשר ביום ג' בשנה זו איך אנתנו מעידים אשר ראובן הלוי לשמעון מנה וכו'					
גליון מצד חתימות באחוריו [כנגד גליון למטה מכתב בפנים]	ראובן	בן	שמעון	עד	גליון מצד חתימות באחוריו [כנגד גליון למטה מכתב בפנים]
	לוי	בן	יהודה	עד	
	יששכר	בן	נפתלי	עד	
גליון למטה מחתימות באחוריו [כנגד גליון מצד כתב בפנים]					

(ב) תירוץ

(i) מאחוריו של קלף הריהו צד "שחור" אשר יכול להזדייף וקי"ל דשטר דיכול להזדייף אין לו ממשות ולא למדין ממנו כלום

(ג) קשיא

(i) איתא בכתובות דהאי מאן דבעי לאחויי חתימת ידי' בבי דינא לכתוב אחספא דליכא למיחש למי שיזייף ויכתוב מאי דבעי אחספא למעלה מחתימת ידי' משום דחספא יכול להזדייף ואין לו ממשות ולא למדין ממנו כלום

(ii) ומוכרח דשחור לא יכול להזדייף דאי לאו הכי לכתוב חתימת ידי' בשחור

(3) הקדמה להמשך תוספות

(א) גט מקושר למסקנא דרב הונא הריהו כבציר ג' דמתחת כל שורת כתב בפנים יש קשר אשר מאחוריו חותם עד בחוץ

ציור ג' – גט מקושר למסקנא דרב הונא		
	[גליון למעלה בפנים ובחוץ]	
	כתב שורה א' [בפנים]	
גליון בצד פנים ובחוץ	ראובן בן שמעון עד [בחוץ]	
	כתב שורה ב' [בפנים]	
	לוי בן יהודה עד [בחוץ]	
	כתב שורה ג' [בפנים]	
	לוי בן יהודה עד [בחוץ]	
	גליון למטה בפנים ובחוץ	

(ב) קשיא

(i) ליחוש דבעל השטר יפתח לקשריו וימחוק לכתב שבפנים ויכתוב מאי דבעי מאחוריו –

(1) או כבציר ד' בגליון למעלה מחתימות עדים כגט פשוט רגיל שנחתם בעדים ולא איצטריך שיהא בכתב ידו של המתחייב

ציור ד'		
	זכרון דברים וכו'	
	ראובן בן שמעון עד [בחוץ]	
	לוי בן יהודה עד [בחוץ]	

(2) או כבציר ה' בגליון בצד ימין מחתימות עדים ויגזי שורה בו חתם ראובן וישקר ויאמר שנכתב בכתב יד ראובן ונחתם בראובן דמהני הגם דלא חתם בו אלא ראובן שהתחייב עצמו

ציור ה'	
"אני חייב מנה לשמעון"	חתימת ראובן בן יעקב

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) קושיות תוספות לרב ירמ' בר אבא ורב הונא בעיקר דומין להדדי – ולמה מקשי תוספות קושיתיהו מקודם לרב ירמ' בר אבא

(ב) תירוצ

(i) לרב ירמ' בר אבא בהאי גליון שהוא למעלה מחתימת עדים מאחוריו ושהוא כנגד גליון מן הצד בפנים (כבציר ב') מצי בעל השטר למיכתב שטר גמור באורכו של שטר "זכרון דברים וכו'"

(ii) מה שאין כן לרב הונא כבציר ה' – בגליון קצר לפני חתימת ראובן לא מצי בעל השטר למיכתב בזיוף כתב יד ראובן רק התחייבות קצר "אני חייב ללוי מנה"

תוספות ד"ה גט מקושר חלק ב' בא"ד וסהדי

בא"ד וסהדי של אחוריו מסהדי כו' לצד אחד ואיכא טיוטא בין עדים כו' ויכתוב למעלה מן העדים בגליון או מן הצד כנגד כו' וה"נ איכא למיחש כו' כצ"ל:

תוספות ד"ה גט מקושר חלק ג' בא"ד וגם צריך עיון

בא"ד וגם צ"ע אם מקושר חתום בכתב ידו כו' דא"כ אי הוי מחוי בשחור כו' עכ"ל ר"ל דהשתא ליכא ראייה מהך דכתובות דא"נ דיכול להזדייף בשחור לא ה"מ למחוי בשחור משום דהוה עביד ליה המוצא מקושר בכתבת ידו וק"ל:

(1) הקדמה

א) קבענו לתוספות בחלק א' אשר על סמך ראי' מן מסכת כתובות מוכרח דבשחור יכול להזדייף דאלו אינו יכול להזדייף מצי מחוי כתב ידי' בשחור

(2) המשך תוספות כמבואר במהרש"א

א) צריך עיון אלו מהני שטר מקושר כשכותב ראובן בכתב ידו בפנים "אני חייב מנה ללוי" וחתמו בחוץ
ב) דאלו מהני הופרך ראי' דתוספות מהך דכתובות דיכול להיות דשחור אינו יכול להזדייף והיינו טעמא דאין לאדם לאחויי חתימת ידי' בשחור משום דמי שמוצא לשטר מצי למיכתב מאי דבעי בפנים בזיוף כתב ידו דראובן

תד"ה פשוט

בד"ה פשוט כו' והכי מוכח מר' חנינא כו' שום חילוק אלא כו' כתוב בו שריר כו' כצ"ל:

תד"ה מקושר

בד"ה מקושר שכתבו כו' ואם נאמר כאן שנדון כפשוט כו' לדברי ר' חנינא בן גמליאל כו' רבי לר' חנינא בן גמליאל כו' וזימנין דיזיף ביה כו' לא הוה קשה לרבי על מתני' כו' הוי מאוחר ולא כו' שכתוב בשטר שכיון שהיה כו' יעשה שובר מקושר תו לא כו' כצ"ל:

תד"ה שדות בכסף

בד"ה שדות בכסף כו' ונתנו לתורף כו' והעד עדים כו' עכ"ל כצ"ל:

דף קס:

תד"ה לרב הונא

[דף קס עמוד ב] בד"ה לרב הונא כו' שאין העד אחרי השיטה כו' עכ"ל כצ"ל אבל אחורי השיטה ודאי מקרי כמ"ש לעיל וק"ל:

(1) הקדמה

א) גט פשוט כתב שלו בפנים ועדיו חותמין מתחת לכתב

ב) משנה – מקושר עדיו "מאחוריו"

ג) לשון רב ירמ' בר אבא – "אחורי הכתב וכנגד הכתב מבחוץ"

(ד) לשון רב הונא – בין קשר לקשר – ובהוה אמינא נוקטין דחותמין מגואי – דהיינו בפנים – כבציור א'

ציור א'
כתב שורה א' [בפנים]
ראובן בן שמעון עד [בפנים]
כתב שורה ב' [בפנים]
לוי בן יהודה עד [בפנים]
כתב שורה ג' [בפנים]
יששכר בן זבולון עד בפנים]

(2) גמרא

(א) קשיא לרב ירמ' בר אבא

(i) במשנה כבר קתני "מאחורי הכתב" – מאי מוסיף רב ירמ' בר אבא באמרו "מבחוץ"

(ב) תירוצ' כמבואר במהרש"א

(i) כל חתימה דאינה במקום רגיל מיקרי "אחורי הכתב" או "מאחוריו" – הלכך מן משנה לחוד יכולין למיטעי דחותמין בפנים שלא במקום רגיל כגון למעלה מכתב

(ii) לכן מדגיש רב ירמ' בר אבא "מבחוץ" למילף דאין חותמין בפנים כל עיקר

(3) תד"ה לרב הונא כמבואר במהרש"א לפי גרסתו (עיין עוז והדר הגה ז)

(א) קשיא להוה אמינא דרב הונא דחותמין "בין קשר לקשר מגואי" – הרי במשנה קתני דחותמין מאחוריו

(ב) תירוצ'

(i) בדומה למה שביארנו לשיטת רב ירמ' בר אבא – משנה אשמועינן דהגם דחותמין מגואי מכל מקום אינן חותמין במקומו הרגיל "אחרי" שיטה שתחתיו

(4) מהרש"א

(א) שים לב דאע"ג דאחורי הכתב ואחורי השיטה ומאחוריו כולהון יכול להיות דמשמעותן "שלא במקום רגיל" – מכל מקום במלה "אחרי" בתירוצ' תוספות כיוונו למשמעות "לאחר" דהיינו היפוך "מוקדם"

תד"ה לרב הונא ובא"ד דהי' יודע

בד"ה ואם איתא כו' דרך אורח השיטה וה"ה כו' ואפי' פשוט שפסול כשעדין מאחוריו לא היה כו' עכ"ל כצ"ל:

בא"ד דהיה יודע ר' מתני' דפשוט ודמקושר ולא היה יודע דבמקושר שנה כו' עכ"ל ולפ"ז ע"כ טעם דפשוט עדין מאחוריו דפסול לאו היינו משום שעשאו מקושר והוי מוקדם כמ"ש התוס' לעיל אלא כאידך טעמא שכתבו התוס' שלא נעשה כתיקון חכמים וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) זונין ביאר לרבי דגט מקושר כותבין בו זמן מאוחר דהיינו דכותבין בו שנה ב' הגם דבקושטא כבר נכתב בשנה א'

(2) הקדמה ב'

(א) שטר מוקדם פסול – כגון כתב בו "שנה א'" ובקושטא לא נכתב עד שנה ב'

(3) הקדמה ג'

(א) גט פשוט עדין בפנים ואלו חתמו מבחוץ פסול

(ב) גט מקושר עדיו מבחוץ

(4) תוספות

(א) גט פשוט שחתמו מבחוץ פסול מתרי טעמי

(i) דאי לאו הכי מצי בעל גט פשוט (שנכתב בשנה ב' וכתב בו זמנו "שנה ב'" כדבעי) לעשותו גט מקושר ע"י שיתן בו קשרים – ולשקר ולומר דנכתב בשנה א' וכתבו זמנו מאוחר "שנה ב'" כדבעי – ועי"ז יצליח בעקיפין להשתמש בגט מוקדם לשנה א'

(ii) משום שלא נעשה כתקנת חכמים

(5) תוספות

(א) בתחלה לא ידע רבי להך דזונין אשר גט מקושר כותבין בו זמן מאוחר

(6) מהרש"א

(א) מובן אשר עד שידע רבי להך דזונין סבר רבי אשר גט פשוט פסול בעדיו מבחוץ דיקא משום שלא נעשה כתקנת חכמים

דף קסא.

תד"ה וליחוש

[דף קסא עמוד א] בד"ה וליחוש דלמא כו' וליכא למימר דמטייט לה מצד אחר דשמא כו' עכ"ל מצד אחר היינו צד שהשטר כתוב בו ולא יניחו לטייט גם שם מפני האשרתא ובצד העדים פסיקא להו דלא יניח להו לטייט מפני הנפק וקיום העדים שדרכו להיות תחת עדים ולעיל שכתבו התוספות שאפשר לטייט לצד העדים עד סוף השטר היינו למאי דמסיק דחתימי עדים ממטה למעלה ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) גט פשוט כתב שלו מבפנים – עדיו חותמין מתחת לכתב – וב"ד כותבין לאשרתא מתחת לחתימת עדים

(2) הקדמה ב'

(א) הוה אמינא דרב ירמ' בר אבא לגבי גט מקושר

ציור א' – שטר מקושר להוה אמינא דרב ירמ' בר אבא
כתב שורה א' בפנים – חתימת עד כנגדו בחוץ
כתב שורה ב' בפנים – חתימת עד כנגדו בחוץ
כתב שורה ג' בפנים – חתימת עד כנגדו בחוץ
גליון בין בפנים בין בחוץ

(3) גמרא – קושיות להוה אמינא דרב ירמ' בר אבא

(א) קשיא א'

(i) כיון דלא חתמי עדים מתחת לכתב בפנים הרי מצי בעל שטר לכתוב מאי דבעי מתחת לכתב בפנים

(ב) תירוץ

(i) יכירו ב"ד זיופו ע"י שכתב פנים ימשיך להלאה מחתימות עדיו כנגדו בחוץ

(ג) קשיא ב'

(i) הרי מצי בעל השטר להוסיף עדים מבחוץ ולכתוב מאי דבעי כנגדם מתחת לכתב בפנים

(4) תוספות

(א) קשיא

(i) לקושיא א' הוה להו לתרץ דמטייט לשטר מסוף כתב פנים עד למטה

(ב) תירוץ

(i) לא מצי לטייט מתחת לכתב – דאע"ג דבגט מקושר חותמין עדיו מבחוץ מכל מקום יכול להיות דירצו ב"ד למיכתב אשרתא בפנים מתחת לכתב כנהוג בגט פשוט

(5) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אמאי לא הקשו נמי בתוספות דליתרצוי קושיא ב' דמטייט לי' בצד חוץ מתחת לחתימות עדים כדי שלא יוכל בעל השטר להוסיף עדים מבחוץ

(ב) תירוץ

(i) פשיטא להו מכבר דלא מצי לטייט מתחת לעדים בחוץ דמסתבר ביותר דירצו ב"ד למיכתב לאשרתא מתחת לחתימות עדים – ותוספות לא חידשו אלא דיכול להיות דלפעמים ירצו ב"ד למיכתב לאשרתא בפנים כנהוג בגט פשוט

(ג) קשיא

(i) מאי שנא דלעיל דף קס. בתד"ה מקושר כתבו תוספות דמצי לטייט בצד עדים לסוף השטר ולא חששי אשר לא יישאר מקום לאשרתא

(ד) תירוץ

(i) שאני התם דקיימי אליבא דמסקנא דרב ירמי' בר אבא אשר עדי גט מקושר חותמין לאחוריו מלמטה למעלה כמבואר בציור ב' – כיון דבאופן זה אלו מטייט מאחוריו כנגד גליון בפנים מתחת לכתב נמצא דטיוטו בחוץ הריהו **מן הצד** לימין מחתימות עדים ולכן יישאר בחוץ ריוח **תחת** חתימות עדים לאשרתא

ציור ב' – טיוט מאחוריו של שטר מקושר למסקנא דרב ירמי' בר אבא					
גליון למעלה מחתימות [כנגד גליון מצד הכתב בפנים]					
גליון למטה מכתב בפנים [מטויט]	ראובן	בן	שמעון	עד	גליון מצד חתימות באחוריו וכנגד גליון למעלה מכתב בפנים
	לוי	בן	יהודה	עד	
	יששכר	בן	נפתלי	עד	
גליון למטה מחתימות – מקום אשרתא					

(ii) מה שאין
תוספות דידן
דקיימי אליבא
דהוה אמינא
דרב ירמי' בר

כן

אבא כבציור א' דאלו מטייט בחוץ כנגד גליון למטה מכתב בפנים נמצא דמטייט בחוץ מתחת לחתימות עדים ולא יישאר מקום לאשרתא מתחת לחתימות עדים

סוגיא וניחוש חלק א' תד"ה וניחוש

בד"ה וניחוש כו' וא"ת והוא יחתום כו' כי אם עד אחד חתום ואם הוא עצמו יחתום שני פסול כו' שלא יבא אדם אחר ויכתוב כו' ויהיה העד לזה שזהו כתב ידו עכ"ל כצ"ל ונראה דר"ל שיוסיף לחתום עדים בסוף השטר נגד העדים הראשונים ויכתוב בפנים מאי דבעי נגד העדים שמוסיף מבחוץ ואהא תירצו שלא היה בכל שיטה כ"א עד אחד דהיינו ג' עדים זה תחת זה ואם יוסיף לחתום ולהוסיף נגד כל עד עוד עד שני הרי הוא פסול דלא מכשרינן אלא באין בכל שיטה כ"א עד אחד אפי' עד ק' עדים בזה תחת זה ועוד תירצו שהעדים לא יניחו הגליון עד סוף השטר בלא טיוט משום שלא יעשה מכל עד א' כתיבת יד וכמ"ש התוס' ג"כ לעיל אבל לא ידענא מאי קא קשיא להו מעיקרא בעיקר קושייתם דא"נ שהם כתובים בשיטה א' צריכין לעשות טיוטא עד סוף השטר שלא יעשה שטר הבא הוא ועדיו בשיטה אחת כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

(1) גמרא

(א) קשיא לרב ירמי' בר אבא

(i) ניחוש דבעל השטר יגזיז שיטה תחתונה של כתב מבפנים – ועי"ז ישמיט תנאי שהוא לטובת לוח

(ב) תירוצ

(i) מהאי טעמא גופה איצטריך לרב ירמי' בר אבא למיחתם סהדי מלמטה למעלה לארכו של שטר – דאלו יגזיז שיטה תחתונה דכתב בפנים יגזיז נמי בחוץ לכל הפחות חלק משמו של חתימת ראובן ויכירו ב"ד זיופו

(2) הקדמה לקושית תוספות

(א) בתחלה נקטו תוספות אשר לרב ירמי' בר אבא חותמין עדיו בזה אחר זה בשורה אחת כבציור א'

ציור א'					
גליון מצד חתימות באחוריו ולמטה מכתב בפנים	גליון למעלה מחתימות באחוריו ומצד כתב בפנים				
	ראובן בן יעקב עד	שמעון בן יעקב עד	יהודה בן יעקב עד		
גליון למטה מחתימות באחוריו ומצד כתב בפנים					

(3) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) אין קצבה למספר עדים שיכולין לחתום בשטר – ותיקשי הרי מצי בעל השטר להוסיף עד אחד – יהודה בן יעקב – בגליון ימין בחוץ כדלהלן

יהודה בן יעקב עד	ראובן בן יעקב עד	שמעון בן יעקב עד	לוי בן יעקב עד {למעלה}

(ii) ועל ידי זה יוכל להוסיף שיטה לכתב בפנים ולא יכירו ב"ד זיופו

(ב) תירוצ א'

(i) הגם דאין קצבה למנין עדים מכל מקום כל עד צריך למיחתם בשורה מתחת לחבירו – ואכן לרב ירמי' בר אבא חותמין כבציור ב' להלן ולא כבציור א'

ציור ב'				
עד	יעקב	בן	ראובן	
עד	יעקב	בן	שמעון	
עד	יעקב	בן	לוי	

(ii) ומובן אשר בעל השטר יפסול לשטר אלו מוסיף חתימות עדים בגליון כבציור ג'

ציור ג'				
עד	יעקב	בן	ראובן	יששכר בן יעקב עד
עד	יעקב	בן	שמעון	זבולון בן יעקב עד
עד	יעקב	בן	לוי	דן בן יעקב עד

(ג) תירוץ ב' כמבואר במהרש"א

(i) על כל פנים צריכין לטייט בגליון לימין החותמות כבציור ד' – דאי לאו הכי מצי בעל השטר למיגז שורה לפי עצמה ולמכתב מאי דבעי בזיוף כתב ידו של ראובן כבציור ה' ולמחוק פנים של השורה ויטעון דמהני כדין כתב יד שכתבו ראובן הגם שלא חתמו אלא ראובן – ועיין כעין זה לעיל בתד"ה מקושר בדף קס.

ציור ד'				
עד	יעקב	בן	ראובן	ט-י-ט
עד	יעקב	בן	שמעון	ט-י-ט
עד	יעקב	בן	לוי	ט-י-ט

ציור ה'	
"אני חייב מנה ללוי"	חתימת ראובן בן יעקב

(ii) ולכן ממילא לא יוכל בעל השטר להוסיף בו חתימות בגליון

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אף בתחלה בדסברי תוספות דעדים חתמי כולן בשורה ארוכה כבציור א' איצטריך למימר דמטייט לימין שורת החתימות – דאי לאו הכי מצי בעל השטר למיגז שורה זו ולמכתב בזיוף בגליון מאי דבעי כבציור ו' ולמחוק פנים של השורה ויטעון אשר גט פשוט הוא שהוא ועדיו חתמו בשורה אחת דמהני

ציור ו'			
"אני ראובן חייב מנה ללוי"	שמעון בן יעקב עד	לוי בן יעקב עד {נגד עליון של כתב לפנים}	

סוגיא וניחוש חלק ב' תד"ה דכתב ראובן ובא"ד דלא כטועים

בד"ה דכתב ראובן כו' כשאפרש שיעקב וראובן בחד דרא לאורכו כו' שאם לא היה כשר בהכי בבן למעלה כו' עכ"ל נראה פי' לדבריהם שאם נפרש קושיא של ריב"ם דוקא בכה"ג [עיין בדפוס] בראובן ויעקב בחד דרא דהשתא כשיחתוך שיטה התחתונה מהשטר עם ראו ועם בן תחתיו וישאר למעלה בן יעקב בשיטה א' הוי כשר אבל בבן למעלה ויעקב למטה בב' שיטין לא היה כשר כגון שיכתוב למעלה ראובן ולמטה בן יעקב [עיין בדפוס] דהשתא כדגייז ראו שלמעלה עם בן שתחתיו לא ישאר בן יעקב בשיטה א' אלא בן למעלה ויעקב למטה ואינו כשר בהכי – וע"ז כתבו דזה טעות ואין להעליל את ריב"ם בלשונו בקושייתו דנקט דוקא בכה"ג שראובן ויעקב בחד דרא לאורכו של שטר למעלה אלא דה"ה בבן ויעקב בחד דרא למטה באורכו של שטר ואם יגייז ראו עם בן שלמטה ישאר בן למעלה ויעקב למטה והוא כשר ושפיר יפול גם בזה בקושיית ריב"ם ואין להשיב גם בזה אלא בלשון

ריב"א אלא שיהא בן שלמטה גדול כנגד כל ראובן שלמעלה כזה [עיין בדפוס] או שיהיה בן של מטה תחת בן של ראובן כזה [עיין בדפוס] ולפי פירוש ריב"ם דראובן ויעקב בחד דרא באורך השטר יהיה בן שלמטה גדול כנגד כל ראובן שלמעלה כזה [עיין בדפוס] או שיהיה בן של מטה נגד בן של ראובן כזה [עיין בדפוס] מיהו לא ידענא מאי הכרע איכא בלשון קושית ריב"ם שכתב אי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב כו' דאדרבה משמע טפי דבן ויעקב למטה בחד דרא לאורך השטר מיהו מלשון ריב"א דלקמן משמע דקושייתו דראובן ויעקב בחד דרא למעלה באורכו של שטר ממה שכתב בתירוצו ואפי' ימחקנו לאותו בן שלמטה כו' ואי איירי בבן ויעקב בחד דרא למטה באורך השטר הל"ל ואפילו ימחקנו לאותו בן של מעלה ודו"ק:

בא"ד ולא כטועים שאינו כשר כו' מעולות שפירשנו ואין כו' אלא ראובן ובן ביחד ולא ישאר אלא יעקב עד והשתא ניחא הוא כו' וישאר בן של שם ראובן וגם יעקב ומתכשר בהכי אלא בן כנגד כל ראובן א"נ בן תחת בן של שם ראובן ואי גיז לראו כו' זה תחת זה ויעקב אחרי בן וז"ל ריב"א כו' בן תחת בן של שם ראובן שאם כו' לראו של ראובן וגם בן שלמטה כו' העליון של ראובן ישאר בן כו' כצ"ל:

(1) ניהדר לשקלא וטריא דגמרא לעיל

(א) קשיא

(i) ניוחש דבעל השטר יגזי שיטה תחתונה של כתב מבפנים ועי"ז ישימט תנאי שהוא לחובתו

(ב) תירוצ

(i) מהאי טעמא גופה איצטריך לרב ירמ' בר אבא למיחתם סהדי מלמטה למעלה לארכו של שטר – דאלו יגזי שיטה תחתונה דכתב בפנים יגזי נמי בחוץ לכל הפחות חלק משמו של חתימת ראובן ויכירו ב"ד זיפו

(2) המשך דגמרא

(א) קשיא

(i) כיון דכל עד כותב שמו מלמטה למעלה כזה "ראובן בן יעקב עד" יכול להיות דלא יגזי אלא "ראובן" ולא יכירו ב"ד זיפו דמצי ב"ד למיחשב דאכן חתם "בן יעקב" ודלא גאיז בעל השטר מידי

(ב) תירוצ

(i) "דכתב ב' ראובן בן בחד דרא ויעקב עד עלווי" – אשר "עילווי" משמעו כנגד אותה שיטה בפנים שהוא למעלה מן שיטה אחרונה

(3) תוספות – ביאור לתירוצ דגמרא

(א) לשון תוספות

דכתב "ראובן בן" בחוץ כנגד שיטה אחרונה בפנים והיינו בחד דרא ואחר כך יעקב עד לארכו של שטר"

(ב) ביאור

(i) בציור דלהלן כתוב "ראובן בן" מאחוריו באופן שתי וערב כנגד חלק שורה אחרונה דכתב בפנים – ו"יעקב עד" כתב עילווי באופן שתי וערב כנגד חלק שיטה דכתב בפנים שהוא למעלה מן שיטה אחרונה

יעקב עד	ראובן בן
[כנגד חלק שיטה דעילוי]	[כנגד חלק שיטה תחתונה]
[בפנים]	[בפנים]

- (ג) ואלו יגזו בעל השטר לשיטה אחרונה בפנים יגזו נמי לחתימה (בקו המקווקו בציוור) בחוץ
 (ד) נמצא אשר בית דין יכירו לגזיזה דהרי שמו של העד ראובן הי' ולא יעקב [ולהלן מקשי בגמרא דהרי יכולין בית דין למיטעי אשר בקושטא "יעקב" הרי הוא שמו של עד]

(4) הקדמה להמשך תוספות

(א) להלן נעסוק באופנים מסויימים בו יכולין למיכתב חלקי "ראובן בן יעקב עד" כנגד שיטה אחרונה וכנגד שיטה דעילוי וגם בחלק העליון דשורה דחתימת עדים בחוץ ("למעלה") או בחלק התחתון דשורה דחתימת עדים בחוץ ("למטה")

(5) המשך תוספות – קושיית ריב"ם

(א) לשון קושייתו

"אי בן בראש ראובן ואח"כ יעקב הוה מצי גיז לשיטה אחרונה עד ראו של ראובן ועם בן של תחתיו וישאר בן יעקב"

(6) הג"ה בתוספות

(א) ביאור קושיית ריב"ם

- (i) "בן בראש ראובן" משמעו אופן א' להלן בו כתיב "בן יעקב עד למעלה" – ומקשה ריב"ם דלא יכירו בית דין לגזיזה דהרי ישאר בן יעקב עד ויחשבו ב"ד שהוא חתימה כשרה

אופן א' – בן יעקב עד למעלה		
שיטה א'	שיטה ב'	
[למעלה]	ראו	בן יעקב עד
[למטה]	בן	

- (ii) אבל ניחא לי' לריב"ם דבאופן ב' להלן "בן למעלה ויעקב עד למטה" לא קשה מידי מחמת דאלו מיגז בעל השטר שיטה תחתונה בפנים יישאר בן למעלה ויעקב עד למטה דלכאורה אינה חתימה כשרה ויהא זיופו ניכר

אופן ב' – יעקב עד למטה	
ראו	בן
בן	יעקב עד

(ב) פירכא

- (i) בקושטא בן למעלה ויעקב עד למטה חתימה כשרה היא ואין זיופו ניכר

(7) המשך תוספות – ריב"א

- (א) ריב"א ס"ל כהג"ה אשר באופן ב' לא יכירו בית דין לזיופו ודלכן מלמדין לסופר לעשות שינוי לאופן ב' כבאופן ג' כדי דאלו יגז בעל השטר יישאר בן ב' פעמים ויכירו בית דין זיופו

אופן ג' – יעקב עד למטה	
ראו	בן
בן	יעקב עד

(ב) קושיא דשמא ימחוק

- (i) ניחוש שמא באופן ג' ימחוק בעל השטר לכן של מטה

(8) מהרש"א

(א) קשיא

- (i) באופן ג' יותר הוה לי' לריב"א להקשות שמא ימחוק בן של מעלה
- (ii) ואכן אלו הי' ריב"א משתעי באופן ד' להלן ביעקב עד למעלה הי' מבואר שפיר הא דמקשי דניחוש שמא ימחוק בן של מטה

אופן ד' – יעקב עד למעלה	
ראו	בן יעקב עד
	בן

(9) המשך תוספות – ב' תירוצים לקושיא דשמא ימחוק

- (א) תירוצ' א' – לא כדאמרת אלא בקושטא יכירו ב"ד למחק ולכן אופן ג' אתיא שפיר
- (ב) תירוצ' ב' – אין הכי נמי דלא יכירו בית דין למחק ולכן הופרך אופן ג' – אלא מלמדין לסופר לעשות שינוי לאופן ב' כבאופן ה' ולכן אלו מגיז בעל השטר יכירו בית דין זיופו

אופן ה' – יעקב עד למטה	
ראו	בן
ב-	ן יעקב עד

(10) הג"ה כמבואר במהרש"א

- (א) לתרץ קושיית ריב"ם (דמקשה קושייתו בעיקר באופן א' "בן בראש ראובן" דהיינו ביעקב עד למעלה) צריכין למיסמך דליכא חשש גזיזה בדומה לתירוצ' ריב"א (אלא דריב"א משתעי ביעקב עד למטה) דמלמדין לסופר

- (i) או לעשות שינוי כבאופן ג' (ברם ביעקב עד למעלה) ולמיסמך אהא דיכירו ב"ד למחק אלו ימחוק בן של מטה

יעקב עד למעלה	
ראו	בן יעקב עד
	בן

- (ii) או לעשות שינוי כבאופן ה' ברם ביעקב עד למעלה

יעקב עד למעלה	
ראו	בן יעקב עד
ב-	ן

(11) המשך מהרש"א

- (א) קבענו אשר תוספות נוקטין דריב"ם באופן א' משתעי כשיעקב עד למעלה ואשר ריב"א באופן ב' משתעי כשיעקב עד למטה

(ב) קשיא

- (i) מן לישנא דריב"ם "בן בראש ראובן" משמע דדוקא ראובן למעלה אבל בן יעקב עד למטה כבאופן ב'

- (ii) וכבר הקשה מהרש"א דמלישנא דריב"א דמקשה "שמא ימחקנו לבן של מטה" משמע דמשתעי ביעקב עד למעלה

סוגיא וניחוש חלק ג' תד"ה ומתכשר ביעקב עד

בד"ה ומתכשר ביעקב עד כו' שיעקב לא חתם זה ומה סבור כו' יעקב שנשאר הוא העד שפירושו הוי לראובן בנו של יעקב זה דוחק דא"כ הל"ל כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל כיון דהמלוה ידע שיעקב לא חתם א"כ מה סבור לחתוך ראובן בן דהא מיעקב לא מתכשר ולא יתקיים ע"י יעקב כיון שהוא לא חתמו אלא ע"י ראובן בנו שנחתך דבההיא דב' גיטין ניחא להו דהתם פריך דאימא דקושטא הוא דיעקב עד יעקב חתמו וע"י יתקיים כמ"ש

התוס' לקמן ואי מיירי הכא בחתימת יונית וקושטא הוא יעקב היה העד בנו של ראובן והיה חתום מתחלה ראובן בן יעקב עד שפירושו הוי ראובן בנו יעקב והוא חתך ראובן ובן ולא נשאר רק יעקב עד ומתכשר שפיר ביעקב וזה דוחק דא"כ הל"ל כו' ודו"ק:

(1) המשך דגמרא

(א) קשיא למסקנא דרב ירמי' בר אבא דבגט מקושר חותמין עדים מלמטה למעלה בחוץ

(i) ניהוש דבעל השטר יגיז שיטה תחתונה מכתב בפנים ובזה לא יגיז בחוץ אלא "ראובן בן" – ולא יכירו ב"ד לזיופו דמצי ב"ד למיחשב דאכן חתם מי ששמו יעקב

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) מאי יועיל לי' גזיז' לבעל השטר הרי לא יקיימו ב"ד לשטר דבקושטא חתמו ראובן ולא יעקב וחתומת שטר זה אינו בכתב יד דיעקב

(3) משנה במסכת גיטין

(א) שני גיטין זה בימין בצד זה של שמאל וכתוב בהן "ראובן בן" בימין ו"יעקב עד" בשמאל

(ב) זה שבצד ימין כשר משום דחתם בו ראובן בשמו כהוגן וזה שבצד שמאל פסול דנקטינן דראובן חתם "ראובן בן" על של ימין וחתם "יעקב עד" על של שמאל

(4) גמרא בגיטין כמבואר בתוספות

(א) קשיא

(i) דלמא בתחלה בקושטא חתם יעקב בעצמו "יעקב" בשל שמאל ולאח"כ חתם ראובן בנו בלשון "ראובן בן" בשל ימין – ויתכשרו תרוייהו

(5) מהרש"א

(א) קשיא

(i) מאי שנא הכא דמקשי תוספות דלא יכול להיות דיעקב חתם לשטר ובמסכת גיטין מקשי בגמרא דלמא יעקב חתמו להך דשמאל

(ב) תירוצ' דהר"ם

(i) בסוגיא דידן מקשי תוספות דלמה ניהוש לגזיזה הרי לא יועיל לבעל השטר למיגז כיון דלא יוכל לקיים שטרי' דהרי יודע דראובן חתמו ולא יעקב – מה שאין כן התם דמקשי בגמרא דאימא דקושטא הוא דיעקב חתמו ויתקיים כתב ידו

(6) המשך תוספות כמבואר במהרש"א

(א) תירוצ' להא דמקשי דניהוש לגזיזה

(i) מקשי דניהוש דאכן יעקב בן ראובן חתמו "ראובן בן יעקב" באופן יוונית אשר משמעו יעקב אשר בנו הוא ראובן

(ii) ולכן מצי בעל השטר למיגז שיטה אחרונה דיש בה תנאי לחובתו ואף על גב דבגזיזה זו מיגז נמי "ראובן בן" בחוץ אכתי יתקיים השטר בשמו יעקב שהרי יעקב אכן חתמו בכתב ידו

(ב) פירכא – דוחק למימר דחוששין לחתימה יוונית דאם כן הוה לה לגמרא לפרש ככה

דף קסא:

תוספות בא"ד נחזור

[דף קסא עמוד ב] בא"ד נחזור כו' את שהעדים ראשונים נקראים כו' ליתכשר האי בראובן בן והאי ביעקב כו' ועם הראשון נקרא בן יעקב עד כו' ויעקב עד אדבתרא כו' דאבוה ופריך כו' הד"א והאי ביעקב עד דתנן כו' עכ"ל כצ"ל:

סוגיא וניחוש חלק ד' תד"ה דלא כתב

בד"ה דלא כתב כו' ומכשרינן בן איש פלוני עד או כו' עכ"ל יש לדקדק אדבריהם דמהיכא תיתי להו דליתכשר בבן איש פלוני עד דהא שייך בבן נמי שמא יגזו ליה כדפריך וליחוש שמא יגזו לראובן בן ומתכשר ביעקב עד ויש ליישב דר"ל דמכשרינן בבן איש פלוני היינו בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כמ"ש התוס' לקמן אבל ק"ק דא"כ בכה"ג בראובן בן יעקב עד נמי מתכשר ראובן בן למעלה ויעקב עד תחתיו דלא שייך ביה שמא יגזו ויש ליישב דס"ל דבראובן בן יעקב עד פסול בכה"ג דכיון דיעקב הוא תחת ראובן בשוה נראה כאילו שניהם עדים וכן מוכח מדברי התוספות לקמן שפירשו בההיא דאין עדיו כלים בשיטה אחת פסול כלומר שיחתום ראובן כו' ותחתיו בן ותחתיו יעקב כו' ולא כתבו בפשיטות טפי שיחתום ראובן בן כו' ותחתיו יעקב עד והיינו משום דבכה"ג פסול מה"ט שכתבנו אבל בחידושי הרמב"ן מכשיר ליה בכה"ג ע"ש ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) ניהדר לקושיא דגמרא לעיל למסקנא דרב ירמ' בר אבא

(i) ניחוש דבעל השטר יגזי שיטה תחתונה מכתב בפנים ובזה לא יגזי בחוץ אלא "ראובן בן" – ולא יכירו ב"ד לזיופו דמצי ב"ד למיחשב דאכן חתם מי ששמו יעקב ולא גאיז בעל השטר מידי

(2) הקדמה ב'

(א) תוספות נקטי אשר "בן יעקב עד" חתימה כשרה היא בגט מקושר

(3) מהרש"א

(א) קשיא

(i) כמו דמקשי בגמרא אשר חתימת ראובן בן יעקב עד ליפסל מחשש שמא יגזי ויישאר יעקב עד דכשר ולא יכירו בית דין זיופו – אף בחתימת "בן יעקב עד" ניחוש דמצי בעל השטר למיגזו בן ויישאר יעקב עד ולא יכירו ב"ד זיופו

(ב) תירוץ

(i) תוספות רצונם לומר אשר "בן יעקב עד" כשר דיקא כשחתמו באופן דלהלן שאם יגזי "בן" יגזי נמי לחלק ראשון של "יעקב" וייפסל

בן
יעקב עד

(ג) קשיא

(i) אי באופן זו חותמין תיקשי דיכשר נמי כשחתום ראובן בן יעקב עד באופן דלהלן דהרי באופן זו כשמגזי ראובן יגזי נמי יעקב

ראובן בן
יעקב עד

- (ד) תירוץ – חתימה כזו פסולה דכיון דראובן ויעקב שוין בתחלת השורה נראה כאלו שני עדים הם
- (4) הקדמה להמשך מהרש"א – להלן מפרשי תוספות למסקנא דמר זוטרא דעדים חותמין ככה לשיטת רב ירמ' בר אבא ובאופן זה אלו מגיז בעל השטר יהא זיופו ניכר

גליון למעלה מחתימות באחוריו ומצד כתב בפנים					
גליון מצד חתימות באחוריו ולמעלה מכתב בפנים	ראובן בן	שמעון בן	יהודה בן		
	יעקב עד	יששכר עד	זבולון עד		
גליון למטה מחתימות באחוריו ומצד כתב בפנים					

(5) המשך מהרש"א

(א) תוספות זו סייעתא היא למאי דקבענו לעיל דחתימה כזו פסולה:

ראובן בן
יעקב עד

(ב) דאל"ה ביותר פשיטות הוי להו לתוספות לאוקי למר זוטרא ככה

גליון למעלה מחתימות באחוריו ומצד כתב בפנים					
גליון מצד חתימות באחוריו ולמעלה מכתב בפנים	ראובן בן	שמעון בן	יהודה בן	עד	
	יעקב עד	יששכר עד	יששכר עד		
גליון למטה מחתימות באחוריו ומצד כתב בפנים					

תוספות בא"ד או בן למעלה

בא"ד או בן למעלה ופלוני עד למטה תחתיו כו' וי"ל דהא תנן בן כו' אף על גב דפלוני בן פלוני כשר וכ"ש כו' זיוף פסול ויש שנותנין כו' הד"א כצ"ל:

סוגיא וניחוש חלק ה' תד"ה כל מקושר

בד"ה כל מקושר כו' פי' ר"ש כו' אפי' כתב עד וא"כ כשחותמין מלמעלה כו' גייז בהדיה עד של כל החתומין כו' עכ"ל ובפשיטות לא קשיא להו כשחותמין מלמטה למעלה שיגזו שמות כל החתומים שבשיטה אחרונה דמסתמא אין שמות החתומים שוה ולא יכול לכוין לגזו אותם שלא יהיה ניכר אבל מלת עד הוא שוה בכולם לגזו כולם יחד ולא יהיה ניכר ודו"ק:

(1) המשך דגמרא – תירוץ דמר זוטרא לקושיית "וניחוש" כמבואר ברשב"ם – שים לב אשר שיטת רשב"ם שונה מן שיטת תוספות דעסקנו בה בדיבור הקודם

(א) לרב ירמ' בר אבא

(i) שרי לחתום מלמעלה למטה באופן שתי וערב כנגד הכתב בפנים ודיקא אלו מתחילין חתימתן כנגד שורה ראשונה של הכתב בפנים וגומרין חתימתן כנגד שורה תחתונה של הכתב בפנים – דהיינו כבציר א'

ציור א' – אחוריו של שטר מקושר למסקנא דרב ירמיה בר אבא למר
זוטרא

מלמעלה למטה					
גליון מצד חתימות באחוריו ולמטה מכתב בפנים	ראובן	בן	שמעון	עד	גליון מצד חתימות באחוריו ולמטה מכתב בפנים
	לוי	בן	יהודה	עד	
	יששכר	בן	נפתלי	עד	

(ii) ושירי נמי לחתום מלמטה למעלה באופן שתי וערב כנגד הכתב בפנים ודיקא אלו מתחילין חתימתן כנגד שורה תחתונה של הכתב בפנים וגומרין חתימתן כנגד שורה ראשונה של הכתב בפנים דהיינו כבציור ב'

ציור ב' – אחוריו של שטר מקושר למסקנא דרב ירמיה בר אבא למר
זוטרא

מלמעלה למטה					
גליון מצד חתימות באחוריו ולמטה מכתב בפנים	ראובן	בן	שמעון	עד	גליון מצד חתימות באחוריו ולמטה מכתב בפנים
	לוי	בן	יהודה	עד	
	יששכר	בן	נפתלי	עד	

(ב) ולכן

(i) אלו בעל השטר מיגז שיטה אחרונה בפנים – אלו חותמין מלמעלה למטה יכירו ב"ד זיופו מחמת דשלא כרגיל לא גמר שום עד לחתימתו השלמה ואלו חותמין מלמטה למעלה יכירו ב"ד זיופו מחמת דשלא כרגיל לא חתם שום עד בתחלת שמו השלם

(2) תוספות

(א) קשיא לרשב"ם

(i) מלמעלה למטה לא ניכר זיופו אלו מיגז שיטה אחרונה בפנים דהרי לא יגיז בחוץ אלא מלת "עד" מכל החתימות ואין זה יוצא מן הכלל

(3) מהרש"א

(א) קשיא לתוספות

(i) למה לא מקשי נמי לרשב"ם אשר אלו חותמין מלמטה למעלה לא ניכר זיופו דהרי לא יגיז אלא שם ראשון דכל עד ואין זה יוצא מן הכלל

(ב) תירוצ

(i) ארכו של שם ראשון אינו שוה בכל אדם ובעל השטר אינו יכול לכוין לגזוז שם ראשון של העדים כולם מבלי שיהא זיופו ניכר – אבל מלת עד שוה בכולם לגזוז כולם יחד ולכן מקשי דלא יהא זיופו ניכר

תוספות ד"ה וצריך

בד"ה וצריך כו' אי משום דאי הוה בעי מזייף כו' וי"ל דודאי כן הוא וכו'

דף קסב.

תוספות בא"ד כיון שאין יכול לזייף

[דף קסב עמוד א] בא"ד כיון שאין יכול לזייף מזכר דכירי מיהו מצינן למימר דאף לר"י פריך ולא הכשיר ר"י אפי' כו' עכ"ל מתוספות ישנים כצ"ל:

תד"ה לפי וא"ד חובתו

בד"ה לפי כו' וי"ל שחששו כו' וירחיקו ב' שיטין כו' וכיון דכתב שריר וקים למדין כו' עכ"ל ויש לדקדק דהשתא נמי דכתיב שריר וקים שמא הרחיקו העדים ב' שיטין וימחוק שם שריר וקים ויכתוב בשיטה עליונה וגם באחרונה מאי דבעי ויקיים המחק ואח"כ יכתוב שריר וקים וי"ל דאף אם יהיה נמחק לפני העדות ב' שורות לא יועיל בו קיום מחקים כיון שכתוב בתר במנא דכשר למקניא ביה כנראה מפרשב"ם לעיל ועוד דכיון דיש לחוש שהרחיקו ב' שיטין מקרי שפיר המחק במקום שריר וקים וק"ל:

בא"ד חובתו מיהא למדין שבחובתו כו' עכ"ל אבל מפרשב"ם שכתב לעיל וצריך שלא יהא כתוב בסוף כו' שום דבר חידוש ושום תנאי כו' ויגבה בו שלא כדין כו' עכ"ל נראה מדבריו דלחובתו נמי אין למדין ודו"ק:

(1) הקדמה א' על פי רשב"ם בעמוד א' ד"ה מחק פסול

(א) כל מחק שבשטר בעי קיום

(2) הקדמה ב'

(א) בזמן הגמרא – כדי שלא יועיל לבעל השטר לזייף ולהוסיף שיטה אחת בסוף הכתב – לא היו למדין משיטה אחרונה וגם לא היו מקיימין מחקים בשיטה אחרונה ולכן אלו הוסיף שיטה נעשית היא גופה שיטה האחרונה דאין למדין הימנה

(3) הקדמה ג'

(א) בזמנינו

(i) הורגלו לציין סוף הכתב בכתיבת "שריר וקיים" לאחר "וקנינא מיני" במנה דכשר למיקניא ביי"

(ii) למדין משיטה אחרונה עד שריר וקיים

(iii) מקיימין מחקים עד שריר וקיים חוץ מן מחק במקום שיכול להיות שהי' כתוב ביי' שריר וקיים

(4) תוספות – ביאור למנהג זמנינו

(א) חששו דדלמא ירחיקו עדים חתימתן ב' שיטין מן הכתב ויכתוב בעל השטר מאי דבעי באותן שיטין – ואין הכי נמי דמשיטה שני' לא ילמדו ממנה דהרי נעשית שיטה אחרונה – אבל מכל מקום משיטה ראשונה שהוסיף ילמדו ממנה

(ב) הלכך תיקנו שיכתבו שריר וקיים לציין סוף הכתב ולא ילמדו ממה שכתב אחריו אף אלו ירחיקו עדים חתימתן ב' שיטין

(5) מהרש"א

(א) קשיא

- (i) אכתי נחוש דבעל השטר ימחוק לשריר וקיים דכתבו בשטר בתחלה – ובהני ב' שיטין וקיים למחיקה ויכתוב מאי דבעי ולבסוף יכתוב נמי "שריר וקיים"
- (ב) תירוצ
- (i) הרי קבענו דבזמנינו לא מקיימין מחיקה במקום שיכול להיות דה' כתוב ב' שריר וקיים
- (ג) קשיא
- (i) האיך נדע דבמקום מחק יכול להיות דה' כתוב ב' שריר וקיים
- (ד) תירוצ א'
- (i) אלו אותו מחק אית' לאחר דכתב "במנא דכשר למקניא ב'" קבענו בהקדמה דברגילות ה' כותבין שריר וקיים באותו מקום
- (ה) תירוצ ב'
- (i) כיון דחוששין דיכול להיות דב' שיטין אחרונות של שטר בעל השטר הוסיף אותן – חששא זו גופה קובעת דיכול להיות דשיטה שלישית לפני חתימת עדים היתה לכתחלה שיטה אחרונה ובסופה ה' כתוב שריר וקיים
- (6) המשך תוספות – ענין אחר
- (א) ר"י נוקט דבזמן הגמרא היו סומכין על שיטה אחרונה לחובתו של בעל השטר – וזאת דלא כשיטת רשב"ם אשר לא סמכו על שיטה אחרונה אפילו לחובתו של בעל השטר

דף קסב:

סוגיא דהרחיק את העדים חלק א' תד"ה איבעיא להו

[דף קסב עמוד ב] בד"ה איבעיא להו כו' בעובי כזה מהו כו' ברחוק יכתוב ב' שיטין ופסול עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אלא מיהא כו' ומחצה כשיטה א' כו' כשני שיטין דפסול דמי עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה דאמר חזקיה כו' אלא כשנמצאו בסוף אחרי עדים כשרים כו' בכה"ג כשר הס"ד ואח"כ מתחיל הגה"ה שיטה כו' מה שירצה בחצי השלימה כו' עכ"ל כצ"ל אף על גב דע"כ דליכא כ"א רוחב שיטה א' בין עדים לשטר כשמרחיקין שיטה וחותמין באמצע שיטה כמ"ש התוס' לעיל מ"מ איכא למיבעיא שפיר שיהיו למדין מחצי השלימה שהיא שלא כנגד חתימת העדים ולכן הרחיקו העדים חתימת ראש השיטה כדי שיהיו למדין מצד השלימה ואח"כ מחצי האחרת {לא יהיו למדין} וגם מחצי שלמטה אשר לפני העדים לא יהיו למדין דההוא שיטה אחרונה מקרי ודו"ק:

(1) ברייתא כמבואר בגמרא

(א) הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול שיטה אחת כשר

(ב) והיינו טעמא

(i) דבהרחיק ב' שיטין מצי בעל השטר ליכתוב מאי דבעי בהני ב' שיטין ואע"ג דלא נלמד כלום משיטה ב' דהרי תיחשב לשיטה אחרונה ואין למדין משיטה אחרונה מ"מ למדין מן שיטה א'

(ii) משא"כ כשלא הרחיק אלא שיטה אחת אין חוששין דבעל השטר יכתוב שם מאי דבעי דהרי אלו כותב בשיטה חדשה זו מאי דבעי תהא שיטה חדשה זו שיטה אחרונה דאין למדין ממנה

(ג) איבעיא להו שיטה ומחצה מהו

(2) תוספות – הג"ה כמבואר במהרש"א

טבלא א'	
1	סיום הכתב
2	הרחקת שיטה שלימה
3	חתימת עדים

(א) הרחקת שיטה ומחצה באופן טבלא א' ודאי פסול דהרי בהרחקת חצי שיטה בשורה 1 ובהרחקת שיטה שלימה בשורה 2 מצי לכתוב מאי דבעי והיינו למדין מן שורה 1 כיון דשורה 2 תהא שיטה אחרונה

(ב) ולא מיבעיא אלא באופן טבלא ב' דלהלן

טבלא ב'	
1	סיום הכתב
2	הרחקת שיטה שלימה חלק א'
3	הרחקת חצי שיטה

(i) דאף על גב דליכא כי אם הרחקת שיטה אחת בין הכתב לעדים

(ii) יכול להיות דפסול מחמת דיטעו למימר דלכן הרחקו עדים לחתימתן לשמאל בשורה 3 כדי שמה דכותבין בהרחקת חצי שיטה לימין חתימתן בשורה 3 יהא חשיב כשיטה אחרונה לגבי מה שכתוב בחלק א' של שורה 2 – ואשר שיטה אחרונה דאין למדין ממנה היינו דיקא מה שכתוב בחלק ב' של שורה 2 ומה שכתוב בהרחקת חצי שיטה בשורה 3

סוגיא דהרחיק את העדים חלק ב' תד"ה פחות

בד"ה פחות כו' ולר"ת דמן הצד מיירי עכ"ל דברחוקים מן הכתב ותחת הכתב הא קתני ברישא דלכ"ע בהרחיק ב' שיטין מן הכתב דפסול אלא דמן הצד פליגי הכא ולא מן הצד ממש בגליון ימין או שמאל שהכתב שתי והחתימות ערב דהא פסול לכ"ע כדתנן בפרק המגרש מן הצד או מאחוריו בגט פשוט פסול אלא מן הצד היינו שחתימתה כלפי הכתב אלא שהם בגליון בסוף שיטה התחתונה ודו"ק:

(1) תוספתא

(א) תנאים פליגי "כמה יהו עדים רחוקין מן הכתב ויהא כשר"

(2) תוספות – רבינו תם

(א) לא יתכן דפליגי בכמה ירחיקו מן שורה תחתונה דהרי קבענו דצריכין להרחיק פחות מן ב' שיטין

(ב) ומוכרח דפליגי בהרחקה "מן הצד"

(3) מהרש"א

(א) האי "מן הצד" אין פירושו חתימת עדים בגליון ימין או שמאל באופן שתי וערב לגבי כתב – דהרי קתני במשנה בגיטין דחתימה כזו פסולה בכל הרחקות

(ב) אלא פירושו חתימות שנכתבו בגליון בסוף שיטה אחרונה באותו כיוון (שתי ושתי) של כתב השטר – וקא מיפליגי תנאי עד כמה מרחיקים ככה לתוך הגליון מבלי למיפסל לשטר

תד"ה שהרי אויר פוסל

בד"ה שהרי אויר פוסל בג' לא מיירי כו' למה תהיה פסולה וגם כו' ובד"ה נמצא כו' דגרס בראשונה לאו לאפוקי כו' דרב נחמן כו' כצ"ל:

דף קסג.

בא"ד פסול בין בתחלה בין בסוף

[דף קסג עמוד א] בא"ד פסול בתחלה בין בתחלה בין בסוף כו' לשם עדות חתמו כו' וחזר בו ר"ת ואין מכשיר כ"א בתחלה ולא בסוף כו' עכ"ל כצ"ל וההיא דהמביא תניין אי חתים קרוב בתחלה פסול לא אתי לאפוקי לבסוף דכ"ש דפסול כו' אלא היכא שחתמו באמצע כו' עכ"ל הרא"ש ועיין בתוס' שם וק"ל:

גמרא אמר ר' יצחק בן אלעזר

גמ' א"ר יצחק בן אלעזר כגון לך לך כו' כצ"ל:

סוגיא דהרחיק את העדים חלק ג' תד"ה שיטה א' למאי חזיא

תוס' בד"ה שיטה א' למאי חזיא אי מזייף ביה וכתב ביה ב' שיטין כו' עכ"ל נראה מפרשב"ם דל"ג שיטה א' אלא דה"ג דאס"ד הן ולא אורין למאי חזיא כו' ופריך בפשיטות ב' שיטין בלא אורין למאי חזיא והלא ניכר כו' ע"ש אבל התוספות גרסי ליה שפיר ופריך נמי הכי שיטה א' למאי חזיא כו' דשתי שיטין בלא אורין הוויא שפיר שיטה א' באוירה באותו כתב ממש ולמאי חזיא דע"כ אם יכתוב בו ב' שיטין דקות כדי להיות להן אור יהא ניכר כו' ולפי' י"מ פריך על שיטה א' בלא אוירה דהא דומיא דב' שיטין בלא אורין דפסול קתני נמי שיטה א' בלא אור דכשר ודו"ק:

(1) ברייתא

א) הרחיק את העדים שני שיטין מן הכתב פסול פחות מכאן כשר

ג) וביארנו דהיינו טעמא

i) דבהרחיק ב' שיטין מצי בעל השטר למיכתב מאי דבעי בהני ב' שיטין ואע"ג דאין למדין כלום משיטה ב' דהרי תיחשב לשיטה אחרונה מ"מ משיטה א' למדין

ii) משא"כ כשלא הרחיק אלא שיטה אחת אין חוששין דבעל השטר יכתוב שם מאי דבעי דהרי שיטה חדשה זו שיטה אחרונה היא דאין למדין ממנה

(2) גמרא

א) איבעיא להו שני שיטין שאמרו דפסול הן ואורין או דלמא הן ולא אורין

(3) תשובה דרב נחמן בר יצחק לפי גרסת רשב"ם

מסתברא הן ואורין דאי סלקא דעתך הן ולא אורין למאי חזיא

(4) מהרש"א – ביאור לרשב"ם

א) בלי אורין צריכין הני ב' שיטין להיות דקות ויהא זיופן ניכר לב"ד ולכן "למאי חזיא" הני ב' שיטין כלומר מה יועילו לבעל השטר ולכן לית למיחוש דיכתוב בהן בעל השטר מאי דבעי

(5) תשובה דרב נחמן בר יצחק לפי גרסא דפירוש קמא בתוספות

מסתברא הן ואורין דאי סלקא דעתך הן ולא אורין שיטה אחת ואוירה למאי חזיא

(6) מהרש"א – ביאור לפירוש קמא

(א) אויר של שיטה הרי הוא באותו גודל של שיטה גופה – ולכן ב' שיטין בלי אוירן דומין בגודל לשיטה אחת ואוירה – ושיטה אחת ואוירה למאי חזיא – דהרי אין למדין משיטה אחרונה – ואלו כותב בהן ב' שיטין דקות יהא זיופו ניכר לבית דין

(7) תשובה דרב נחמן בר יצחק לפי גרסא דיש מפרשין בתוספות

מסתבר הן ואוירן דאי סלקא דעתך הן ולא אוירן שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא

(8) מהרש"א – ביאור ליש מפרשין

(א) אלו אוקמת לברייתא דהרחיק ב' שיטין פסול בלא אוירן נמצא אשר בדקתני "פחות מכאן כשר" נמי משמעו בלא אויר – ולכן מקשי שיטה אחת בלא אוירה למאי חזיא

סוגיא דהרחיק את העדים חלק ד' תד"ה כגון לך

בד"ה כגון לך כו' רגל כ"ף שבשיטה ראשונה או כו' כנגד זה לך דלא יתחיל כו' לעשותו בריח עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה שיטה א' ושני כו' כצ"ל ור"ל דשיטה א' בשני אוירין ל' למעלה וכ"ף למטה ע"כ הוי יותר מב' שיטין בלא אוירין דא"כ תקשי כדפריך לעיל שיטה א' באוירה למאי חזיא שאם יכתוב בו ב' שיטין דקות כו' כמ"ש התוס' לעיל לפי' קמא וק"ל:

(1) הקדמה

(א) קבענו דפירוש קמא דתוספות מבאר אשר שיטה אחת ואוירה (דהיינו אויר אחת) וב' שיטין בלא אוירן כשרין – דלמאי חזיא

(ב) אבל לא קבענו דינו של שיטה אחת וב' אוירין

(2) המשך דגמרא

(א) וכמה הרחקה שלהן דפוסל אמר ר' אבהו כגון ברוך בן לוי (ל' למעלה וכ"ף למטה) – דהיינו שיטה אחת וב' אוירין

(3) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) מוכרח אשר מקום שיטה אחת וב' אוירין גדול יותר ממקום ב' שיטין בלא אוירן ופסול

תד"ה שטר הבא

בד"ה שטר הבא כו' על הנייר הס"ד ואח"כ מ"ה ר"י אומר כו' כצ"ל:

דף קסג:

רשב"ם ד"ה אלא

[דף קסג עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה אלא בין כו' וחתמי סהדי הס"ד ובד"ה ודלמא כו' השטר מלמעלה הס"ד ובד"ה ומשני כל כו' תחת אותה שיטה עדים כו' כצ"ל:

סוגיא דהרחיק את העדים חלק ה' תד"ה אמר ר' יוחנן (ר') יוחנן אומר) הודפס בתוך ד"ה שטר

תוס' בד"ה אמר ר' יוחנן כו' א"נ שיטה א' בין עדים לאשרתא לרב כשר כו' עכ"ל פי' בלא טיוט ונ"ל דה"ה בב' שיטין בין אשרתא לעדים דכשר בלא טיוט לפי סברא זו דכה"ג אין מקיימין אותו מאשרתא דהא בב' שיטין נמי בין אשרתא לעדים לא יכול ג"כ לעשות רק שטר ועדים בשיטה א' ואין מקיימין אותו מאשרתא כו' דהא לא יכול לעשות שטר בשיטה א' ועדיו בשיטה האחרת דהוא פסול אלא לאפוקי טובא דקאמר רב נקטו התוס' שיטה א' דבטובא כגון ג' שיטין ודאי אפילו לרב בעי טיוט כדי שלא יעשה שטר ב' שיטין ועדיו בשיטה הג' ואשרתא מקיימו ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) הוא ועדיו בשיטה אחת כשר

(ב) הוא בב' שיטין ועדיו על שיטה ג' כשר

(ג) הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול

(2) גמרא לגבי שיטת רב

(א) מימרא דרב – בין עדים לאשרתא אפילו הרחקה טובא נמי כשר

(ב) קשיא – ניחוש דבעל השטר יגזיז לשטר עד תחלת ההרחקה ובהרחקה יכתוב מאי דבעי ומחתים סהדי – ובית דין שלאחר כך יסמכו בטעות על האשרתא לקבוע דבית דין של אשרתא קיימו לחתימות הללו

(ג) תירוצ' – דמטייט בין עדים לאשרתא – טעם דמהני טיוט אינו מעניינו

(3) גמרא לשיטה דר' יוחנן

(א) ר' יוחנן פליג על רב וקסבר דבין עדים לאשרתא אפילו הרחקה שיטה אחת פסול

(4) תוספות כמבואר במהרש"א – שיטת אי נמי בביאור מחלוקת דרב ור' יוחנן

(א) ר' יוחנן ס"ל דבלא טיוט אף בהרחקת שיטה אחת פסול – דאלו כותב בעל השטר מאי דבעי ומחתים סהדי בהך שורה אחת יכשרו ב"ד דלאחר כך לשטר משום דהוי "הוא ועדיו בשיטה אחת" ויסמכו בטעות על האשרתא לקבוע דבית דין של אשרתא קיימו לחתימות הללו

(ב) ורב אומר דבהרחקת שיטה אחת כשר אף בלא טיוט דסבירא לר' דבית דין לא סמכי על אשרתא בשטר שהוא ועדיו בשיטה אחת

(5) מהרש"א

(א) שאלה

(i) האם פליגי נמי רב ור' יוחנן בהרחקה של ג' שיטין או יותר בדליכא טיוט

(ב) תשובה

(i) לא – אף רב יפסול לשטר מחשש דבעל השטר יכתוב מאי דבעי על ב' מהני שיטין של הרחקה זו ויחתום עדים בשיטה השלישית ממעל לאשרתא – ובית דין יכשרו לשטר משום דהוי הוא בב' שיטין ועדיו על שיטה ג' – וכיון דלשטר זה יש יותר משיטה אחת יסמכו ב"ד שלאחר כך על האשרתא

(ג) שאלה

(i) האם פליגי נמי רב ור' יוחנן בהרחקה של ב' שיטין בדליכא טיוט

(ד) תשובה

(i) כן – דבאופן זה אין בעל השטר יכול לעשותו שטר בשיטה אחת ועדים בשיטה השני' דהרי הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת פסול – ולכן לית למיחש אלא שיעשותו הוא ועדיו בשיטה אחת מבלי למיכתב כלום בשיטה שני' – ונמצא אשר אף באופן זה פליגי רב ור' יוחנן באלו סמכי בית דין על אשרתא בשטר של הוא ועדיו בשיטה אחת

(ה) קשיא

(i) הרי קאמרי בגמרא דרב מכשיר אפילו טובא ותיקשי דהרי קבענו אשר בג' שיטין פוסל נמי רב

(ו) תירוצ

(i) משמעו דרב היינו דלא זו בלבד אשר אף בלא טיוט כשר בשיטה אחת (שלא כר' יוחנן דפוסל) אלא אף זו דלא טיוט כשר אפילו בדאיכא עוד שיטה אחת דהיינו סך הכל ב' שיטין

תד"ה שיטה א'

בד"ה שיטה א' כו' שטר הבא הוא בשיטה אחת ועדיו בשיטה אחרת משום כו' דאמרינן חלק היה למעלה בשטר כו' ועשה זה שטר לפני העדים שיכולים להניח כו' אלא יש להו לחתום כו' ויחתוך ויודע זיופו כו' ולכך אינו צורך השטר כו' כצ"ל:

תוספות ד"ה גופא חלק א'

בד"ה גופא כו' ועדיו על המחק דפסול כו' עכ"ל ומהרש"ל הגיה דכשר אבל א"כ הויא בעצמה קושית התלמוד דפריך וניחוש דלמא מחיק כו' וע"כ נראה לקיים נוסחות ישנות שבתוס' ור"ל נחוש שמא מעיקרא היה הוא על הנייר ועדיו על המחק דפסול אם לא היה נכתב בו אנחנא סהדי כו' ואהא תירצו דלהא ליכא למיחש דודאי הוה כתוב בו אנחנא סהדי כו' דאין לחוש שמסר לו שטר פסול ודו"ק:

(1) גמרא

(א) רב ס"ל דשטר הבא הוא ועדיו על המחק כשר

(ב) שאלה

(i) נחוש אשר בעל השטר ימחוק לנייר עוד הפעם ויכתוב בשטר מאי דבעי

(ג) תשובה

(i) אינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים וניכר זיופו

(2) ברייתא

(א) הוא על הנייר ועדיו על המחק כשר

(3) גמרא

(א) קשיא לרב

(i) נחוש לשטר דהוא על הנייר ועדיו על המחק דבעל השטר ימחוק לנייר ויכתוב מאי דבעי ובית דין שלאחריו יכשירו לשטר בתור הוא ועדיו על המחק

(ב) תירוצ

(i) כשכותבין הוא על הנייר ועדיו על המחק צריכין עדים למיכתב עלי' "אנחנא סהדי" שחתמו על הוא על הנייר ועדיו על המחק – ויבואר עוד בחלק ב' אשר לכן לא יוכל בעל השטר לעשותו הוא ועדיו על המחק

(4) תוספות

(א) לשון תוספות לפי גרסא דידן

ואם תאמר וניחוש שמא מעיקרא הי' הוא על הנייר ועדיו על המחק **דפסול** ומחק כל השטר וכתב מאי דבעי והוי על המחק

ויש לומר להא ליכא למיחש שאם מעיקרא הוה הוא על הנייר ועדיו על המחק הוה כתוב בין סהדי לסהדי אנחנא וכו' ואין לחוש שמסר לו שטר פסול

(5) מהרש"ל מגיה מלת "דפסול" וכותב במקומו "דכשר" מטעם דבקושייתיהו קיימי תוספות בדאכתי לא סליק אדעתא דגמרא דצריכין עדים למיכתב אנחנא סהדי

(6) מהרש"א

(א) להגהת מהרש"ל תיקשי דתוספות מקשי אותה קושיא גופה דהקשו ותרצו בגמרא

(ב) אלא לעולם נכון גרסה הישנה "דפסול"

(i) תוספות הקשו האיך הכשיר רב הוא ועדיו על המחק הרי יכול להיות אשר לזה מסר לבעל השטר הוא על הנייר ועדיו על המחק אף על גב שהי' פסול דלא כתבו אנחנא סהדי כדבעי

(ii) ומתרצי דלא חוששין אשר לזה מסר שטר פסול לבעל השטר

דף קסד.

תוספות ד"ה גופא חלק ב' בא"ד והשטר שכתב

[דף קסד עמוד א] בא"ד והשטר שכתב על הנייר שמחקו ה"ל נמחק פ"א כו' עכ"ל צ"ע דשמא ימחקו נמי השטר ב' פעמים ואי משום דאז יהיה ניכר הזיוף דהשטר יהיה מחוק ב' פעמים וחתימת העדים לא נמחק כ"א פ"א וכמ"ש לקמן א"כ ה"נ הל"ל הכא דאין לחוש שמא ימחקו אנחנא סהדי כו' דאם ימחקנו ה"ל נמחק ב' פעמים וחתימת העדים לא יהיה נמחק כ"א פ"א ודו"ק:

(1) המשך תוספות

(א) קשיא

(i) כשבא לפנינו שטר דהוא ועדיו על המחק ניחוש דבתחלה הי' שטר זה "הוא על הנייר ועדיו על המחק" וכתבו בי' אנחנא סהדי ולאח"כ מחק בעל השטר לנייר וכתב בי' מאי דבעי ומחק גם כן לאנחנא סהדי

(ב) תירוץ ריב"ם

(i) הך "אנחנא סהדי" כותבין בין חתימות עדים – ונמצא דאלו לכתחלה הי' שטר זה "הוא על הנייר ועדיו על המחק" ולאחר כך מחק בעל השטר לנייר וגם מחק לאנחנא סהדי דבתחלה כתבו אותו בין החתימות על המחק – אז נמחק הנייר פעם אחת ומקום אנחנא סהדי נמחק שתי פעמים וניכר זיופו מחמת דאינו דומה נמחק פעם אחת לנמחק שתי פעמים

(2) מהרש"א

(א) קשיא

(i) ניחוש אשר ימחק בעל השטר לנייר גם כן פעמיים כדי שלא יהא זיופו ניכר

(ב) תירוצ

(i) מובן דעל כל פנים לא ימחק בעל השטר לחתימת עדים על נייר דהי' נמחק פעם אחת וניכר זיופו לגבי מקום אנחנא סהדי דנמחק פעמיים

(ii) עיין מהלך כעין זה בא"ד ודע בחלק ה'

(ג) קשיא

(i) אם כן – כדי לתרץ הא דסמכי בית דין על הוא ועדיו על המחק ולא חיישי דלמא לכתחלה הי' הוא על הנייר ועדיו על המחק – אמאי איצטריך ריב"ם למימר דניכר זיופו מחמת דנייר שעליו כתב מאי דבעי לא נמחק אלא פעם אחת – הרי בפשיטות מצי ריב"ם לנמק דניכר זיופו מחמת דנייר אשר עליו חתמו עדים לא נמחק אלא פעם אחת

תוספות ד"ה גופא חלק ג' בא"ד אדרבה

בא"ד אדרבה זה ראוי להכשיר יותר דודאי כו' עכ"ל ר"ל היה להם לתקן כך שלא יועיל אנחנא סהדי כו' אא"כ שכתוב על הנייר דודאי לא עשה שום זיוף וק"ל:

(1) תוספות

(א) קושיית ר"י לריב"ם

(i) אכתי תיקשי דהרי יכול להיות אשר שטר שבא לפנינו "הוא ועדיו על המחק" בתחלה הי' על הנייר ועדיו על המחק וכתבו אנחנא סהדי על נייר בין חתימה לחתימה ולאח"כ מחק בעל השטר לכתב על הנייר וכתב מאי דבעי ומחק נמי לאנחנא סהדי דהי' כתוב על הנייר – דבגוון זה לא נמחק פעמיים ולא ניכר זיופו

(ב) שאלה

(i) האם מצינו לתרץ דבקושטא פוסלין הוא על הנייר ועדיו על המחק באופן דכתבו אנחנא סהדי על הנייר

(ג) תשובה

(i) לא יתכן – דביותר הוה לן לתקן אשר בהוא על הנייר ועדיו על המחק כותבין אנחנא סהדי דיקא על הנייר דודאי לא הי' זיוף בנייר מקודם – אף על גב דכתוצאה יהא מוכרח אשר הוא ועדיו על המחק פסול מחשש דבתחלה הי' הוא על הנייר ועדיו על המחק וכתבו אנחנא סהדי על הנייר וכו'

תוספות ד"ה גופא חלק ד' בא"ד אנחנא סהדי

בא"ד אנחנא סהדי ונמחק וזייתא אז ראוי כו' אין כותבין בזה הדבור כו' וי"ל דלא חיישינן שמא מחק כו' דלמא יכתוב ב' שיטות לפני העד ואין לומר שיחתום בשבילו דלענין אפוקי ממונא חשיד דלא מהימן אלא בשבועה קלה עכ"ל כצ"ל ופי' לדבריהם דכן משמע לקמן דב' (שיטות) [שטרות] בכל א' עד א' מצטרפין להוציא ממון דאין לומר כיון שאין בכל שטר רק ע"א יש לחוש שיחתום כ"א בשבילו שקר דלענין אפוקי ממונא חשוד עד א' בשהעיד בכתב משא"כ בעדות בע"פ שכל א' מעיד בולא יגיד ונשא עונו ואין להאמינו זה אינו דמוכח לקמן דלא מהימן הלוי כנגד א' בכתב אלא בשבועה כמו בעדות ע"פ כמ"ש הרא"ש לקמן ע"ש וא"כ ה"ה בב' שטרות בכ"א ע"א מהני לאפוקי ממונא כמו ב' עדים

כ"א בע"פ וה"נ יש לחוש הכא בדאיכא ב' שיטות בין עד לעד שיעשה ב' שטרות כ"א בע"א להוציא ממון ויש לדקדק אתירוצם דהשתא נמי שבא השטר שלפנינו על הנייר ועדיו על המחק ונכתב בו אנחנא סהדי כו' יהיה השטר פסול מהאי טעמא שמא ימחק אנחנא סהדי כו' ויגזו אותו וגם ימחק שטר הראשון ויעשה ב' שטרות כ"א בע"א דהיינו שטר אחד בשיטה העליונה {כלומר בשיטין המחוקין} ושטר שני בשני שיטין שלפני עד שני ויש לומר כיון שהשטר אינו נמחק לפנינו עדיין יהיה זה חששא רחוקה שימחק אנחנא סהדי וגם השטר הראשון ואח"כ יעשה ב' שטרות ושוב מצאתי בגליון תוס' וז"ל מה שפי' בפנים דחיישינן שמא יעשה ב' שטרות בע"א ולא אמר שכל עד ועד חתם שקר כיון דלוח בע"א צריך שבועה זה אינו דא"כ ניהוש דלמא גייז אנחנא סהדי ואין נראה לחלק משום שהשטר אינו מחוק עדיין מהרמ"מ עכ"ל והוא כעין דברינו אבל מהרש"ל הבין דברי התוס' בדרך רחוק ודחוק ואין להאריך לאין צורך כי מדברי הגליון תראה ככל דברינו:

(1) המשך תוספות – לשון ר"י לתרץ הא דלא חוששין אשר שטר הוא ועדיו על המחק בתחלה ה"ל הוא על הנייר ועדיו על המחק וכתבו אנחנא סהדי על נייר בין חתימה לחתימה

וי"ל דלא חיישינן שמא מחק אנחנא סהדי שאם כן יש ריוח בינתיים בין סהדא לסהדא [ד](ו)מסתמא אין כותבין זה הדיבור [כלומר אנחנא סהדי] כנגד חתימה בפחות משני שיטין – וכמו ששני שיטין בין העדים לכתב פוסלין את השטר כן שני שיטין בין עד לעד פוסל דלמא יכתוב ב' שיטות לפני העד וכן משמע לקמן ששני עדים בשני שטרות מצטרפין להוציא ממון

(2) מהרש"א – ביאור תירוץ ר"י

(א) שטר שיש בו משך ב' שיטין ריקין בין חתימה לחתימה פסול כדנבאר להלן – "אנחנא סהדי" כותבין במשך ב' שיטין בין חתימה לחתימה – ולכן אם ימחק בעל השטר לאנחנא סהדי יפסיל לשטר

(ב) והיינו טעמא דבית דין פוסלין לשטר שיש בו ב' שיטין ריקין בין חתימה לחתימה דחוששין דבעל השטר יגזי לשטר לאחר חתימת עד ראשון כדי שיהא לו ב' שטרות – ואז ימחק שטר ראשון ובמקומו יכתוב מאי דבעי בכל שיטין מחוקין שלו לפני חתימת עד ראשון – ובשטר שני (אשר אין לו אלא ב' שיטין ריקין וחתימת עד שני בשיטה שלישית) יכתוב מאי דבעי בהני ב' שיטין ריקין בכדי שאותו שטר שני יתכשר כסתם שטר דנכתב בב' שיטין ועד שלו בשיטה ג' – והגם דאין למדין ממאי שכתב בשיטה ב' דהויא שיטה אחרונה – מ"מ למדין ממאי שכתב בשיטה א'

(3) המשך תוספות כמבואר במהרש"א

(א) שאלה

(i) מאי יועילו לו לבעל השטר עד אחד בשטר א' ועד אחד שני בשטר ב' – הלא איצטריך ב' עדים

(ב) תירוץ

(i) מגמרא דף קסה. משמע אשר ב' שטרות דכתיב בהן אותו דבר ועד אחד א' חתם שטר א' ועד אחד ב' חתם שטר ב' מצטרפי הני שטרות לטובת בעל השטר להוציא ממון

(ג) קשיא

(i) אכן מנא להו דעד אחד בכתב יש לו נאמנות כל עיקר דלמא לאפוקי ממונא חשיד עד אחד בשהעיד בכתב – ודיקא כשמעיד על פה קם לשבועה משום דאית' באם לא יגיד ונשא עונו

(ד) תירוץ

(i) קי"ל לקמן דעד אחד בכתב נמי קם לשבועה – ומסתבר דכמו דעד אחד על פה קם לשבועה וכשמצטרף בעוד עד אחד מוציאין ממון כן עד אחד א' בכתב א' ועד אחד ב' בכתב ב' מצטרפין להוציא ממון

(4) המשך מהרש"א

(א) קשיא

(i) נפסול כל שטר שבא לפנינו שהוא על הנייר ועדיו על המחק ודכתבי עדים אנחנו סהדי בין עד לעד דהרי יכול להיות דימחוק בעל השטר להאי אנחנו סהדי כדי לעשות רווח ב' שיטין אשר בהאי רווח יכול למיגז ולעשותו לב' שטרות

(ב) תירוצ

(i) חששא רחוקה היא כיון שהשטר בא לפנינו הוא על הנייר ועדיו על המחק וכתב בי' אנחנו סהדי כדבעי – מה שאין כן שטר שבא לפנינו הוא ועדיו על המחק וכבר יש בו ב' שיטין ריקין בין עד לעד דפסול מחמת דחוששין שפיר שיגזז לשטר וכו'

תוספות ד"ה גופא חלק ה' מהרש"א בא"ד ודע

ודע דהאי תירוצא של התוס' הוא לפריב"ם ובשנכתב אנחנו סהדי כו' על הנייר דאז יש לחוש דלמא יכתוב בב' שיטין שבין עד לעד ויעשה ב' שטרות כ"א בע"א אבל בשנכתב אנחנו סהדי כו' על המחק אין כאן בית מיחוש שיכתוב באותן ב' שיטות שבין עד לעד דזה יהיה ניכר דאותן שני שיטין יהיו נמחקים ב"פ וחתומות עדים אין נמחק רק פ"א ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) ניהדר לתירוצ ר"י בחלק ד' להא דאין חוששין אשר שטר שבא לפנינו הוא ועדיו על המחק בתחלה ה' הוא על הנייר ועדיו על המחק וכתבו בו אנחנו סהדי על הנייר

(2) מהרש"א

(א) קשיא לתירוצ ר"י

(i) באופן דכתבו אנחנו סהדי על המחק לא יפסלו ב"ד לשטר שבא לפנינו באופן "הוא ועדיו על המחק" ויש לו ב' שיטין ריקין בין עד לעד – דבאופן זה לית למיחש אשר יגזז בעל השטר לאותו שטר לב' שטרות – דלא יועיל לו שטר השני מן הני ב' שטרות מפני דב"ד שלאחר כך יכירו זיכרו דהרי מקום אנחנו סהדי יהא נמחק ב' פעמים ומקום חתימות עדים לא יהא נמחק אלא פעם אחת ואינו דומה נמחק ב' פעמים לנמחק פעם אחת

(ii) בדרך אגב שים לב אשר בשטר השני ליכא נייר דנמחק והיינו טעם דאיצטריך מהרש"א למיסמך על מקום החתימות דנמחק פעם אחת – ועל זה סמך מהרש"א בא"ד "והשטר שכתב" בחלק ב'

(ב) תירוצ

(i) אותו שטר שבא לפנינו הוא ועדיו על המחק בב' שיטין ריקין ובתחילה ה' הוא על הנייר ועדיו על המחק וכתבו אנחנו סהדי על המחק וכו' יפסלו אותו בית דין על סמך שיטת ריב"ם דהרי נמחקו ב' שיטין בין עד לעד שתי פעמים מה שאין כן מקום הכתב ומקום חתימות עדים דלא נמחקו אלא פעם אחת

(ii) בקיצור

(1) שטר שבא לפנינו הוא ועדיו על המחק ואיכא ב' שיטין ריקין בין החתימות

(א) יפסלו אותו ב"ד מסברת ריב"ם אלו בקושטא בתחלה כתבו אנחנא סהדי על המחק

(ב) יפסלו אותו ב"ד מחשש ר"י אלו בקושטא בתחלה כתבו אנחנא סהדי על הנייר

תוספות ד"ה גופא חלק ו' בא"ד וקשה לפירוש רשב"ם ובא"ד וזה אינו נראה

בא"ד וקשה לפי' רשב"ם שפי' כו' שאם יש ריוח מחוק בין עד לעד פסול כו' למה יכתבו אנחנא סהדי ירחיקו העדים זה מזה שיעור כו' עכ"ל כצ"ל אבל לפריב"ם לא קשיא מידי דאם לא יכתוב אנחנא סהדי כו' בריוח מחוק בין עד לעד אינו פסול אא"כ יהיה נמחק ב' פעמים וחתימת עדים פ"א ולכך יכתוב אנחנא סהדי כו' באם נמחק שיהיה ניכר שנמחק ב' פעמים ועוד להאי תירוצא שכתבו (לפריב"ם) {לפי' רבי דהיינו ר"י} דשיעור דיבור אנחנא סהדי כו' הוא כשיעור ב' שיטין בין עד לעד הרי ודאי לא יוכל להניח ריוח שיעור זה בין עד לעד משום ההוא פסולא שכתבו שיעשה ב' שטרות כ"א בע"א ודו"ק:

בא"ד וזה אינו נראה לומר שאינו מצריך אנחנא סהדי אלא כשיש נייר כו' עכ"ל ק"ק דנהי נמי דיש נייר בין עד לעד ימחקנו ויניח חלק כשיעור אנחנא סהדי בין עד לעד ודי בכך שאם ימחק ויהיה הכל על המחק יהא פסול ויש ליישב ודו"ק:

(1) שיטת רשב"ם

(א) שטר הוא ועדיו על המחק פסול אם יש בו ריוח מחוק בין עד לעד דחוששין אשר בתחלה הי' הוא על הנייר ועדיו על המחק ובעל השטר מחק לאנחנא סהדי וגם לכתב שבנייר

(2) תוספות

(א) קשיא לרשב"ם

(i) בהוא על הנייר ועדיו על המחק למה צריכין סהדי למיכתב אנחנא סהדי – מספיק הי' להניח ריוח מחוק בין חתימתן

(3) מהרש"א

(א) קושיא זו אין לה מקום לשיטת ריב"ם דהרי קבענו אשר לריב"ם איצטריך למיכתב אנחנא סהדי על המחק כדי שאם לאחר כך ימחק לאנחנא סהדי יהא ניכר שנמחק ב' פעמים

(ב) ואף לשיטת ר"י לא קשה מידי דהרי אית לי' אשר שטר שיש בו ריוח ב' שיטין בין חתימה לחתימה פסול

(4) המשך תוספות – תירוץ לרשב"ם

(א) אין הכי נמי אשר לרשב"ם לא איצטריך למיכתב אנחנא סהדי אלא באופן דבין חתימה לחתימה איכא ריוח נייר שאינו מחוק

(5) מהרש"א

(א) קשיא לתירוץ זו – אף היכי דאיכא נייר בין סהדי לסהדי יספיק שימחק סופר חלק הנייר אשר יכול להכיל אנחנא סהדי

(6) המשך תוספות – תירוץ זו "אינו נראה" מטעם שאינו מעניינו

דף קסד:

תד"ה הינא

דף קסד עמוד ב] בד"ה הינא א' כו' ומה לי לשון כו' משמע בלשון הקודש כמה דיגון כו' דהוי כלשון חכמים וחייב כו' עכ"ל כצ"ל ותבא על תוכן דבריהם בחידושי הרמב"ן ע"ש:

דף קסה.

תד"ה אמר אביי

[דף קסה עמוד א] בד"ה אמר אביי כו' ובב' שטרות ולא מיירי כגון כו' כגון שאותו שבכתב העיד על ההלוואה שראה כו' ושבע"פ מעיד שראה כו' ולהכי כשר נמי לאמימר כו' עכ"ל וליכא לאקשווי דא"כ מאי קא פריך לאמימר אלא מתני' קשיא אימא דמוקי לה בכה"ג כגון דליכא שני עדי מסירה אלא שהא' מעיד בכתב והשני מעיד בע"פ על ההלוואה דאפשר דפשיטא ליה לתלמודא דבכה"ג אינו מעיד ולא איצטריך ליה למיתני דפסול וק"ל:

(1) משנה

גט פשוט שכתוב בו עד אחד וגט מקושר שכתב בו שני עדים שניהם פסולין

(2) גמרא

(א) קשיא

(i) אממר אית לי' אשר עד אחד בשטר מצטרף עם עד אחד בעל פה וכשר

(ii) ולדידי' מוכרח דמשנה לא משמיענו אלא הפשטות דעד אחד לחוד' בשטר פסול

(3) תוספות

(א) יכול להיות אשר אממר אית לי' אשר עד אחד בשטר ועד אחד בעל פה מצטרפין דיקא באופן דעד אחד בעל פה מעיד אשר לזה מסר למלוה אותו שטר דאיך עד אחד חתם עליו דחשיב כאלו שניהן מעדין על מסירת השטר – דהעד החותם נמי חשיב כאלו העיד על המסירה – ואתיא כר' אלעזר דעדי מסירה כרתי

(4) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אם כן נימא לאמימר אשר משנה אשמועינן דלא מצטרפין היכא דעד אחד על פה אינו מעיד על מסירת השטר – כגון דמעיד דיקא על ההלוואה

(ב) תירוצ'

(i) אף באופן זה פשיטא דאינן מצטרפין

תוספות בא"ד שהרי על חתימתו

בא"ד שהרי על חתימתו יש כו' כגון שכתוב בשטר בפני כו' א' שבע"פ היינו שמעיד על מסירת שטר כו' היינו משום שבשניהם כו' אפי' בשטרי דלאו אקנייתא דעדין בחתומיו כו' לא חשבינן עדותו כראיית כו' עד בע"פ מהו ואחד כו' כצ"ל:

דף קסה:-קסו.

סוגיא דאימא נסכא חלק א' תד"ה אימא נסכא

בד"ה אימא נסכא כו' והכי הוה מצי כו' פ' בתרא אמרינן כתוב בו בבבל מגבי ממועות כו' כל מה שירצה לזה מגביהו כו' שאין רק שיתא פרוטות ומשמע שם שיתא פרוטות דמה כו' וה"נ בשמעתין כו' דאי לא גריעא טפי מאיסר ברישא כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דתפסת מועט תפסת ה"ל לאקשויי ברישא ואימא פריטי דהיינו איסר כמ"ש התוס' לקמן וק"ל:

- (1) הקדמה א' – איסר הוא הקטן ממטבעות כסף
- (2) הקדמה ב' – תפסת מועט תפסת – תפסת מרובה לא תפסת
- (3) ברייתא – אמר כסף – אין פחות מדינר כסף
- (4) גמרא – ואימא נסכא – דכתיב ב' מטבע – ואימא פריטי – באתרא דלא סגי פריטי דכספא
- (5) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) "ואימא פריטי" משמעו ואימא איסר

(ב) קשיא

(i) לכאורה נסכא שווה יותר מאיסר

(ii) ותיקשי דמכח "תפסת מועט תפסת" הוי לה לגמרא לאקשויי ואימא פריטי דהיינו איסר לפני דמקשי ואימא נסכא

סוגיא דאימא נסכא חלק ב' בא"ד אבל הכא פריך

[דף קסו עמוד א] בא"ד אבל הכא פריך ואימא כו' מעות ופונדיונים ואיסרין כו' שאין הולך מטבע של כסף הפחותים מדינר קורין פריטי כו' עכ"ל יש להוכיח כן הכא מדמוקמינן ליה אדינר ולא אמעה או פונדיון או איסר דתפסת מועט תפסת ומה שיש לדקדק בההיא סוגיא דכתובות דמאי פריך ואימא נסכא ואימא פריטי אימא דקושטא הכי הוא דמה שירצה מגביהו היינו נסכא או פריטי עי' בתוספות במנחות וק"ל:

(1) הקדמה

(א) קבענו אשר לקושיא "ואימא פריטי" מתרצין בגמרא דידן "באתרא דלא סגי (כלומר דאין הולכין) פריטי דכספא"

(ב) בסוגיא כעין זה במסכת כתובות מתרצין "פריטי דכספא לא עבדי אינשי"

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קושית "ואימא פריטי" בין בסוגיא דכתובות בין בסוגיא דידן מבוססת על תפסת מועט תפסת ברם מהלך סוגיא דידן שונה מן מהלך סוגיא דכתובות ככה

(i) דבכתובות כשמקשי ואימא פריטי משמעו דדלמא מלוה ולוה כיוונו בשטר לסכום פריטי נחשת שהוא שוה כסף ומתרצי דביותר מסתבר אשר כסף הכתוב בשטר משמעו כסף ממש – וכיון דפריטי דכספא לא עבדי אינשי לא יתכן אשר כיוונו לפריטי

(ii) מה שאין כן בסוגיא דידן דמקשי דאימא דדלמא כיוונו בשטר למעות ופונדיונים ואיסרין ושאר מטבעות של כסף הפחותים מדינר אשר גמרא דידן קורא אותן "פריטי" – השתא הני מטבעות

של כסף עבדי אינשי ולכן הוצרכו לתרוץ דמוקים לה משנתינו בדינר מחמת דמיירי באתרא דאין
הולכין פריטי כלומר דאין הולכין מטבעות של כסף פחות מדינר

סוגיא דכסף דינרין חלק א' הקדמה

טבלא א' לשון הבריות			
אופן התשלומין	שויות התשלומין	כתב	
בדינרי כסף	ב' דינרי כסף	כסף דינרין ודינרין כסף	רישא דברייא קמייא
בדינרי כסף	ב' דינרי זהב	כסף בדינרין	סיפא דברייא קמייא
בדינרי זהב	ב' דינרי זהב	זהב דינרין ודינרין זהב	רישא דברייא ב'
בזהב	ב' דינרי כסף	זהב בדינרין	סיפא דברייא ב'

(1) גמרא כמבואר בתוספות לשיטת ר"ח

(א) הקדמה

(i) לכאורה איתנהו ב' טעמים להא דברישא דברייא ב' משלם שויות ב' דינרי זהב

(1) טעם א' – סיפא דברייא קמייא לכאורה מוכיח אשר סתם "דינרין" דינרי זהב הן

(2) טעם ב' – שטר גופי' מזכיר "זהב"

(ב) קשיא "ואימא"

(i) מן הני טעמי גופייהו מסתבר אשר אף סיפא דברייא ב' הוה לי' לשלם שויות ב' דינרי זהב –
ואשר שונה מרישא דברייא ב' דיקא בהא דבסיפא מצי לשלם שויות זו בדהבא פריכי

טבלא ב' – קושית ואימא			
אופן התשלומין	שויות התשלומין	כתב	
בדינרי כסף	ב' דינרי כסף	כסף דינרין ודינרין כסף	רישא דברייא קמייא
בדינרי כסף	ב' דינרי זהב	כסף בדינרין	סיפא דברייא קמייא
בדינרי זהב	ב' דינרי זהב	זהב דינרין ודינרין זהב	רישא דברייא ב'
בדהבא פריכי	ב' דינרי זהב	זהב בדינרין	סיפא דברייא ב'

(ג) תירוצ דאביי

(i) "בדינרין" יכול להיות דמשמעו כסף כמו זהב – והא דמזכיר זהב בשטר יכול להיות דהיינו דיקא
לקבוע אשר שויות של ב' דינרי כסף משלם במטבעות זהב

(ii) וכדי ליישב ספק זה דנין בסיפא דברייא ב' לטובת לזה אשר יד בעל השטר על התחתונה
ומשלם שויות ב' דינרי כסף כבטבלא א'

(2) ר"ח

(א) קשיא

(i) כיון דיד בעל השטר על התחתונה מאי שנא רישא דברייא ב' דמשלם שויות דב' דינרי זהב

(ב) תירוצ

(i) שאני רישא דברייא ב' דלא אמר בדינרין אלא אמר דינרין – ודינרין משמעו דיקא שויות זהב
בלי שום ספק ולכן לא מצי לזה למיסמך על יד בעל השטר על התחתונה

(3) המשך דגמרא

(א) קשיא "אי הכי רישא נמי"

(4) ביאור ר"ח

(i) "רישא" משמעו ברייתא קמייא

(ii) ומקשי לסיפא דברייא קמייא – דכיון דקבענו אשר מטעם יד בעל השטר על התחתונה נוקטין בסיפא דברייא ב' אשר בדינרין משמעו שויות כסף הגם דהוזכר זהב בשטר – תיקשי דמכל שכן בסיפא דברייא קמייא – דלא מזכיר זהב בשטר – עלינו למיסמך על יד בעל השטר על התחתונה לקבוע אשר בדינרין משמעו שויות כסף

סוגיא דכסף דינרין חלק ב' תד"ה אי הכי בא"ד איתא

בא"ד איתא נמי במנחות הס"ד ואחר כך מ"ה א"ה כו' כל כמה דלא אמר בדינרין אין כו' ופריך רישא נמי כסף בדינרין יהיו של כסף כו' ה"א טעמא דרישא דכתיב בדינרין הם של זהב כו' עכ"ל יש לדקדק בדבריהם דפריך מעיקרא אסיפא {דברייא ב'} בזהב בדינרין אימא דהבא פריכא דכיון שזהב דינרין ודינרין זהב הן דינרי זהב כמו כן זהב בדינרין יהא של זהב כו' כמ"ש התוס' לעיל מה"ט גופיה לפרוך ברישא {כלומר בסיפא דקמייא} כיון שכסף דינרין ודינרין כסף הן דינרין כסף כמו כן כסף בדינרין יהא של כסף שבכסף משתעי שטר ויש ליישב דברישא {כלומר בסיפא דקמייא} הוי סבר המקשה דב' בדינרין מהפכו לזהב אף על גב שבכסף משתעי אבל הכא בסיפא {דברייא ב'} פריך כיון אף על גב שבכסף משתעי כיון דבזהב נמי משתעי מכ"ש דנימא ביה דיהא של זהב כמשמעות הב' של בדינרין והוא דוחק ודו"ק:

לשון הברייא			
כתב	שויות התשלומין	אופן התשלומין	
רישא דברייא קמייא	כסף דינרין ודינרין כסף	ב' דינרי כסף	אופן התשלומין
סיפא דברייא קמייא	כסף בדינרין	ב' דינרי זהב	בדינרי כסף
רישא דברייא ב'	זהב דינרין ודינרין זהב	ב' דינרי זהב	בדינרי זהב
סיפא דברייא ב'	זהב בדינרין	ב' דינרי כסף	בזהב

(1) מהרש"א

(א) קשיא

(i) אף מעיקרא לפני תירוץ דאביי – בדמקשי גמרא קושית ואימא לסיפא דברייא למה לא הקשו קושיא בהיפוך לסיפא דברייא קמייא ככה:

(1) הקדמה

(א) לכאורה איתנהו ב' טעמים להא דברישא דברייא קמייא שויות התשלומין הריהו ב' דינרי כסף

(i) טעם א' – סיפא דברייא ב' לכאורה מוכיח אשר סתם "דינרין" משמעו דינרי כסף

(ii) טעם ב' – שטר גופי' מזכיר "כסף"

(2) קשיא "ואימא"

(א) מן הני טעמי גופיהו מסתבר אשר אף סיפא דברייא קמייא הוה ל' לשלם שויות ב' דינרי כסף – ואשר שונה מרישא דברייא קמייא דיקא בהא דבסיפא מצי לשלם שויות זו בגרוטאות כסף

(ב) תירוץ בדוחק שלא כשיטת ר"ח

(i) מקשן "ואימא" נקט אשר בדינרין משמעו זהב

(1) והיינו טעמא דניחא ל' אשר בסיפא דברייא קמייא משלם שויות ב' דינרי זהב הגם דשטר מזכיר כסף

(2) והיינו טעמא דמקשה אשר בסיפא דברייטא ב' דמזכיר זהב מכל שכן דהוה לה לברייטא למיתני דמשלם שויות ב' דינרי זהב

סוגיא דכסף דינרין חלק ג' תוספות ד"ה אמר רב אשי

בד"ה אמר רב אשי כו' דדינרי אינו משמע כו' לא מפליג בין בית ובין לא בית בין דינרי לדינרין אבל כסף דינרי ודינרים כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דבלא בית נמי ה"ל לפלוגי בין דינרי לדינרין היינו כסף אבל כסף דינרי כסף בלא בית ודאי דלא משמע זהב גם לא משמע דינרי כסף כי זה לא היה שום דיבור כו' ומהרש"ל הגיה כאן ללא צורך ואין להאריך כי לא מצאתי כהגהתו בתוס' ישנים וק"ל:

(1) המשך דגמרא – תירוץ דרב אשי

- (א) ברישא דברייטא קמייטא קתני "כסף דינרין" דמשמעו כסף
- (ב) בסיפא דברייטא קמייטא קתני "כסף בדינרי בלי ו" דמשמעו זהב
- (ג) יתר פרטי תירוצו דרב אשי אינן מעניינינו

	טבלא ג'	
משלם	כתב	
כסף דינרי כסף	כסף דינרין ודינרין כסף	רישא דברייטא קמייטא
כסף שוה ב' דינרי זהב	כסף בדינרי [בלי ו"]	סיפא דברייטא קמייטא

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) שאלה

(i) כיון דרישא וסיפא דברייטא קמייטא שוין בהא דברישא קתני דינרין ובסיפא קתני דינרי – למה איצטריך ברייתא קמייטא לחלק ביניהן אף בזה דברישא ליכא בי"ת (דינרין) ובסיפא איכא בי"ת (בדינרי)

(ב) תשובה

(i) איצטריך ב' בסיפא משום ד"כסף דינרי" אין לו משמעות לפי דקדוק הלשון

תוספות בא"ד דתפס

בא"ד דתפס לא מפקין מיניה הס"ד ואח"כ מ"ה לר"י לפי הספרים כו' יאמר לעולם דינרין ולא דינרי כו' שנה גבי זהב דינרי זהב כו' ושנה דינרין סתם כו' במקום זוזין בלשון משנה ובלשון כו' שלאותן קורא זוזי כו' עד שיהיו בדינרין של כו' ודינרין גבי כסף אף על פי ששניהם דבוקים ונראה לספרים דגרסינן כו' וק"ל:

תד"ה נכנס

בד"ה נכנס כו' עליה חובה וכ"כ בכל הספרים כו' הכא טעמא דרבן שמעון בן גמליאל דפליג לפי גירסא זו כמו מלאת כו' ור' עקיבא כו' אבל לתרווייהו תשאר עליה חובה כרישא כו' כצ"ל והיינו לפי מה שפרש"י שם דל"ג בדברי ר' עקיבא ותפטר אבל רשב"ם פי' בשמעתין דגרסינן בד"ע ותפטר וק"ל:

דף קסו:

תד"ה רבעתים חלק א'

בד"ה רבעתים כו' בפרוטה מנלן כו' ומדחס רחמנא כו' ואי גרסינן רבעתים כו' בההוא פירקא גר בזמן כו' ופ"ק דכריתות פרש"י שני כו' יכול לומר שלשה קינין בשלש רבעים כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דכיון דלטהרת אדם לא בעי רק קן א' אמאי קאמר שעמדו כ"כ בזול עד שלקח ב' קינין בב' רבעים כך היה יכול לומר ג' קינין בג' רבעים וק"ל ושוב בתוספות ישנים מצאתי כזה הלשון היה יכול לומר ג' או ה' קינין בב' רבעים ולמה היה לו ליקח שימכור ביחד ב' קינין בב' רבעים אלא נראה כו' ודו"ק:

(1) הקדמה א'

1/2 דינר צורי	4 דינרי מדינה	1/8 סלע
1/4 דינר צורי	2 דינרי מדינה	1/16 סלע
1/8 דינר צורי	1 דינר מדינה = ו פשיט	1/32 סלע

(2) הקדמה ב' – קן = ב' פרידות

(3) הקדמה ג' – יולדת מביאה קן אחד

(4) גמרא – "ועמדו קינין של יולדת ברבעתים"

(5) רשב"ם – "ברבעתים" משמעו אשר קן הי' עולה רובע דינר דהיינו אחד משיתסר בסלע

1/2 דינר צורי	4 דינרי מדינה	1/8 סלע	
1/4 דינר צורי	2 דינרי מדינה	1/16 סלע	קן – ב' פרידות
1/8 דינר צורי	1 דינר מדינה	1/32 סלע	פרידה

(6) רש"י בכריתות דף יח. מפרש אשר בב' קינין משתעי – ומובן דאתיא כרשב"ם אלו גרסינן התם רבעתיים דהיינו ב' רובעי דינר

(7) תוספות כמבואר במהרש"א

א) הך דרש"י דוחק דהתם מדובר בטהרת אדם אשר לצורך זו מספיק קן אחד – ואלו לא דייקי למשתעי במחיר קן אחד לטהרת אדם תיקשי דלמה לה לגמרא למייתי דיקא מחיר ב' קינין ולא של ג' קינין

(8) מהרש"א

א) לגרסת תוספות ישנים מקשי תוספות דהך דרש"י דוחק דכיון דלצורך טהרת אדם מספיק קן אחד מה לי אם מחיר ב' קינין עולה סך הכל רבעתיים ומה לי אם מחיר ד' או ה' קינין עולה סך הכל רבעתיים

תד"ה רבעתים חלק ב' בא"ד אלא נראה

בא"ד אלא נראה דגרסינן רבעתים ב' אחת פי' כו' נמי קן בדינר זהב כו' ב' פרידין ד' זוז כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל א' מב' הפרדות הוה ד' זוזין כפרש"י שם דחטאת שמתו בעליה היא ומהרש"ל הגיה ח' זוזין ואין צורך דע"כ לפי תירוצם דד' זוזי פשיטי ע"כ צ"ל דנקט שיעור דכל הקן אף שלא צריך רק כנגד פרידה א' כמ"ש מהרש"ל גופיה וק"ל:

(1) הקדמה א'

8 דינרי צורי	64 דינרי מדינה	2 סלעים	סוגיא דידן לפי רשב"ם
4 דינרי צורי	32 דינרי מדינה	סלע	
דינר צורי	8 דינרי מדינה	$\frac{1}{4}$ סלע	
$\frac{1}{2}$ דינר צורי	4 דינרי מדינה	$\frac{1}{8}$ סלע	
$\frac{1}{4}$ דינר צורי	2 דינרי מדינה	$\frac{1}{16}$ סלע	קן – ב' פרידות
$\frac{1}{8}$ דינר צורי	1 דינר מדינה	$\frac{1}{32}$ סלע	פרידה

(2) הקדמה ב'

(א) ביומא דף נה: משתעי במי שאינו צריך אלא פרידה אחת ומקשי מטעם שאינו מעניינו "ונברור ד' זוזי" אשר שילם

(ב) זוז היינו דינר

(3) תוספות

(א) קשיא א'

(i) משמע דסברי אשר דמי שני פרידין היינו ד' זוזי – וזאת בניגוד להא דקבענו לעיל אשר קן עולה $\frac{1}{4}$ דינר צורי (רבעתים) דהיינו $\frac{1}{16}$ סלע ואשר פרידה עולה $\frac{1}{8}$ דינר צורי

			סוגיא דידן	סוגיא דיומא
8 דינרי צורי	64 דינרי מדינה	2 סלעים		
4 דינרי צורי	32 דינרי מדינה	סלע		קן – 2 פרידות
דינר צורי	8 דינרי מדינה	$\frac{1}{4}$ סלע		
$\frac{1}{2}$ דינר צורי	4 דינרי מדינה	$\frac{1}{8}$ סלע		
$\frac{1}{4}$ דינר צורי	2 דינרי מדינה	$\frac{1}{16}$ סלע	קן – 2 פרידות	
$\frac{1}{8}$ דינר צורי	1 דינר מדינה	$\frac{1}{32}$ סלע	פרידה	

(4) מהרש"ל

(א) קבענו אשר ביומא מיירי במי שאינו צריך אלא פרידה אחת ולכן מוכרח דהא דמקשי התם "ונברור ד' זוזי" היינו לפרידה אחת

(ב) נמצא אשר בקשיא א' דתוספות צריכין למיגרס ח' זוזי במקום ד' זוזי כזה:

(i) משמע דסברי אשר דמי שני פרידין היינו ח' זוזי – וזאת בניגוד להא דקבענו לעיל אשר קן עולה $\frac{1}{4}$ דינר צורי (רבעתים) דהיינו $\frac{1}{16}$ סלע ואשר פרידה עולה $\frac{1}{8}$ דינר צורי

			סוגיא דידן	סוגיא דיומא
8 דינרי צורי	64 דינרי מדינה	2 סלעים		קן 2 פרידות – לגרסא דמהרש"ל
4 דינרי צורי	32 דינרי מדינה	סלע		קן – 2 פרידות לגרסא דידן
דינר צורי	8 דינרי מדינה	$\frac{1}{4}$ סלע		
$\frac{1}{2}$ דינר צורי	4 דינרי מדינה	$\frac{1}{8}$ סלע		
$\frac{1}{4}$ דינר צורי	2 דינרי מדינה	$\frac{1}{16}$ סלע	קן – 2 פרידות	
$\frac{1}{8}$ דינר צורי	1 דינר מדינה	$\frac{1}{32}$ סלע	פרידה	

(5) המשך תוספות

(א) תירוק לקשיא א'

(i) התם בדינרי מדינה משתעי וקא משמע לן אשר קן עולה 4 דינרי מדינה ודלכן פרידה עולה 2 דינרי מדינה

סוגיא דיומא	סוגיא דידן			
קן 2 פרידות – לגרסא דמהרש"ל		2 סלעים	64 דינרי מדינה	8 דינרי צורי
קן 2 פרידות לגרסא דידן		סלע	32 דינרי מדינה	4 דינרי צורי
		$\frac{1}{4}$ סלע	8 דינרי מדינה	דינר צורי
קן 2 פרידות		$\frac{1}{8}$ סלע	4 דינרי מדינה	$\frac{1}{2}$ דינר צורי
	קן – 2 פרידות	$\frac{1}{16}$ סלע	2 דינרי מדינה	$\frac{1}{4}$ דינר צורי
	פרידה	$\frac{1}{32}$ סלע	1 דינר מדינה	$\frac{1}{8}$ דינר צורי

(6) מהרש"ל

(א) קשיא

(i) אכתי תיקשי למה משתעי התם בדמי קן הגם דלא איצטריך אלא פרידה אחת

(ב) תירוצ

(i) לא דייקי התם ונקטי שיעור דכל הקן אף שלא צריך אלא כנגד פרידה אחת

(7) מהרש"א

(א) לפי תירוצ מהרש"ל גופי' לא צריכין להגהתו לגבי קשיא א' דמצינן למימר דנקטי תוספות אשר בגמרא לא מדייקי ואמרי "ונברור ד' זוזי" לגבי שיעור של קן אף דבקושטא לא שילם אלא לפרידה אחת

(8) המשך תוספות

(א) קשיא ב'

(i) אכתי תיקשי אשר נקטי התם אשר דמי קן הרי הן 4 דינרי מדינה דהיינו $\frac{1}{2}$ דינר צורי וזאת בניגוד לסוגיא דידן אשר דמי הקן היינו רובע דינר צורי

(ב) תירוצ

(i) לא דייקי בגמרא התם

תוספות בא"ד מצוה מן המובחר

בא"ד וי"ל דמצוה מן המובחר כו' בפרק בתרא דכריתות כו' בחטאת בת דנקא והכא סלע שהנסכים כו' ישלים מן הנסכים כ"ג חלקים כו' עכ"ל כצ"ל:

תד"ה אם כן למה כתוב

בד"ה א"כ למה כתוב כו' לבדו מפני מה כותבין את העליון באחד מהן די עכ"ל כצ"ל ואח"כ מ"ה א"כ למה כתוב העליון שאם תמחק כו' האי טעמא כו' היא וקאי אהא דאמר כותבין כו' ובפי' ר"ח כתוב א"כ למה כותבין את העליון כו' ר"ל לפי גירסת הספרים התם דתנן א"כ למה כתוב העליון היה אפשר לבעל דין לחלוק ולומר דקאי אמאתים ומנה אבל לפי פי' ר"ח דגריס במתני' א"כ למה כותבין כו' דהאי לישנא משמע דכותבין כן למעלה בכוונה ומדעת וא"א לפרש אמאתים ומנה דקתני במתני' דודאי אם היה דעתו לכתוב מנה למטה לא היה כותב מדעת למעלה מאתים אלא בטעות אבל אי קאי אחנני וחנן ניהא שהיה כותב כן למעלה מדעת ודו"ק:

(1) משנה דף קסה:

כתב בו למעלה מנה ולמטה (שלא בשיטה אחרונה) מאתים וכו' הכל הולך אחר התחתון

[גרסת הספרים] אם כן למה **כתוב** את העליון שאם לא כתב אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון

[גרסת ר"ח] אם כן למה **כותבין** את העליון שאם לא כתב אות אחת מן התחתון ילמד מן העליון

(2) ברייתא

ילמד התחתון מן העליון כגון חנן מחנני

(3) תוספות

א) לגרסת הספרים – הגם דמסתבר אשר לא אמרינן ילמד התחתון מן העליון היכא דבעליון כתיב מאתים ובתחתון כתיב מנה – מכל מקום אכתי יכול בעל דין לחלוק ולמימר אשר אף באופן זה ילמד התחתון מן העליון

ב) אבל לגרסא דר"ח – "כותבין" משמעו "כותבין מדעת" – ופשיטא דשום אדם אינו כותב בדעת בעליון שלא כתחתון – ומזה מובן בבירור אשר "שאם לא כתב" במשנה לא קאי אלא בטעות כגון חנן וחנני שיכול להיות מי שכותב מדעת חנן בעליון הגם שכותב חנני בתחתון

תד"ה הג"ה בתוספתא תניא נדפס בסוף תד"ה אבל

בד"ה הגה"ה בתוספתא תניא לעולם התחתון כו' ונראה לר"י דבחזרת וקנינא מיניה מיירי כו' עכ"ל נראה דודאי בפשוט נמי ילמד התחתון מן העליון באות א' כו' כדאמרינן בשמעתין אלא דבמקושר קתני דלעולם ילמד התחתון מן העליון כו' היינו אפילו בחזרת וקנינא כו' דהיינו בשיטה אחרונה ילמד התחתון מן העליון באות א' וניזיל בתר התחתון כמ"ש התוספות לעיל דבמקושר למדין אף משיטה אחרונה משא"כ בפשוט דאין למדין משיטה אחרונה וא"כ אף באות א' לא ניזיל בה בתר התחתון וק"ל:

תד"ה ספל וקפל

בד"ה ספל וקפל כו' ספ"ל ס' פלגי כמו כו' קפ"ל ק' פלגי כו' כצ"ל:

דף קסז.

תוספות ד"ה ומשוי

[דף קסז עמוד א] בד"ה ומשוי ליה כו' איסתרי זוזא כו' מאה זוזי וזוזא כו' ור"ת היה גריס בסוכה זוזא מלעיל כאיסתרא כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל לפר"ת שם סתם איסתרא היינו פלגא זוזא כפר"ח ע"ש בתוספות וק"ל:

תוספות ד"ה אף על פי

בד"ה אף על פי שאין כו' דאמרי לה כו' כצ"ל:

תוספות ד"ה ושובר לאשה

בד"ה ושובר לאשה כו' זכין לו והא דשביק כו' הד"א דמיירי בכל ענין אין האשה כו' כצ"ל:

דף קסז:

סוגיא דבלבד שיהא מכירין חלק א' תוספות ד"ה כותבין

[דף קסז עמוד ב] בד"ה כותבין כו' זכין לו הס"ד ואח"כ מ"ה ס"א וליחוש דלמא כתביה כו' שאין זה שם האשה הזאת ועוד כו' עכ"ל כצ"ל מתוספות ישנים וזו היתה גירסת רשב"ם דל"ג ואזיל וממטי לאתתיה דהאיך אלא דלמא דכתביה בשם אתתא דלאו דיליה ומגרש לה דהיינו לאשתו דיליה ומתכוין להתירה להנשא שלא כדין ולקלקלה ולזה הקשו בתוספות שפיר דגם אם יכירו עדי המסירה שזו אשתו מיבעי להו למקרי הגט ויראו כו' שאין שם אשה הזאת אשתו אלא שם אשה אחרת ולא יוכל לקלקלה ומהרש"ל הביין דברי התוספות ופרשב"ם בדרך רחוק ודחוק והקשה מה שהקשה אבל אין להאריך בדחוקיו כי הדברים ברורים באין גמגום כמו שכתבנו וק"ל:

(1) משנה

(א) כותבין גט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו ... ובלבד שיהא מכירין

(2) גמרא

(א) מאי ובלבד שיהא מכירין ... ובלבד שיהא מכיר שם האיש בגט

(ב) קשיא לפי גרסא דידן – וליחוש דלמא כתב גיטא ואזיל וממטי לה לאתתא דהיאך

(ג) קשיא לפי גרסא דרשב"ם ותוספות – וליחוש דלמא כתב' לאתתא דלאו דילי' ומגרש לה

(ד) תירוצ' – אכן צריכין שיכירו שם האשה גם כן

(3) רשב"ם כמבואר בתוספות ומהרש"א – לא גרסינן "ואזיל וממטי לה לאתתא דהיאך" – דבגמרא לא מקשי אלא דאם לא מכירין לאשת הבעל יכול להיות אשר בעל כותב גט לאשה דילי' ששמה רחל אבל בגט כותב "לאה" ומתכוין להתירה לינשא לשוק שלא כדין ולקלקלה

(4) תוספות כמבואר במהרש"א – קשיא לרשב"ם – אם כן לא מספיק מה שעדי מסירה מכירין שזה אשתו אלא צריכין עוד למיקרי לגט לקבוע אשר שם שנכתב בגט היינו שם האשה

תד"ה שם האיש

בד"ה שם האיש כו' שכבר הוצרכה להזכירם וה"ה כו' עכ"ל כצ"ל:

סוגיא דבלבד שיהא מכירין חלק ב' תד"ה וליחוש

בד"ה וליחוש כו' לר"מ דאמר עדי חתימה כרתי כו' מאחר שכותבין לו גט בלא אשתו אז לא יעשו הגרושין בפניהם כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דאם יעשו הגרושין בפני הסופר ועדי החתימה ודאי שהיו נותנין לב לדעת שיש עוד יוסף בן שמעון אחר דחתימת עדים הוא מעשה ב"ד בכמה דברים ולא היה כאן חשש טעות וק"ל:

(1) המשך דגמרא

(א) וניחוש דמלבד יוסף בן שמעון א' שכותב גט איכא יוסף בן שמעון ב' בעיר ושם אשת יוסף בן שמעון א' דומה לשם אשת יוסף בן שמעון ב' – ויוסף בן שמעון א' יתן לגט לאשת יוסף בן שמעון ב'

(2) הקדמה לתוספות

(א) אלו עדי מסירה כרתי – עליהם להכיר איש המגרש ואשה המגורשת

(ב) אלו עדי חתימה כרתי – איצטריך שיהא מוכיח מתוכו מי זה המגרש ומי זו המגורשת

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) ממה נפשך – באופן הני תרי יוסף בן שמעון

(1) אלו עדי חתימה כרתי הרי הגט פסול משום דאינו מוכיח מתוכו מי זה המגרש ומי זו המגורשת

(2) אלו עדי מסירה כרתי לא תהא תקלה דעדי מסירה יכירו אם יוסף בן שמעון א' רוצה לתת גט לאשת יוסף בן שמעון ב'

(ב) תירוצ

(i) לעולם עדי מסירה כרתי וחוששין אשר עדי מסירה יטעו באופן דמבארין תוספות

(ג) מהרש"א

(i) קשיא

(1) אמאי לא חוששין אשר עדי חתימה יטעו

(ii) תירוצ

(i) חתימת עדים הוא מעשה בית דין בכמה דברים וליכא חשש טעות

תוספות בא"ד כמו שפירש

בא"ד כמו שפירש רבי וליחוש כו' דאי לא הוחזקו לא הוה מבעי ליה לרב למימר וה"ה לשם אשה דכי מוקי לה כר"מ סבר שאין שוין כו' כצ"ל:

סוגיא דבלבד שיהא מכירין חלק ג' תד"ה ומחזיק

בד"ה ומחזיק כו' א"נ מכירין את אשתו של יוסף בן שמעון שאומרים על פלונית שהיא אשתו של זה אבל לא שמעו שמו שיאמרו שפלונית היא אשת שמעון כו' עכ"ל כצ"ל מתוספות ישנים ור"ל שאיש זה הבא ומחזיק שמו יוסף בן שמעון עדים מכירין כבר אשתו שזאת פלונית בשמה היא אשתו של זה אבל לא שמעו שמו היאך הוא דאם כבר קודם שהחזיק עצמו שמעו שפלונית היא אשת שמעון הרי הוכחש על שמחזיק עצמו יוסף בן שמעון ודו"ק:

(1) הקדמה – קבענו דצריכין שיכירו שם האיש "יוסף בן שמעון" ושם האשה

(2) גמרא

(א) קשיא כמבואר ברשב"ם ומוגה בב"ח

(i) האיך מכירין בעיר א' אשר שם האיש בקושטא הרי הוא יוסף בן שמעון – הרי יכול להיות אשר שמו ראובן בן יעקב [או שמעון בן יעקב לפי נוסח אחר – עיין בב"ח] ואתא מעיר ב' לעיר א'

וקרא לעצמו יוסף בן שמעון עד שהחזיק בשם זה – וישתמש בגט לגרש אשת יוסף בן שמעון בעיר פלוני

(3) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) הרי לא כותבין גט עד שיכירו גם כן לאשה שהיא אשתו של זה – ולכאורה מובן שמכירין שהיא "אשת יוסף בן שמעון" ונמצא דלית למיחש למידי

(ב) תירוצ

(i) מכירין שהיא אשתו של זה "אבל לא שמעו איך הוא שמו שיאמרו שפלוגית היא אשת [שמעון] [ראובן] שאם כן יודעים שאין שמו יוסף בן שמעון

(4) מהרש"א – ביאור דברי תוספות

(א) רצונם לומר דעדים מכירין שמה של פלוגית ושהיא אשת הכותב ברם מקשי בגמרא דיכול להיות דאינם יודעים שמו האמיתי ודאלו היו יודעין שמו האמיתי היו מכירין אשר הוכחש בהא דהחזיק עצמו בשם יוסף בן שמעון

דף קסח.

תוספות ד"ה אמר רב נחמן

[דף קסח עמוד א] בד"ה אמר רב נחמן כו' עד ל' יום ליבטלו כו' באיזהו נשך הדר אמר כו' ומניומי התזריני מדברי כו' ואני איני מבין בזה דבהא רב נחמן כו' ומה"ט נמי א"ש לרב נחמן עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה ובא לפני כו' וכצ"ל ועיין בתוס' בפרק איזהו נשך שגמגמו בזה דלרב נחמן לא א"ש להאי טעמא:

תוספות ד"ה מעמיד

בד"ה מעמיד כו' וקיום השטר עושין ב"ד ולא כפי' רשב"ם שהעדים כו' כצ"ל:

דף קסח:

רשב"ם ד"ה בשטרי

[דף קסח עמוד ב] בפרשב"ם בד"ה בשטרי כו' א"נ דלמא חזר ומצאו כו' עכ"ל דודאי היכא דאיכא עדים דנאבד השטר בשוק אין לחוש שימצאהו דוקא המלוה ומכ"ש אם העידו שנאבד לגמרי כגון שנשרף דכותבין לו שטר אחר אבל הכא כיון שאין לו עדים שנאבד אף אם נאמר שאמת הוא כדבריו ולא ידע היכן הוא אפשר שהניחו באיזה מקום המשתמר ושכחו שם וימצאהו אח"כ וק"ל:

תוספות ד"ה ופלוני

תוס' בד"ה ופלוני כו' לר"י שמזכירין ה"ה נמי העדים שהעידו שראו אותו שטר כו' לפוסלן כו' לכותבן כו' מזכירין כו' כצ"ל מת"י:

תד"ה אבל בשטר

בד"ה אבל בשטר כו' ותימה קצת אם לא כתב לו שטר מכירה אלא קנה לך איהו כו' עכ"ל נראה דלהא ודאי לא ניהוש שיארע כך שימכור לו הלוקח שוב הקרקע באותו יום שקנאה הלוקח אלא שניהוש שהוא יטעון כן ומש"ה בכתב לו הלוקח שוב שטר מכירה על קרקע זו ויש בו זמן מאוחר לזמן ב' שטרות שביד הלוקח לא יוכל הלוקח להפסידו אבל בכתב לו קנה לך איהו כו' דאין דרך לכתוב ביה זמן יפסידנו הלוקח שלא יהיה המוכר מוחזק בה יותר מן הלוקח שיאמר הלוקח קנה לך איהו כו' נכתב בו ביום שנכתבו הב' שטרות ושמא הוא החזירה כו' ומה שכתב ר"י בתירוצו דכולי האי לא חיישינן היינו שיטעון כן דלא מסיק אדעתיה טענת שקר כזו וגם אם מסיק אדעתיה לא יהא לו פנים כו' ודו"ק:

(1) ברייתא – הרי שבא לוקח ואמר אבד שטר מקח וממכר – חכמים אומרים כותבין לו את השטר

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) אלו קנה לוקח מקחו בשטר א' ביום א' – כותבין בית דין לשטר חדש מזמן ראשון (יום א')

(ב) והיינו טעמא דכותבין לו מזמן ראשון דיכול להיות אשר ביום ב' חזר ומכרה לוקח למוכר בשטר ב'

(i) ואלו כותבין לשטר חדש מזמן דהאידנא (יום ג') יכול להיות דישקר לוקח ויאמר אשר לאחר שהחזירה למוכר ביום ב' חזר לוקח וקנאו ביום ג' בשטר חדש שכתבנו לו

(ii) מה שאין כן אלו כותבין לשטר חדש מזמן ראשון ביום א' לא יפסיד מוכר דהרי החזירה לוקח למוכר בשטר ב' לאחר זמן שטר חדש ביום א'

(3) המשך תוספות – קושית "תימה קצת" כמבואר במהרש"א

(א) לוקח מצי לחזור ולמכור מקח למוכר בשטר ב' דכתיב בי' קני לך איהו (שטר א') וכל שיעבודי'

(ב) שטר קני לך איהו יכול להיות דכותבין אותו בלי שום זמן

(ג) ולכן כשבא לוקח לפנינו כדי שנכתוב לו שטר חדש ניהוש שמא ביום ב' בקושטא כתב לוקח למוכר שטר ב' דקנה לך איהו – ואפילו אלו האידנא כותבין לו ב"ד שטר חדש מזמן ראשון ביום א' – יכול להיות אשר לוקח ישקר ויטעון אשר כבר ביום א' מכרו לוקח למוכר בהך שטר ב' דקנה לך איהו והדר ביום א' קנאו לוקח בשטר חדש שכתבנו לו מזמן ראשון

(i) ואין הכי נמי דלא יוכל לוקח להוכיח אשר כתב מוכר לשטר חדש לאחר שמסר לוקח למוכר שטר ב' דקני לך איהו מכל מקום יפסיד מוכר דאי לאו הך שטר חדש הי' זוכה בלי סכסוך בשטר ב' דקנה לך איהו

(4) מהרש"א

(א) קשיא על קשיא דתוספות

(i) להקשות קושייתן למה איצטרכי תוספות למינקט אשר לוקח בקושטא מסר שטר קני לך איהו ביום ב' אבל טוען בשקר אשר מסרו ביום א' – הרי יכולין תוספות להקשות ביותר פשיטות אשר יכול להיות דבקושטא מסר לוקח לשטר ב' למוכר ביום א' ודלא ישקר אלא בהא דיטעון שבשטר חדש שכתבנו לו הדר לוקח ולקחו

(ב) תירוצ'

(i) תוספות נקטו דאין חוששין לדבר רחוק דבקושטא אירע חזרה ביום א' – ולכן לא מקשי אלא דניהוש דמיהת ישקר הלוקח למיטען ככה

(5) המשך תוספות

(א) לשון תירוץ דר"י

"כולי האי לא חיישינן וגם לא יהא לו פנים לומר שבו ביום החזיר לו השטר ובו ביום חזר ומכרה לו"

(6) המשך מהרש"א – ביאור תירוץ דר"י

(א) מסתבר דלא מסיק אדעת' דלוקח למיטען דחזר ומכרה למוכר ביום א' – וגם אם מסיק אדעת' לא יהא לו פנים וכו'

תוספות בא"ד אין כתוב בו זמן

בא"ד אין כתוב בו זמן ואח"כ כ' הכא שירא הוא כ' מתחלת כתיבה כתבת כ' ועוד תימה לרבן שמעון בן גמליאל כ' ולא תקשה לרבן שמעון בן גמליאל כל זה רבן שמעון בן גמליאל אומר אף כ' אבל אם נכתב לו שטר שני ללוקח אפילו כ' שהחזיר לו לא יועיל כ' חזר המכר וא"ת אפי' כשיש כ' שמכרת לי השדה עשית שנים או כ' כצ"ל מת"י:

דף קסט.

בא"ד ומקנה לו

[דף קסט עמוד א] בא"ד ומקנה לו הג"ה וקשה לפי פי' ענין בתרא זה אמאי כ' אלא דבר ברור הג"ה וקצת כ' מת"י וכצ"ל ור"ל לפי פי' ענין בתרא שכתבו לעיל ובע"א יש לפרש כ' דאיירי שיש עדים שזה השטר שביד המוכר הוא שנתנו ללוקח כ' א"נ יבררו כ' כמ"ש התוס' אלא שהלוקח טוען כיון שלא החזיר לו גם השני לא חזר המכר דהשתא קשה שפיר שיעשו שטר שני שאמר לנו אבד שטרי כ' שעכשיו יש הוכחה טובה למוכר שמעולם לא היה לו רק אותו שטר שהחזיר לו בעדים ומעצמו עשה השני ע"י ששיקר לעדים לומר שנאבד אבל לפי' קמא דלא החזיר למוכר השטר בעדים ולא יכירו שזה הוא השטר שנתנו ללוקח ליכא הוכחה למוכר יותר מן הלוקח דאדרבה הלוקח יאמר לו שאמת הוא שאבד שטרו ועדים נתנו לו שטר כזה ושטר שבידך את עצמך עשית אותו ודו"ק:

(1) הקדמה א'

(א) כותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו

(2) ברייתא דרבן שמעון בן גמליאל

(א) הרי שבא ואמר אבד שטר מקח שלי אין כותבין ונותנין לו – משום דיפסיד למוכר באופן דהחזיר לו לוקח שטרו ומן הדין חזר המקח

(3) תוספות

(א) פירוש קמא לשיטת רבן שמעון בן גמליאל

(i) מוכר הנותן שטר מקח ללוקח ולאחר כך החזיר לו לוקח את השטר חזר המקח – אף אלו נשארו בידי לוקח שטרות אחרים שקיבלן ממוכר

(ii) לא איצטריך מוכר למייתי עדים שלוקח הוא שהחזיר לו השטר

(iii) לוקח המוסר שטר מכירה לאיניש דעלמא מקנה מקחו להווא איניש דעלמא

(ב) "ענין בתרא" בתוספות לשיטת רבן שמעון בן גמליאל

- (i) ליכא חזרת מקח למוכר אלא אם כן החזיר לוקח למוכר כל שטרות שקיבל ממוכר
 - (ii) צריך מוכר למיית עדים שלוקח הוא שהחזיר לו השטר
 - (iii) ליכא מכירה מלוקח לאיניש דעלמא אלא אם כן נותן לו לוקח כל שטרות שקיבל ממוכר
- (4) תוספות

(א) ביאור הפסד דמוכר לפירוש קמא

- (i) אלו לא כותבין בית דין שטר חדש ללוקח – יזכה המוכר בטענתו (אף בלי עדים) אשר לוקח הוא שהחזיר לו את השטר
- (ii) אבל אלו כותבין בית דין שטר חדש ללוקח – יפסיד מוכר אלו ישקר הלוקח דלא החזיר שום שטר למוכר והשטר שביד לוקח (אשר בקושטא כתבו לו בית דין) הרי הוא השטר שקיבל ממוכר מעיקרא והשטר שביד המוכר (אשר בקושטא החזיר לוקח למוכר) קיבלו מוכר מכח דין דכותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו

(ב) ביאור הפסד דמוכר לענין בתרא

- (i) אלו לא כותבין בית דין שטר חדש ללוקח – יזכה המוכר אלו מייתי מוכר עדים שלוקח הוא שהחזיר לו שטר
- (ii) אבל אלו כותבין בית דין שטר חדש ללוקח יפסיד מוכר (למרת עדים שהביא מוכר אשר לוקח הוא שהחזיר לו את השטר שביד המוכר) אלו ישקר הלוקח דלא החזיר לו כל השטרות מחמת דשטר שביד לוקח (אשר בקושטא כתבו לו בית דין) הרי הוא שטר אחר שקיבל ממוכר מעיקרא – וקבענו דלשיטת ענין בתרא ליכא חזרת מקח אלא בחזרת כל השטרות שקיבל ממוכר
- (iii) שים לב אשר "כותבין שטר למוכר" אינו מן הענין דהרי קיימינן בדמייתי מוכר עדים אשר לוקח הוא שהחזיר לו את השטר

(5) המשך תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא לענין בתרא

- (i) הרי מצינו למיכתב ללוקח שטר מכירה דכתיב בי' דבית דין כתבו לו שטר חדש בגלל שטען "אבד שטרי ולא החזרתיו למוכר ואין לי שום שטר מן המוכר"
- (ii) דבאופן זה לא יפסיד מוכר אלו מייתי עדים דלוקח החזיר לו שטר שעומד השתא ביד מוכר – דהרי עכשיו מבורר דלוקח בשקר אמר אבד שטרי – וכיון דלוקח גופי' אמר בשטר חדש שכתבנו לו אשר "אין לי שום שטר מן המוכר" מבורר עוד דמעולם לא קיבל לוקח ממוכר רק אותו שטר שהחזיר למוכר בעדים

(6) המשך מהרש"א

- (א) קושיית תוספות אין לה מקום לפירוש קמא – דהרי לפירוש קמא לא מייתי מוכר עדים שקיבל לשטר בחזרה מלוקח וגם כותבין שטר למוכר וכו' – ונמצא דיפסיד מוכר אלו ישקר לוקח למיטען אשר בקושטא אבד לשטר שקיבל ממוכר ואשר שטר שביד המוכר בא לו מכח דין דכותבין שטר למוכר וכו'

תוספות בא"ד וקצת קשה

בא"ד וקצת קשה לפי ענין בתרא זה הא דמשמע כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל נמי לפי' ענין בתרא זה שפי' דמיירי שיש למוכר עדים שזוה הוא השטר שנתן ללוקח כו' יש לחוש נמי שנתן הלוקח השטר לאיניש דעלמא וכיון שלא החזיר לו שטר השני יאמר שלא חזר המוכר אבל

לפי' קמא ודאי דלא ק"מ דלאינש דעלמא לא יכתבו שטר בשם המוכר דדוקא למוכר כותבין כו' וק"ל:

(1) המשך תוספות – קשיא לענין בתרא

(א) לנמק לרבן שמעון בן גמליאל הא דלא כותבין שטר ללוקח שטוען שאבד שטר מקח שלו – למה לא קאמרי בגמרא דחווש דיפסיד איניש דעלמא

(i) דאלו לא כותבין בית דין שטר חדש ללוקח – יזכה איניש דעלמא אלו מייתי עדים אשר לוקח מסר לו שטר שעומד ביד הך איניש דעלמא

(ii) אבל אלו כותבין בית דין שטר ללוקח (ולא כותבין בו ב"ד אשר לוקח טען אבד שטרי וכו') אלו ישקר הלוקח ויאמר דקיבלו ממוכר ונמצא דלא מסר לאיניש דעלמא כל השטרות שקיבל ממוכר יזכה לוקח למרת עדים שהביא איניש דעלמא

(2) מהרש"א

(א) שאלה

(i) למה לא מקשין אף לפירוש קמא – דלנמק לרבן שמעון בן גמליאל הא דלא כותבין שטר ללוקח שטוען שאבד שטר מקח שלו למה לא קאמרי בגמרא דחווש דיפסיד איניש דעלמא

(1) דאלו לא כותבין בית דין שטר ללוקח – יזכה איניש דעלמא בטענתו אשר לוקח מסר לו שטר אף אלו לא מייתי עדים שלוקח הוא שמסר לו את השטר

(2) אבל אלו כותבין בית דין שטר ללוקח – ישקר הלוקח ויאמר דלא מסר לאיניש דעלמא כלום והשטר שביד לוקח (אשר בקושטא כתבו בית דין ללוקח) הרי הוא השטר שקיבל ממוכר מעיקרא והשטר שביד איניש דעלמא קיבלו מכח דין דכותבין שטר למוכר וכו'

(ב) תשובה

(i) לאיניש דעלמא ליכא דין דכותבין שטר למוכר

תוספות בא"ד שטר השני

בא"ד שטר השני אבל לחזור למוכר לא תועיל כו' כצ"ל מתוספות ישנים:

תוספות ד"ה לכתוב

בד"ה לכתוב כו' המוכר לפנינו כו' כדפירש לעיל על מלתיה דרבן שמעון בן גמליאל וי"ל דרבן שמעון בן גמליאל ודאי בשאינו לפנינו אבל הכא כו' ונראה דודאי ה"ה דה"מ כו' אם הוא לפנינו הס"ד ואח"כ מ"ה לבר ממאן כו' כצ"ל מת"י:

דף קסט:

תד"ה בעלמא

[דף קסט עמוד ב] בד"ה בעלמא כו' אמאי אין כותבין שני שטרי כו' ואומר ר"י דבשטרי הלואה לא מצינן למכתב כו' ואיכא נעילת דלת כו' שמא יפסיד האחר לאחר זמן ותימא למ"ד כותבין שובר לכתוב בר כו' עכ"ל כצ"ל מת"י ומהרש"ל שהגיה לא ראה ת"י:

תד"ה דמאן דמסיק

בד"ה דמאן דמסיק כו' למה יניחו קרקעם כו' השטר עדיין אלא שיכולין לומר כו' עכ"ל כצ"ל מת"י:

תד"ה ורבן שמעון בן גמליאל – נדפס בתוך ד"ה בחזקה

בד"ה בחזקה כו' וקיימא לן דבצריך כו' דבפרק ד' אחין קאמר כו' היא צרתה בעי כו' ההיא משנה הס"ד ואח"כ מ"ה ורבן שמעון בן גמליאל כו' בגיטין וצ"ל דאליבא דרבנן דפליגי כו' עכ"ל כצ"ל ומהרש"ל הגיה בדברי התוס' דכצ"ל ודוחק הוא דהא אף אלו קאמר דמשמע בשאר שטרות נמי ס"ל הכי וצ"ל כו' עכ"ל אבל בת"י אינו אלא כמו שהוא בתוס' שלפנינו גם אין כאן קושיא מאף אלו כו' דקאמר התם דה"ק דאף אלו אינן כשרין אלא במקום שאין ישראל חותמין כו' כפרש"י התם וע"כ נראה לקיים דברי התוס' שלפנינו דמקיימין תירוצו של ר"י לחלק בין גיטין ובין שטרות אלא משום דהתם לר"ע בכל השטרות מכשיר חותמי עכומ"ז הוצרכו למימר דרבן שמעון בן גמליאל לא קאמר אליבא דר"ע אלא אליבא דרבנן דפליגי עליה דר"ע התם וקאמרי דחותמי עכומ"ז פסולים חוץ מבגיטי נשים כו' ועליהו קאי רבן שמעון בן גמליאל ואמר אף אלו כשרים דוקא במקום שאין חותמי ישראל כו' מיהו לשון התוס' קצת דחוק ודו"ק:

(1) הקדמה א'

- (א) שטר שאין עליו עדים כלל כשר אלו עדי מסירה כרתי ופסול אלו עדי חתימה כרתי
 - (ב) יכול להיות מאן דסבר דאם חתמו עדים פסולין בשטר חשיב מזויף מתוכו ופסול אפילו אלו עדי מסירה כרתי
 - (ג) ויכול להיות עוד מאן דסבר דאם חתמו עדים פסולין בשטר חשיב מזויף מתוכו ופסול אפילו אלו עדי מסירה כרתי – חוץ מחתימות עכו"ם במקום שאין ישראל חותמין דבאופן זה לא חשיב מזויף מתוכו
 - (ד) ר' אלעזר אית לי דעדי מסירה כרתי
 - (ה) רבן שמעון בן גמליאל בסוגיא דידן ס"ל דעדי חתימה כרתי ולכן שטר מכירה שאין עליו עדים כלל פסול
- (2) הקדמה ב' – "הני" אמוראי בגיטין דף פו. קסברי דהלכה כר' אלעזר בגיטין אבל לא בשאר שטרות
- (3) הקדמה ג' – ברייתא במסכת גיטין
- (א) אמר ר' אלעזר בר' יוסי שטרות שנעשו בהדיוטות עכו"ם שחותמיהן עכו"ם – ר' עקיבא מכשיר – וחכמים פוסלין [בשאר שטרות] חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים [דכשרין] – רבן שמעון בן גמליאל אומר אף אלו כשרין במקום שאין ישראל חותמין

טבלא א'			גיטי נשים			שאר שטרות	
איזו עדים כרתי?	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין	איזו עדים כרתי?	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין		
ר' עקיבא	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	לא	כשרין	
חכמים	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	כן	פסולין	
רבן שמעון בן גמליאל אף אלו כשרים במקום שאין ישראל חותמין							

(4) תוספות דידן

(א) קשיא

(i) באמרו "אף אלו כשרין" לכאורה פליג רבן שמעון בן גמליאל על חכמים דאית לי' דשאר שטרות נמי כשרין מחמת דס"ל עדי מסירה כרתי ולא חשיב מזויף מתוכו במקום שאין ישראל חותמין – וזאת בניגוד לגמרא דידן אשר רבן שמעון בן גמליאל בשטר מכר ס"ל דעדי חתימה כרתי

טבלא ב'			גיטי נשים			שאר שטרות	
איזו עדים כרתי?	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין	איזו עדים כרתי?	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין		
ר' עקיבא	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	לא	כשרין	
חכמים	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	כן	פסולין	
רבן שמעון בן גמליאל	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	כן חוץ מחתימות עכו"ם במקום שאין ישראל חותמין	ולכן אף אלו (שאר שטרות) כשרין במקום שאין ישראל חותמין	

(ב) תירוצ' ר"י

(i) רבן שמעון בן גמליאל סבירא לי' כהני אמוראי דאית להו דעדי מסירה כרתי דיקא לגיטי נשים ושחרורי עבדים אבל בשאר שטרות עדי חתימה כרתי – וסוגיא דידן בשטר שטרות משתעי

טבלא ג'			גיטי נשים			שאר שטרות	
איזו עדים כרתי?	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין	איזו עדים כרתי?	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין		
ר' עקיבא	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	לא	כשרין	
חכמים	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	כן	פסולין	
רבן שמעון בן גמליאל	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי חתימה	[לא שייך מושג מזויף מתוכו]	פסולין! עיין קושיות תוספות להלן דהרי אמר אף אלו (שאר שטרות דפסלי רבנן) כשרין	

(5) לשון המשך תוספות

(א) "וצריך לומר דאליבא דרבנן [חכמים] דפליגי עלי' קאמר הכי דאף אותם הי' להם להכשיר כיון דסברי עדי מסירה כרתי"

(6) מהרש"א – ביאור לתוספות

(א) קשיא כמבואר בתיבות מודגשות בטבלא ג' – הרי סוף כל סוף אמר רבן שמעון בן גמליאל בברייתא דגיטין "אף אלו כשרין" – ונקטנו אשר משמעו דבשאר שטרות דפסלי רבנן קאי

(ב) תירוצ' לשיטת ר"י לפי שיטת רש"י במסכת גיטין

טבלא ד'			גיטי נשים			שאר שטרות	
איזו עדים כרתי	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין	איזו עדים כרתי	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין	דין	דין
ר' עקיבא	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	לא	כשרין	כשרין
חכמים	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	כן	פסולין	פסולין
רבן שמעון בן גמליאל מקשי דהכי הוה להו לרבנן לדין בגיטי נשים	עדי מסירה	כן	פסולין חוץ לכל היותר במקום שאין ישראל חותמין	עדי מסירה	כן	פסולין	פסולין
רבן שמעון בן גמליאל לשיטה דידה'	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי חתימה	[לא שייך מושג מזויף מתוכו]	פסולין	פסולין

(i) הכי קאמר רבן שמעון בן גמליאל לרבנן כבטבלא ד'

(1) לדידי בשאר שטרות פסולין מחמת דעדי חתימה כרתי מה שאין כן בגיטי נשים ושחרורי עבדים דלגבייהו סבירא לי דעדי מסירה כרתי וכשרין בכל מקומות מחמת דאין אני חושש למזויף מתוכו

(2) ברם לדידכו דאמריתו אשר אף בשאר שטרות עדי מסירה כרתי אבל מכל מקום פסולין מחמת דחיישיתו למזויף מתוכו תיקשי דאפילו בגיטי נשים דאמריתו דכשרים הוה לכו למימר דפסולין חוץ לכל היותר במקום שאין ישראל חותמין

(ii) מה שאין כן לגבי ר' עקיבא לא אמר רבן שמעון בן גמליאל מידי דהרי ר' עקיבא לא חייש למזויף מתוכו בין בשאר שטרות בין בגיטי נשים ושחרורי עבדים

(7) מהרש"א

(א) ברם אכתי לישנא דתוספות קצת דחוק באמרם "דאף אותם [כלומר גיטי נשים ושחרורי עבדים] הי' להם להכשיר כיון דסברי עדי מסירה כרתי" דלביאור מהרש"א הוה להו למימר "דאף אותם הי' להם להכשיר דיקא במקום שאין ישראל חותמין אף על גב דסברי עדי מסירה כרתי"

(8) מהרש"ל

(א) מגיהין דברי תוספות להוסיף תיבות המודגשות

ודוחק הוא דהא [רבן שמעון בן גמליאל] אף אלו קאמר דמשמע דבשאר שטרות נמי ס"ל הכי וצריך לומר דאליבא דרבנן [חכמים] דפליגי עלי' קאמר הכי דאף אותם [כלומר שאר שטרות] הי' להם להכשיר כיון דסברי עדי מסירה כרתי

(ב) ביאור כבטבלא ה'

טבלא ה'			גיטי נשים			שאר שטרות	
איזו עדים כרתי	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין	איזו עדים כרתי	האם יש דין מזויף מתוכו?	דין	דין	דין
ר' עקיבא	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	לא	כשרין	כשרין
חכמים	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	כן	פסולין	פסולין
רבן שמעון בן גמליאל מקשי דהכי הוה להו לרבנן למימר בשאר שטרות	עדי מסירה	לא	כשרים	עדי מסירה	לא	הוה לכו למימר אף אלו כשרים לכל הפחות במקום שאין ישראל חותמין	פסולין
רבן שמעון בן גמליאל לשיטה דידה'	עדי חתימה	[לא שייך מושג מזויף מתוכו]	פסולין	עדי חתימה	[לא שייך מושג מזויף מתוכו]	פסולין	פסולין

(i) תוספות חוזרין מן תירוץ ר"י מחמת דתיבות "אף אלו כשרין" מוכיחין לכאורה אשר רבן שמעון בן גמליאל טוען דאיצטריך להכשיר יותר מדרבנן

(ii) ומתרצי תוספות לקושיא דר"י במהלך אחרת – דרבן שמעון בן גמליאל גופי' אית לי' דעדי חתימה כרתי בין בגיטי נשים ושחרורי עבדים בין בשאר שטרות ולכן פסולין תרוייהו – וקאמר

לרבנן "לדידכו דאית לכו אשר גיטי נשים ושחרורי עבדים כשרין מחמת דעדי מסירה כרתי ולא חיישיתו למזויף מתוכו הויה לכו להכשיר אף שאר שטרות מחמת דעדי מסירה כרתי לכל הפחות במקום שאין ישראל חותמין"

דף קע.

רשב"ם ד"ה אלא

[דף קע עמוד א] בפרשב"ם בד"ה אלא אמר כו' הכתוב בשם אחר כו' פליגי דהא כו' עכ"ל כצ"ל:

סוגיא דצריך לברר חלק א' רשב"ם ד"ה אמר לי' ר' אבא

בד"ה א"ל ר' אבא והאמר רב גידל כו' עכ"ל ור' אבא גופיה דאמר לעיל משמיה דרב דצריך שיבואו עדים ויעידו אליבא דרבי קאמר הכי וליה לא ס"ל דדברי מהרש"ל דחוקין בזה ואין להאריך:

(1) הקדמה

(א) בגוונא דנתבע מצי אפטורי נפשי' בטענת פרעתי אבל הוציא שפת יתר דפרע לפני פלוני ופלוני רבן שמעון בן גמליאל ס"ל אין צריך לברר דפרע לפני פלוני ופלוני רבי ס"ל צריך לברר

(2) גמרא

(א) עובדא הוה קמי' דר' יצחק נפחא – ר' יצחק בר יוסף בעל חוב דר' אבא הוי – ר' אבא טען פרעתי בפני פלוני ופלוני – ר' יצחק נפחא פסק כרבי דצריך לברר דהרי ר' אבא גופי' אמר משמי' דרב ("מימרא א' דרב") דצריך לברר – אמר לי' ר' אבא הרי אמר רב גידל אמר רב דהלכה כרבן שמעון בן גמליאל שאין צריך לברר (מימרא ב' דרב) – ואף רבי לא אמר אלא לברר – אמר לי' ר' יצחק נפחא אנא נמי לברר קאמינא

(3) מהרש"ל ומהרש"א

(א) קשיא

(i) ר' אבא סותר דברי עצמו בשיטת רב

(ב) תירוץ מהרש"א

(i) ר' אבא אית לי' אשר במימרא א' אשמעינן רב שיטה דרבי ובמימרא ב' אשמעינן רב שיטה דנפשי'

דף קע:

סוגיא דיש לברר חלק ב' תד"ה אלא לברר

[דף קע עמוד ב] תוספות בד"ה אלא לברר כו' מה דין הוא זה שיפסיד בחנם כו' ואדרבה מה כו' ואף רבי לא אמר אלא כו' פרק שבועות הדיינין דקאמר אתו כו' ואמר רבא כל כו' כדפסיק רב א' נאפי' לרבי וכדפי' ר"ת כו' אי לא משכח להו או אומרם להז"ם כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל ר"ת לא פי' כן לעיל אלא לענין דלא משכח להו אבל אי משכח להו ויאמרו

להד"ם מחייב אבל התוס' הכא כדי ליישב דברי רבא אליבא דרבי כתבו כדפירש ר"ת לענין דלא משכח להו ה"נ איכא למימר אי אתו ואמרו להד"ם לא מחייב ולא אמר דצריך לברר אלא אי משכח להו צריך להביאם כדי לצאת י"ש כמ"ש מהרש"ל א"נ אם יבואו ויעידו שידעו שלא פרע שחייב לשלם וק"ל:

(1) רבינו תם – ביאור הק' דר' יצחק נפחא

(א) "אנא נמי לברר קאמינא" משמעו "סבירא לי כרבי דצריך לברר כל מה שיכול על ידי הבאת עדים – ברם רבי אית לי אשר אם לא בירר לא הפסיד"

(ב) ובתחילה נוקטין בתוספות אשר רבינו תם מוכרח דסבירא לי' אשר אלו העידו עדים דלא פרע בפניהם הפסיד דאי לאו הכי למה עליו לברר ולמייתי עדים הרי יזכה אף אלו מעידים דלא פרע בפניהם

ר' יצחק נפחא לשיטת רבינו תם	האם יש לו לברר כל מה שיכול	אי לא מצי לברר כגון דלא משכח להו	אי העידו עדים ואמרו דלא פרע בפניהם
רבי	כן	לא הפסיד	הפסיד
רבן שמעון בן גמליאל	לא		לא הפסיד

(2) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) קשיא

(i) בפרק שבועת הדיינים אמר רבא דכל מילתא דלא רמיא עלי' דאיניש לאו אדעת' ולא הפסיד – וזאת דלא כשיטת רבינו תם

(ב) תירוצ' א' – (היינו תירוצ' דיש מיישבין דנייתי לה בדיבור שלאחר זה) – רבא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לי' דאין צריך לברר כל עיקר – אפילו לעשות מה שיכול להביא עדים

(ג) תירוצ' ב' – יכול להיות דרבינו תם מכח סברא דרבא אית לי' אליבא דרבי דאכן לא הפסיד אפילו אלו העידו עדים דלעולם לא פרע בפניהם – ואל תיקשי אם כן למה עליו לברר ולהביא עדים הרי יזכה אף אלו יעידו דלא פרע בפניהם – דמצינו לתרץ בב' דרכים

(1) צריך להביאם כדי לצאת ידי שמים

(2) צריך להביאם אלו יעידו שלא פרע כל עיקר דאז ודאי יפסיד

סוגיא דיש לברר חלק ג' בא"ד על זה שצריך

בא"ד על זה שצריך כו' אפילו לפי' שלו ושמא היה ר"ל כו' ויש מיישבים דבריו כו' שהלכה כוותייהו ואפילו למ"ד כו' די"ל דלא כו' עכ"ל כצ"ל הני דמיישבים דבריו כו' הוא בעצמו שכתבו לעיל וי"ל דכרשב"ג ס"ל כו' אלא שהוסיפו לומר כאן דאפי' מ"ד התם הוחזק כפרן א"ש כרבן שמעון בן גמליאל וק"ל:

(3) רשב"ם

(א) ר' יצחק נפחא אמר אשר רבי ס"ל דצריך לברר ואם לא בירר הפסיד – ברם אלו הביא עדים והעידו ואמרו דלא פרע בפניהם לא הפסיד דהרי רבא אית לי' בפרק שבועת הדיינים דכל מילתא דלא רמיא עלי' דאיניש לאו אדעת'

ר' יצחק נפחא לשיטת רשב"ם	האם יש לו לברר כל מה שיכול	אי לא מצי לברר כגון דלא משכח להו	אלו העידו עדים ואמרו דלא פרע בפניהם
רבי	כן	הפסיד	לא הפסיד
רבן שמעון בן גמליאל	לא	מכל שכן דלא הפסיד	לא הפסיד

(1) תוספות

(א) קשיא לרשב"ם – לא מסתבר דהיכא דלא משכח להו גרע והפסיד והיכא דמשכח להו והעידו שלא פרע בפניהם לא הפסיד

(ב) תירוצ' "ויש מיישבים" בדיבור הקודם – רבא כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לי' דאין לו לברר כל עיקר ולכן שפיר מצי סבר דאפילו אי באו עדים והעידו שלא פרע בפניהם לא הפסיד

(2) המשך תוספות כמבואר במהרש"א

(א) רב ששת פליג על רבא בפרק שבועת הדיינים ואית לי' אשר אלו העידו עדים דלא פרע בפניהם הפסיד דהוחזק כפרן ואינו נאמן למיטען פרעתי אפילו בשבועה

(ב) ומכל מקום אכתי יכול להיות אשר רב ששת כרבן שמעון בן גמליאל סבירא לי' דלא צריך לברר וכל שכן דלא הפסיד אי לא משכח להו

תד"ה אין הלכה

ד"ה אין הלכה כו' דהכי משמע יחליף כו' דאיהו מכשיר בעדים כו' דקאמר לרב הונא כו' ולא הוה פליג כו' דרב נחמן ס"ל דרב הוה מוקי כו' אף על פי שגם אם לא נכתוב כו' אי לאו משום כו' השטר השני ללוה שאם יפרע ללוה כו' ועי"ל דרב נחמן כו' אבל הכא כתבי ליה עדים הלכך אין כח לחתום מזמן ראשון כו' עכ"ל כצ"ל נראה לומר מדבריהם דליתירוצם קמא למאי דס"ד דרב נחמן לרב דרבי יהודה במתניתין בין בעדים ובין בב"ד מזמן שני דוקא קאמר ואהא הוה פליג רב וקאמר דאין הלכה כרבי יהודה דב"ד מיהת מזמן ראשון הוא אבל בעדים מודה רב דמזמן שני מיהא מהני אבל לתירוצ' בתרא שכתבו התוס' דרב נחמן ס"ד לרב אליבא דר"י התם בנמחק משום דבב"ד הוה מזמן ראשון והכא בעדים הוה מזמן שני ליכא למימר דרב נמי מודה בעדים דמזמן שני מיהא מהני דא"כ במאי קאמר רב דאין הלכה כר' יהודה דהא בב"ד נמי ס"ל לר"י דמזמן ראשון הוא כדמוכח ממתניתין דנמחק אלא ע"כ דאית לן למימר דבהכי פליג רב עליה דר' יהודה למאי דס"ד דר"י בעדים מזמן שני קאמר ורב סבר בעדים אפי' מזמן שני לא מהני ואהא קאמר רב נחמן דאילו ידע רב ברייתא דבעדים מזמן ראשון קאמר הוה הדר ביה שכל עצמו לא בא אלא לאפוקי ממה שהיה סבור שר"י לא היה מכשיר מזמן ראשון בעדים לא מסתבר ליה מזמן שני אבל אי הוה שמיע ליה דאף מזמן ראשון מהני אף בעדים לא הוה פליג עליה ואל תתמה בזה לומר להאי תירוצא לרב דאפילו מזמן שני לא מהני שכבר כתבו הגהת אשר"י בשם ר"י לפי' אחד לרב בעדים מזמן ראשון לא מהני ולפי' ב' דאף מזמן שני לא מהני בעדים והוא ממש כדברינו ועיין עוד בזה בחידושי הרמב"ן אבל בדברי התוספות אין לך אלא כדברינו ודו"ק:

(1) הקדמה א' – ר' יהודה דמשנה – מי שפרע מקצת חובו יחליף

(2) הקדמה ב' – ר' יהודה דברייתא – עדים מקרעין את השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון

(3) גמרא

(א) אמר רב הונא אמר רב אין הלכה כר' יהודה דמשנה אלא בב"ד מקרעין השטר וכותבין לו שטר אחר מזמן ראשון

(ב) אמר לי' רב נחמן לרב הונא אי שמיע לי' לרב הא ברייתא הוה הדר בי'

(4) תוספות – ביאור תירוצ' קמא כמבואר במהרש"א

(א) מדברי ר' יהודה דמשנה אין לברר אלו ס"ל דכותבין לשטר מזמן שטר ראשון (זמן ראשון) או מזמן דהאידנא (זמן שני)

(ב) רב נוקט כבטבלא א' אשר לר' יהודה כותבין לשטר מזמן שני בין שנכתב בבית דין בין שנכתב בעדים – ורב פליג וסבירא לר' דבב"ד נכתב מזמן ראשון ובעדים נכתב מזמן שני

טבלא א' תירוץ קמא לטעות רב		
בבית דין	בעדים	
ר' יהודה	מזמן שני	מזמן שני
רב	מזמן ראשון	מזמן שני
ברייטא	מזמן ראשון	מזמן ראשון

(ג) רב נחמן אומר דהיינו טעמא דאמר רב דאין הלכה כר' יהודה משום דרב חשב בטעות דר' יהודה אית לר' דבב"ד כותבין מזמן שני ולכן אלו הוה שמיע לר' לרב לברייטא במילתא דר' יהודה דמיהת בב"ד כותבין מזמן ראשון מוכן דהי' אומר דהלכה כר' יהודה

(ד) קשיא לפירוש קמא

(i) במשנה בדף קסח. קתני דמי שנמחק שטר חובו בית דין כותבין לו שטר מזמן ראשון ולכן לא מסתבר דטעה רב בדברי ר' יהודה למימר דבמשנה דידן קאמר ר' יהודה דב"ד כותבין שטר מזמן שני

(5) תוספות – ביאור תירוץ בתרא כמבואר במהרש"א

(א) רב הבין שפיר כבטבלא ב' דר' יהודה אית לר' דב"ד כותבין שטר מזמן ראשון דומיא למשנה דנמחק אבל סבר בטעות דלר' יהודה בעדים כותבין מזמן שני מה שאין כן רב גופי' דסבר אשר בעדים לא כותבין שטר כל עיקר

טבלא ב' תירוץ בתרא לטעות רב		
בבית דין	בעדים	
ר' יהודה דרב	מזמן ראשון כמו בנמחק	מזמן שני
רב	מזמן ראשון	אין כותבין שטר כל עיקר
ברייטא	מזמן ראשון	מזמן ראשון

(ב) ואמר רב נחמן דרב פליג אר' יהודה בעדים משום דמסברא הי' נוקט אשר או דכותבין שטר מזמן ראשון או דלא כותבין אותו כל עיקר – אבל אלו שמיע לרב להא ברייתא אשר לר' יהודה בעדים נמי כותבין מזמן ראשון הי' מודה לר' יהודה כבטבלא ג'

טבלא ג' מסקנא דרב נחמן לתירוץ בתרא	טבלא ב'	
בבית דין	בעדים	
ר' יהודה לפי ה"א דרב	מזמן ראשון כמו בנמחק	מזמן ראשון
רב	מזמן ראשון	מזמן ראשון
ברייטא	מזמן ראשון	מזמן ראשון

(6) מהרש"א

(א) שאלה לתירוץ בתרא

(i) האם רב הוא למימר דרב הי' סובר דבעדים אין כותבין שטר כל עיקר

(7) תשובה

(א) לא – אשר"י מביא שיטה אשר להלכה בעדים אין כותבין שטר כל עיקר

תוספות בא"ד תדע

בא"ד תדע דאמר בהגוזל קמא גבי שורף שטרות כו' לכ"ע והכא קאמר ר"י כו' דכתיבי מדעת שניהם כו' כצ"ל:

דף קעא.

גמרא אמר רב פדת

[דף קעא עמוד א] גמ' אמר ר' פדת הכל מודים שאם הוזקנו כו' כצ"ל מפרשב"ם ותוספות:

תוספות ד"ה אלא עדים

תוס' בד"ה אלא עדים כו' כי ההיא דהתקבל דכתבי תפוזתא כו' דאין לומר כי הלוח כו' על ידן כו' ובד"ה מזמן ראשון כו' שנכתב לחובה בעלמא כו' כצ"ל:

דף קעב.

גמרא ואף על גב

[דף קעב עמוד א] גמרא ואף על גב דמסירן לכו מילי בשילי. ברי"ף וברא"ש גרסי הכא כי היכי דלא מתחזי כשיקרא ועיין בזה במרדכי ודו"ק:

משנה עשן לשכר

במשנה עשן לשכר השכר כו' כצ"ל:

תוספות ד"ה אי ידעיתו

תוס' בד"ה אי ידעיתו כו' מדעת עדים דלקוחות כו' עכ"ל כצ"ל מת"י ונ"ל דר"ל לאפוקי אי לא נכתב מדעת שניהם כההיא דשנינו כותבין שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו אין כאן קול למקח וממכר אפי' באקנייתא ואיכא פסידא ללקוחות ודו"ק:

דף קעב:

תד"ה מינך

[דף קעב עמוד ב] בד"ה מינך אפי' מר"ג לשון שאילה הוא וכן ההיא דאמר רב הונא כו' ובשנים אוחזין עכ"ל הס"ד ואח"כ מ"ה אפילו מריש כו' ור"ל מינך לשון שאילה הוא ומספקא ליה אי חיישינן לנפילה כמ"ש התוספות לקמן וכן ההיא דאמר ר"ה חיישינן לב' שוירי כו' דס"ל דחיישינן לנפילה וק"ל:

עיין להלן בתד"ה לנפילה דחד

תוספות בא"ד אפילו מריש גלותא

בא"ד אפילו מריש גלותא שאין כו' נאמר אפילו באותו כו' אבל פי' רשב"ם שתופס בו עיקר אין נראה כו' ההוא גברא דנפיק כו' לרב הונא הוה מספקא ליה כו' עכ"ל כצ"ל:

תוספות ד"ה עדי

בד"ה עדי כו' והא דאמר היום לא כו' ור"א לא הוה בעי זמן כלל דס"ל עדי כו' עכ"ל כצ"ל:

תוספות ד"ה אבל הכא

בד"ה אבל הכא כו' המ"ל נמי דמשמע מההוא כו' הלכך לא שייך למיחש כו' ואפילו בלא אקנייתא כו' דנפק מידו ולא דנפק לב"ד ולא הוצרך מהיום אלא אם כו' ידעינן בבירור שלא כו' מקנה לו מטעם דפרישית או כו' משום דכר' אליעזר לא כו' כצ"ל:

תד"ה לנפילה דחד – ובתוכו ד"ה אלא הא דתניא

בד"ה לנפילה דחד כו' לבד כי היכי דמתרמי כו' יש לתלות בנפילה הס"ד ואח"כ מה"ד אלא הא דתניא כו' ולנפילה כו' וברייתא דמוציאין זה בלא זה עכ"ל הס"ד כן הגיה מהרש"ל אם נפרש דברי התוספות דר"ל דאי לאו דקאמר לנפילה דחד חיישינן ומתני' בבא כו' הרי העיקר חסר מן הספר ובתוספות ישנים ראיתי כלשון התוספות שלפנינו וז"ל הג"ה אלא הא דתניא כו' א"כ לנפילה דחד חיישינן ומתני' בבא בהרשאה ומברייתא דמוציאין זה על זה ניחא ע"כ מהרא"ש עכ"ל ת"י ונ"ל לפרש דבריהם דקשיא להו מאי מקשה הכא דמצי לאוקמא כאן לנפילה דחד חיישינן כדקאמר בברייתא ומתני' בבא בהרשאה מיהו מברייתא דלקמן דמוציאין זה ע"ז ניחא דפריך שפיר ממתניתין דהכא ודו"ק:

(1) הקדמה

(א) שאלה א'

(i) יוסף בן שמעון יש בידו שטר חוב דכתיב ב' אשר יוסף בן שמעון חייב לשלם מנה ליוסף בן שמעון – האם מוציאין זה על זה – כלומר מי חיישינן לנפילה דחד אשר שטר חוב זה נפל מן יוסף בן שמעון הנתבע ומצאו יוסף בן שמעון התובע

(ב) שאלה ב'

(i) היכא דאיתנהו תרי יוסף בן שמעון – וליוסף בן שמעון א' יש בידו שטר חוב דכתיב ב' דפלוני (דאין שמו יוסף בן שמעון) חייב לשלם מנה ליוסף בן שמעון – האם אין מוציאין על אחרים (כלומר על הנתבע) דחיישינן לנפילה דחד אשר שטר חוב זה נפל מאידך יוסף בן שמעון ומצאו יוסף בן שמעון התובע

(ג) תשובה

(i) שיטות משנתנו וב' ברייתות

זה על זה	הם על אחרים	
אין מוציאין זה על זה	מוציאין על אחרים	משנה
אין מוציאין זה על זה	אין מוציאין על אחרים	ברייתא א'
מוציאין זה על זה	מוציאין על אחרים	ברייתא ב'

(2) גמרא

(א) רבה ואבבי סבירא להו תרוייהו דלא חיישינן לנפילה דחד

(3) המשך דגמרא

(א) קשיא – ואלא הא דתניא [בברייתא א'] כשם שאין מוציאין זה על זה כך אין מוציאין על אחרים במאי קמיפלגי

(4) מהרש"ל

(א) לשון תוספות לפי גרסת מהרש"ל בביאור קושיא דגמרא

ואלה הא דתניא כו' לנפילה דחד חיישינן ומתניתין בבאין בהרשאה וברייתא במוציאין
זה בלא זה

(ב) דהיינו תוספות מבארין קושיא דגמרא כזה

(i) אלו הוינו מנמקין אשר משנה (דמוציאין על אחרים) וברייתא א' (דאין מוציאין על אחרים) תרויהו אית להו דחיישינן לנפילה דחד שלא כרבה ואביי – אז היינו יכולין לפרש דלא פליגי משנה וברייתא א'

(1) דבמשנה קתני דאין ללוה לדחות אף אחד מן הני תרי יוסף בן שמעון מחמת דמיירי בדתרויהו באין בהרשאה לגבות ולכן לא מעלה ולא מוריד איזו מהן הוא אותו יוסף בן שמעון שהלוה מעות ללוה

(2) ושאני ברייתא א' דמיירי באופן דלא באין בהרשאה – ותוספות קורין אופן זה "מוציאין זה בלא זה" – ולכן שפיר מצי לזה למידחי ליוסף בן שמעון התובע מחמת דחיישינן לנפילה דחד – ומצי למידחי לאידך יוסף בן שמעון בטענת אחוי שטרך

(ii) אבל לרבה ואביי דאמרי אשר לנפילה דחד לא חיישינן אכן משנה אתיא שפיר דמוציאין על אחרים אפילו בלא באין בהרשאה ברם ברייתא א' דאין מוציאין על אחרים תיקשי דמוכרח דפליגא וס"ל דחיישינן לנפילה דחד

(5) מהרש"א – קשיא לשיטת מהרש"ל

(א) עיקר חסר מן הספר דהרי בתוספות לגרסת מהרש"ל לא הוזכר דמפרשי קושיא דגמרא לרבה ואביי

(6) המשך מהרש"א

(א) לשון תוספות לפי גרסת ספרים ישנים

אלא הא דתניא כו' אם כן לנפילה דחד חיישינן ומתניתין בבאין בהרשאה ומברייתא במוציאין זה על זה ניחא

(ב) ביאור תוספות לפי הבנת מהרש"א

(i) תוספות לא באו לפרש קושיא דגמרא לרבה ואביי אלא באו להקשות אהא דנקטי בגמרא אשר משנה וברייתא א' פליגי באלו חיישינן לנפילה דחד

(ii) ומקשי דהרי יכול להיות דמשנה וברייתא א' תרויהו סבירא להו דחיישינן לנפילה דחד אלא דמשנה משתעי בבאין בהרשאה וברייתא א' משתעי בדלא באין בהרשאה

(iii) ומסקי

(1) דמיהת להלן ניחא הא מקשי בגמרא "אלא משנה וברייתא ב' במאי קמיפלגי" דנוקטין דמוכרח דמשנה דקתני דאין מוציאין זה על זה אית לה דחיישינן לנפילה דחד וברייתא ב' דאית לה דמוציאין זה על זה אית לה דלא חיישינן לנפילה דחד

(2) דהרי לגבי מוציאין זה על זה מובן דלא שייך לבא בהרשאה

דף קעג.

תוספות ד"ה והכא

[דף קעג עמוד א] בד"ה והכא בצריך כו' בפ' המוכר את הספינה כו' עכ"ל כצ"ל:

תד"ה שטרו של זה

בד"ה שטרו של כו' אף על גב דודאי לזה חיישינן כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה בת"י והגהת מהרש"ל אינו מבורר לן ודו"ק:

דף קעג:

תוספות ד"ה חסורי כו'

[דף קעג עמוד ב] בד"ה חסורי כו' דיכול להפרע מן כו' כדפרישית וקבלן כו' הד"א תובע מלוה תחלה כו' ולא מן הלוה שאין כו' מדר' נתן דקי"ל כו' לשון הלואה ולא לשון פרעון כו' עכ"ל כצ"ל וכ"ה במרדכי:

דף קעד.

גמרא לנכסי

[דף קעד עמוד א] גמ' לנכסי דלוה מקמי דלתבעיה כו' כ"ה ברי"ף וכן נראה מפרשב"ם:

סוגיא דגביי' מן היתומין חלק א' תד"ה מקמי דלודעינהו

תוס' בד"ה מקמי דלודעינהו כו' דודאי אם אין לו נכסים כו' אחר שישכיר עצמו ויקנה נכסים מ"ל אם ידחה כו' עד שישכיר עצמו עכ"ל הס"ד וכצ"ל וכל דבריהם אלו לשיטת ר"י לקמן בתוספות דבמלוה בשטר נמי אינו יכול לגבות מיתומים עד דגדלי אבל לפרשב"ם דיכול לגבות מיתומים קטנים במלוה בשטר אינו נפרע מן הערב דהא יש נכסים ללוה דהיינו לגבות מיתומים וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) בדרך כלל אין מלוה גובה מן ערב שאינו ערב קבלן אלא אם כן אין נכסים ללוה

(ב) אופן בו לא מצי מלוה למיגבי מן יתמי לוח עד שיגדלו חשיב "אין נכסים ללוה"

(2) גמרא

(א) מחלוקת דרב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע בגביית מלוה מן יתומים קטנים

גביית מלוה מן יתומין קטנים לפני דגדלי			
ר"י	רשב"ם		
	מלוה על פה	מלוה בשטר	
בין בשטר בין במלוה על פה	מלוה על פה	מלוה בשטר	
אין גובין דיתמי לאו בני מיעביד מצוה נינהו	אין גובין דיתמי לאו בני מיעביד מצוה נינהו	גובין מדינא	רב פפא
גובין דיתמי בני מיעביד מצוה נינהו בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	גובין דיתמי בני מיעביד מצוה נינהו בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	גובין מדינא בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	רב הונא ברי' דרב יהושע

(ב) עובדא – ערב להלוואה בשטר מקמי דלודעינהו ליתומים שילם חוב של לווה למלוה

(3) תוספות כמבואר במהרש"א

(א) ואלו הודיעם ערב לפני ששילם למלוה יכול להיות שהיו משלמים לחוב – ברם אם לא היו רוצים לפרוע ה' מלוה גובה מן הערב כדין כל היכא דאין נכסים ללוה – ונידון דידן חשיב "אין נכסים ללוה" לשיטת ר"י דהרי אפילו מלוה בשטר אינו יכול לפרוע מן היתומין עד דגדלי לשיטת רב פפא אפילו בדליכא למיחש לצררי ולשיטת רב הונא ברי' דרב יהושע בדאיכא למיחש לצררי

(4) מהרש"א

(א) שים לב דלשיטת רשב"ם כמבואר בטבלא אלו הודיעם ולא מיהר לפרוע לא ה' מלוה נפרע מן הערב דהרי יש נכסים ביד יתומין דמצי מלוה לגבות מהן אליבא דרב פפא בכל ענין ולרב הונא ברי' דרב יהושע באופן דליכא למיחש לצררי

סוגיא דגביי' מן היתומין חלק ב' תד"ה ואם כתב בו

בד"ה ואם כתב בו כו' וכן גרס ר"ח משכחת לה בשחייב מודה ומפרש כדפרישית דאליהו כו' עכ"ל ר"ל דגרס בשחייב מודה כגירסת ספרים שלנו וכפרשב"ם ולאפוקי מפר"י שכתבו לקמן דאירי בשכתב הלוה התקבלתי דל"ג לפי זה משכחת לה בשחייב מודה דאי נמי אין החייב מודה ניחא לרב הונא דליכא למיחש הכא לצררי כמ"ש התוספות לקמן והוסיפו לומר דר"ח מפרש כדפי' דאליהו כו' ר"ל דהוא מפרש נמי דלהכי אף בחייב מודה בעי נמי דכתב ליה התקבלתי כדפי' דאליהו כו' דאי לאו שטרא הוה חיישינן שמא לא גבה המלוה ממנו כמ"ש התוס' לעיל ודו"ק:

גביית מלוה מן יתומין קטנים לפני דגדלי			
ר"י	רשב"ם		
	מלוה על פה	מלוה בשטר	
בין בשטר בין במלוה על פה	מלוה על פה	מלוה בשטר	
אין גובין דיתמי לאו בני מיעביד מצוה נינהו	אין גובין דיתמי לאו בני מיעביד מצוה נינהו	גובין מדינא	רב פפא
גובין דיתמי בני מיעביד מצוה נינהו בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	גובין דיתמי בני מיעביד מצוה נינהו בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	גובין מדינא בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	רב הונא ברי' דרב יהושע

(1) הקדמה א' – עיין בטבלא לשיטות רב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע לגבי מלוה בשטר ומלוה על פה

(2) הקדמה ב' – חיוב לווה לפצות ערב ששילם חוב לווה חשיב מלוה על פה

(3) ברייתא

- (א) ערב שה' שטר חוב יוצא מתחת ידו אינו גובה ואם כתב בו התקבלתי ממך גובה
(ב) לרשב"ם משמעו "ואם כתב המלוה בו (בשטר חוב) התקבלתי ממך (מן הערב) גובה (הערב מן הלוה)"

(4) גמרא

- (א) לשון קושיית "בשלמא" לרב פפא כמבואר ברשב"ם
(i) בשלמא לרב הונא ברי' דרב יהושע משכחת לה בשחייב מודה אלא לרב פפא קשיא

(5) תוספות

- (א) קשיא לרב הונא ברי' דרב יהושע – כיון דחייב מודה מה לי התקבלתי
(ב) תירוצ'
(i) מהני "התקבלתי" דבאופן זה אלים כחו דערב שלא ליתן פתחון פה ללוה למיטען אשר לא שילם ערב למלוה

(6) המשך דגמרא

- (א) תירוצ' לקושית "בשלמא" לרב פפא
(i) כיון דכתב מלוה התקבלתי בשטר חוב אלים כחו דערב כמלוה בשטר אשר באופן זה גובה ערב אליבא דרב פפא כמבואר בטבלא לרשב"ם
(ב) המשך תוספות
(i) "וכן גרס רבינו חננאל משכחת לה כשחייב מודה ומפרש כדפרישית דאלים משום דהוה בשטרא"
(7) מהרש"א
(א) בהא דאמרי "ומפרש כדפרישית דאלים" כיוונו תוספות
(i) לקושייתם לרב הונא ברי' דרב יהושע "כיון דחייב מודה מה לי התקבלתי"
(ii) ולתירוצם אשר "מהני התקבלתי דבאופן זה אלים כחו דערב שלא ליתן פתחון פה ללוה למיטען אשר לא שילם ערב למלוה"
(8) שיטת ר"י

- (א) לא גרסינן "משכחת לה כשחייב מודה" והיינו דלא כר"ח
(ב) "דכתוב בי' התקבלתי" משמעו דכתב לוה לערב שטר מיוחד וכתב בי' התקבלתי
(ג) וקאמרי בגמרא אשר לרב הונא ברי' דרב יהושע ניהא דהגם דבעלמא חייש לצררי בדאין חייב מודה שאני הכא דמחמת דכתב לוה לערב התקבלתי לית למיחש לצררי

תוספות בא"ד שום היתומים

בא"ד שום היתומים ל' יום בשלמא כו' עכ"ל כצ"ל:

סוגיא דגביי' מן היתומין חלק ג' תוספות בא"ד ועוד קשיא

בא"ד ועוד קשיא כיון דמוקי מלתיה במלוה על פה כו' דטוענין ליורש שפרע שהאב כו' עכ"ל ומאי קושיא דאימא דמוקי מלתייהו בחייב מודה דליכא למימר שהאב פרע ולהכי איצטריך טעמא דלאו בני מיעבד מצוה ובקטנים ויש ליישב ודו"ק:

גביית מלוה מן יתומין קטנים לפני דגדלי			
ר"י	רשב"ם		
	מלוה על פה	מלוה בשטר	
בין בשטר בין במלוה על פה	מלוה על פה	מלוה בשטר	
אין גובין דיתמי לאו בני מיעביד מצוה נינהו	אין גובין דיתמי לאו בני מיעביד מצוה נינהו	גובין מדינא	רב פפא
גובין דיתמי בני מיעביד מצוה נינהו בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	גובין דיתמי בני מיעביד מצוה נינהו בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	גובין מדינא בדליכא למימר צררי אתפסי' כגון כשחייב מודה	רב הונא ברי' דרב יהושע

(1) תוספות

(א) קשיא לשיטת רשב"ם אשר רב פפא דיקא במלוה על פה אית לי' דאין גובין מיתמי מחמת דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו

(ב) הרי אפילו ליתומים גדולים טענינן כל טענות דהוה מצי מורישן למיטען ובמלוה על פה הי' מורישן מצי למיטען פרעתי – ונמצא דלא גובה מלוה על פה מקטנים אפילו אלו היו בני מיעבד מצוה

(2) מהרש"א

(א) קשיא לקושית תוספות – דוק מטבאל דדיקא באופן חייב מודה פליגי רב פפא ורב הונא ברי' דרב יהושע באלו גובין מן היתומין – וכשחייב מודה לא מצי מוריש למיטען פרעתי

(ב) "ויש ליישב"

סוגיא דגביי' מן היתומין חלק ד' תוספות בא"ד ומיהו קשה

[דף קעד עמוד ב] בא"ד מיהו קשה לר"י מן כו' ולשון בו משמע כפי' ר"ח ויש לפרש קצת לפירוש ר"י כי כו' עכ"ל כ"ה בת"י ור"ל דקשה על פר"י שפירש שהלוה כתב לערב התקבלתי ובתוספתא קאמר ואם כתב בו ב"ח גם לשון בו דקתני נמי בשמעתין משמע כפירוש ר"ח דמשמע שבאותו שטר שנתן הלוה למלוה כשפרע הערב למלוה נתן אותו השטר לערב וכתב בו התקבלתי אבל לפר"י דמעיקרא נתן הלוה לערב שטר אחר לשון בו מגומגם דהל"ל ואם כתב לו התקבלתי וק"ל:

(1) המשך תוספות

(א) קבענו לשיטת ר"י אשר בברייתא דהתקבלתי מדובר בגוון דכתב לוה לערב ("לו") שטר מיוחד אשר בו כתב לוה לערב התקבלתי – פרטי שיטה זו אינן מעניננו

(ב) קשיא

(i) בתוספתא מביאין ברייתא דהתקבלתי בקצת שינוי לשון דהיינו במקום למיכתב "ואם כתב התקבלתי" כבברייתא – קתני בתוספתא "ואם כתב בו בעל חוב התקבלתי" דמשמע כשיטת ר"ח לעיל דבעל חוב (כלומר המלוה) הוא הכותב התקבלתי ולא הלוה

(ג) תירוץ דתוספות אינו מעניננו

(2) מהרש"א

(א) עוד קשה לשיטת ר"י דמהא דכתיב "בו" משמע דכתבי' להתקבלתי בשטר הלוואה גופי' דנתנו לוה למלוה ולא דכתב התקבלתי "לו" לצורך הערב בשטר מיוחד דנתנו לוה לערב

סוגיא דגביי' מן היתומין חלק ה' תוספות בא"ד אבל הבעל חוב

בא"ד אבל הב' ח' צוה כו' קבלן גמור והא דאמר מצוה כו' במלוה על פה ובמקום שלא כו' ולא כייפינן כו' עכ"ל דבריהם צ"ע מה שייך והא דאמר מצוה כו' לענין דלעיל מיניה גם קשה בדבריהם שכתבו דהיינו במלוה על פה במקום שלא נשארו קרקעות כו' הא במטלטלי דיתמי אפילו במלוה בשטר לא כייפינן אפילו לגדולים דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי לב' ח' כלל אפי' במלוה בשטר ולשון המרדכי מיושב בכל זה וז"ל רב הונא אמר צררי אתפסיה ס"ל דנזקקין לנכסי יתומים בעודם קטנים כו' וכן פסק רבא כו' הרי לך פסק דרבא בערכין ושלחו מתם שוין והא דאמר בעלמא מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וקטנים לאו בני מיעבד מצוה נינהו היינו במלוה על פה ובמקום שלא כו' נשאר מאביהם רק מטלטלין לא כייפינן כו' עכ"ל והשתא אפסק דשלחו מתם כרב הונא בריה דר"י דהיכא דליכא למיחש לצררי כגון בחייב מודה מדינא גובה אף מיתומים קטנים קשיא להו הא דאמר בעלמא מצוה על היתומים כו' וכיון דאינו אלא משום מצוה אמאי גובה מקטנים הא ודאי דלאו בני מיעבד מצוה נינהו ואהא תירצו דפר"י דהיינו מלוה על פה לא הוי אלא מצוה וקושטא הוא התם דאינו גובה מקטנים דלאו בני מיעבד מצוה נינהו והכא במלוה בשטר דגובה אף מקטנים מדינא וכתבו שוב דכל זה בקרקע אבל במקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כו' אפילו מצוה ליכא ולא כייפינן אפילו לגדולים משום דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי ושוב מצאתי גם בת"י ובמקום שלא נשארו כו' פי' בתוס' וי"ו ובמקום דהשתא דבריהם ג"כ מפורשים כדברי המרדכי דלא קאי אדלעיל אלא שהוא מלתא באנפי נפשיה וזה ברור ודו"ק:

(1) המשך דגמרא

(א) הלכתא כרב הונא ברי' דרב יהושע

(2) המשך תוספות

(א) "והא דאמר מצוה על היתומין לפרוע חובת אביהן פירש ר"י דהיינו במלוה על פה ובמקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כי אם מטלטלין לא כייפינן ליתמי עבור כן אפילו אם היו גדולים"

(3) מהרש"א

(א) קשיא א'

(i) על איזה פרט קאי "והא דאמר מצוה לפרוע על היתומין היינו במלוה על פה" דהרי למשמעות התקבלתי דעוסקין בה תוספות עכשיו אין לו יחס

(ב) קשיא ב'

(i) מהמשך דבריהם משמע דבמלוה בשטר גובין אפילו ממטלטלין ותיקשי דידוע דאין גובין ממטלטלין אפילו מיתומין גדולים ואפילו במלוה בשטר

(ג) תירוצ' כמבואר במרדכי

(i) צריכין לקרות להני מילי בתוספתא כאלו נאמרו בב' חלקים כזה

(1) חלק א'

(א) "והא דאמר מצוה על היתומין לפרוע חובת אביהן פירוש ר"י דהיינו במלוה על פה"

(2) חלק ב' – ענין אחר

(א) "ובמקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כי אם מטלטלין לא כייפין ליתמי עבור כן אפילו אם היו גדולים"

(ii) והכי פירוש

(1) חלק א' אינו המשך לענין התקבלתי אלא מסיק בו ר"י אשר הא דקאמרי בגמרא דהלכתא כרב הונא ברי' דרב יהושע דגובין מדינא בדליכא למיחש לצררי היינו דוקא במלוה בשטר – וסוגיות שונות דנקטי אשר פריעת בעל חוב מצוה ויתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו משתעי במלוה על פה

(2) חלק ב' מילתא באנפי נפשי' הוא ולכן מתחיל במלה "ובמקום" ולא במלה "במקום" – וכיוונו להוסיף דכל מה דקבענו לגבי חיוב מדינא וחיוב מצד מצוה אינו אלא בדאיכא קרקע אבל היכא דליכא קרקע ליכא חיוב לא מדינא ולא מצד מצוה בין לקטנים בין לגדולים ובין במלוה בשטר בין במלוה על פה

תד"ה בר מערב

בד"ה בר מערב כו' ומלתיה דרבן שמעון בן גמליאל מיירי באבא לגבי ברא דמשעבד נפשיה עכ"ל ובת"י הג"ה ותימה למורי דלא פריך ממתני' הג"ה עכ"ל גם ק"ק בדברי התוספות אמאי לא מוקמי מתניתין כתירוצ' קמא דשמעתין דרבן שמעון בן גמליאל מיירי דהוה ליה ואישתדוף ועי' בתוספות בפ' שום היתומים בזה וק"ל:

(1) הקדמה – שקלא וטריא דגמרא

(א) יש מאן דאמר אשר ערב דכתובה משעבד נפשי' אי אית לי' לבעל ולא משעבד נפשי' אי לית לי' לבעל

(ב) קשיא – בעובדא דמשה בר עזרי לכאורה אמר אביי דערב דכתובה משעבד נפשי' אף בדלית לי' לבעל

(ג) תירוצ' – שאני התם דמיהוי הוה לי' ואישתדף – או דשאני התם דמדובר באבא לגבי ברא דמשעבד נפשי'

(2) מסקנא דגמרא – הלכה – ערב דכתובה לא משעבד נפשי' אפילו בדאית לי' לבעל

(3) משנה

(א) לרבן שמעון בן גמליאל ערב דכתובה משעבד נפשי' אפילו בדלית לי' לבעל

(4) תוספות

(א) קשיא – האם אמרו להלכתא דלא כרבן שמעון בן גמליאל

(ב) תירוצ' – רבן שמעון בן גמליאל באבא לגבי ברא משתעי

(5) מהרש"א

(א) קשיא – אמאי לא תרצו נמי אשר רבן שמעון בן גמליאל מיירי בדמיהוי הוה לי' ואישתדף

(6) הג"ה בתוספות מובא במהרש"א

(א) קשיא – במקום להקשות למאן דאמר דלעיל מעובדא דמשה בר עזרי הוה לה לגמרא להקשות לו ממשנה דרבן שמעון בן גמליאל

דף קעה.

תד"ה רב ושמואל

[דף קעה עמוד א] בד"ה ורב ושמואל כו' אלא מכח מלוה כאשר בתחלה כו' כצ"ל עכ"ל:

תד"ה הא דמקוים

בד"ה הא דמקוים כו' כדמפרש בפרק שום היתומים כו' וי"ל דכולהו איצטריכו כו' דקתני כו' אבל נשבעין לקטן כו' הקדש ופריך תנינא כו' הד"א כצ"ל:

תד"ה הא דלא מקוים

בד"ה הא דלא מקוים כו' דאי לא מקוים אמרינן שהוא מזוייף כו' בהא נמי לימא שלא להשביע כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל בהא באומר תנו דקיימיה האב לשטר נימא דפרוע הוא ושלא להשביע אמר כן ומעיקרא מהקדש ה"מ לאקשויי דנאמן במקוים ולא נימא דפרוע הוא ושלא להשביע אמר כן ודו"ק:

תד"ה חזר ואמר

בד"ה חזר ואמר כו' פרעתי קודם לכן דלאו אדכורי מדכר באותה שעה כדמוכח בסמוך דקאמר אי איתיה כו' עכ"ל כצ"ל ר"ל דפי' אדכורי מדכר שפרעתי קודם לכן לא שיהיה פירושו אידכר מדכר באותה שעה דהיינו דמש"ה לא אמרתי מעיקרא תנו משום דהשתא באותה שעה אדכורי מדכר באמת שאני חייב לו ופרעתי אז כדמוכח בסמוך דקאמר אי איתיה כו' דהיינו ע"כ אם איתיה דפרעיה כבר אבל דפרעיה אחרי כן היה אפשר אף שאמר כבר תנו ומהרש"ל הגיה דלמא אדכרי מדכר ואין צורך ודו"ק:

(1) גמרא מימרא א'

שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין חזר ואמר אבא פרעתי נאמנין מאי טעמא אדכורי מידכר

(2) גמרא מימרא ב'

שכיב מרע שאמר תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין חזר ואמר אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעי' לא הוה אמר תנו

(3) תוספות – ביאור דגמרא

(a) אלו אמר שכיב מרע מנה לפלוני בידי

(i) נאמנין יתומין לומר אשר לאח"כ אמר להם אבא "עכשיו אני זוכר דכבר פרעתי לאותו חוב" – דנקטינן דיכול להיות דלאו אדכורי מידכר – כלומר אשר באותה שעה כשאמר מנה לפלוני בידי לא מידכר דכבר שילם לחוב ברם לאחר אותה שעה אדכורי מידכר

(ii) אבל אלו אמר תנו מנה לפלוני אינן נאמנין דלא מסתבר אשר באותה שעה לא מידכר וכו' דאם איתא דפרעי' מכבר לא הי' אומר תנו

(7) מהרש"א

(א) שאלה

(i) למה מדגישים תוספות – אשר באותה שעה משמעו כשאמר שכיב מרע מנה לפלוני לאו אדכורי מידכר – ואשר אם איתא דפרעי' משמעו מכבר

(ב) תשובה

(i) שלא למיטעי ולנמק דבמימרי דלעיל אמרו יתומים אשר לאחר כך אמר אבא אשר – באותה שעה דאדכורי מידכר דחייב מנה לפלוני – פרע לחוב בעצמו

(ג) שאלה

(i) אכן אמאי לא מבארין תוספות לגמרא דאמרו יתומין דאידכור אבא והלך ופרע לחוב בעצמו

(ד) תשובה

(i) מסתבר אשר באותו אופן נאמנין יתומים אף בדאמר תנו

תוספות בא"ד אמר לי' הן

בא"ד א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור כו' יכולין לומר פרענו אחרי כן כו' לעולם שיאמר טעיתי וגם יאמר כו' פרעתי אחרי כן כדאשכחן הכא כו' משום דקנין חשוב כתנו כו' במקום עדים הוא הכי נמי כו' כצ"ל:

תוספות ד"ה ודברי שכיב מרע – ובו נדפס ד"ה גבו קרקע בעמוד ב'

בד"ה ודברי שכ"מ כו' דלעיל בפרק מי שמת כו' ובד"ה המלוה את כו' משום דקלא אית להו הס"ד ואח"כ מה"ד שעבודא דאורייתא הקשה הר"ר יעקב כו' יותר מבכאן הס"ד ואח"כ מה"ד גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו כו' אף על גב דהיינו מיניה קרקע כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל אף על גב דהיינו מיניה כו' דדומיא דהכי מיניה קרקע מ"מ לאו הני קרקע שבק אבוהון ואמאי יש לו טפי מגבו מעות אי לאו משום דשעבודא דאורייתא וק"ל:

עיין בהגהות הב"ח

דף קעה:

גמרא תנא מת

[דף קעה עמוד ב] בגמרא תנא מת וקברו התם כו' כצ"ל:

תד"ה דבר תורה

תוס' בד"ה דבר תורה כו' סובין ושמא עולא כו' דבמיניה הוא ונראה שמא כו' סובין או קרקע ימכרם כו' דבשעבוד דבמיניה פליגי כו' דבשלא בשעת הלואתו כו' כצ"ל:

תוספות ד"ה לא מן היורשין

בד"ה לא מן כו' לא מיניה מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה לא צריכא כו' ותימה דפסקינן כו' כדפי' התם אלא כגון שעשאו אפותיקי כו' כצ"ל ור"ל למאי דמשני הב"ע שעשאו אפותיקי הוי כמו אלא דלא קאי הא דקאמר לעיל לא מיניה אלא דאפילו מיתומים ומלקוחות גבי וכגון כשעשאו אפותיקי וע"ש בתוספות:

(1) גמרא דידן

(א) מלוה על פה גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות

(2) גמרא בבבא קמא דף יא:

אמר ר' אלעזר הלכתא גובין מן העבדים – אפילו מיתמי? – לא מיני' (אבל מיתומים לא גובה) – מיני' אפילו מגלימא דעל כספי' – הכא במאי עסקינן שעשאו אפותיקי ואשמעינן ר' אלעזר דאם מכרו גובה בעל חובו ממנו

(3) תוספות

(א) קשיא

(i) לכאורה משמע אשר למסקנא דגמרא אינו גובה מן היתומין עבדים שעשאו אפותיקי הגם דגובין אותם מן הלקוחות – כאלו אמרו בגמרא **לעולם לא גבי מיתמי** והכא במאי עסקינן

(ii) ותיקשי דבגמרא דידן לגבי מלוה על פה משמע דביותר גובין מן היורשין ולא מן הלקוחות

(ב) לשון תירוצ' תוספות בסוף הדיבור

ונראה בעיני דבעי למימר ... אלא כגון שעשאו אפותיקי

(ג) מהרש"א – כלומר כאלו אמרו בגמרא ככה

אמר ר' אלעזר הלכתא גובין מן העבדים – אפילו מיתמי? – לא מיני' (אבל מיתומים לא גובה) – מיני' אפילו מגלימא דעל כספי' – **[אלא]** הכא במאי עסקינן שעשאו אפותיקי ואשמעינן ר' אלעזר דאם מכרו **[או מורישו]** גובה בעל חובו ממנו **[מן הלוקח או מן היורש]**

בא"ד משום דהוי כמוחזק

בא"ד משום דהוי כמוחזק כו' אלא בכתובתה הוי טעמא כו' וכ"ש הלקוחות כו' ומשמייטין לברייתא ותניא כוותיה דשמואל כו' עכ"ל כצ"ל ור"ל דעמד בדין לא הוי כמוחזק ומשמייטין אלא דהוי ככתוב דהיינו כשטרא בעלמא דאית ליה קלא וק"ל:

תד"ה דיתבי דיינא

בד"ה דיתבי דיינא כו' רב נחמן וקברו מאחר כו' וס"ל אינו גובה מן הלקוחות כו' עכ"ל כצ"ל וה"ה דאינו גובה מן היורשים דאליבא דרב ושמואל קיימינן הכא ודו"ק:

דף קעו.

תוספות ד"ה גובה

[דף קעו עמוד א] בד"ה גובה מן כו' בפני לוי' והכא מוקי הך כו' ואינו גובה כו' ויש לפרש דרב פפא לא אמר אלא מלוה ע"פ גובה מן כו' כצ"ל:

תוספות בא"ד ובגמרא מפרש לה

בא"ד ובגמרא מפרש לה הכא למ"ד שעבודא לאו דאורייתא והתם כו' עכ"ל אינו דומה לגמרי דהכא לכ"ע כמ"ש התוספות לעיל דהיינו אף למ"ד שעבודא לאו דאורייתא והתם

למ"ד שעבודא דאורייתא מיהו לפי מה שכתבו התוספות בפ"ק דקדושין גרסינן הכא ואינו גובה מן הלקוחות דשעבודא לאו דאורייתא ניהא וק"ל:

(1) גמרא

אמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות
גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דלית לי' קלא

(2) תוספות

א) רב פפא אמר למילתי' אליבא דכולי עלמא בין למאן דאמר שעבודא דאורייתא בין למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא – דלכאורה משמעו דרב פפא היינו – דגובה מן היורשין [אפילו אי שעבודא לאו דאורייתא] כדי שלא תנעול דלת בפני לוין – ואינו גובה מן הלקוחות [אפילו אי שעבודא דאורייתא] דלית לי' קלא

ב) קשיא

i) מאי שנא דבבבא מציעא מסקי אשר "מלוה על פה גובה מן היורשין משום דשעבודא דאורייתא ואף על פי כן אינו גובה מן הלקוחות משום דלית לי' קלא"

ג) תירוצ'

i) רב פפא לא אמר אלא מלוה על פה גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות וגמרא מפרש לה הכא למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא והתם למאן דאמר שעבודא דאורייתא

(3) מהרש"א

א) קשיא

i) הרי קבעו תוספות אשר רב פפא אמר למילתי' בין אלו שעבודא דאורייתא בין אלו שעבודא לאו דאורייתא

ב) תירוצ'

i) תוספות בקידושין גרסי בדרב פפא ככה

אמר רב פפא הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין ואינו גובה מן הלקוחות
גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות **משום דשעבודא לאו דאורייתא**

ii) ואמרו תירוצן הכא לפי גרסא דתוספות התם

תד"ה משעת כתיבה

בד"ה משעת כתיבה שעבד נפשיה ול"ג כו' כדפי' בקונטרס כו' כצ"ל ועיין בתוספות בפ"ק דגיטין:

תד"ה הג"ה

בד"ה הג"ה הכא נמי כו' דשאני שאילו דדומה כו' עכ"ל כצ"ל:

תד"ה והלכה כמותו

בד"ה והלכה כמותו כו' דלא פליג עליה ר' ישמעאל כו' ור' יוחנן גופיה אפשר דס"ל כשא"ל כו' עכ"ל ר"ל דר' ישמעאל לא פליג עליה דבן ננס אלא דוקא בחנוק דמשעבד

נפשיה ור' יוחנן גופיה קאמר הכא הכי דחלוק ר"י אף בחנוק מטעמא דמשעבד נפשיה אבל בהודאה כי התם מודה ר' ישמעאל דאינה הודאה ומי יאמר דאית ליה לרבי ישמעאל אלימות דשטרא כדסבר ר' יוחנן התם כך מבוארים דבריהם בתוספות שם בפרק הנושא ע"ש ומהרש"ל הגיה כאן בתוספות ור"י גופיה אפשר דס"ל כו' ואתן לך פטור דליכא כו' עכ"ל אולי לא ראה התוספות שם וק"ל:

(1) הקדמה א'

(א) ר' ישמעאל אית לי' אשר ערב היוצא אחר חיתום שטרות חייב אף לאחר מתן מעות ואף על גב דכתב "ואני ערב" לאחר חתימת עדים

(ב) ר' יוחנן נוקט אשר ר' ישמעאל קא סמיך על "אלימא מילתא דשטרא" אפילו בלא חתימת עדים

(ג) ר' ישמעאל אית לי' עוד אשר "החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו ואני אתן לך חייב" מחמת דערב משעבד נפשי' להציל חבירו

(ד) ובב' דינים הללו אמר ר' יוחנן דהלכה כר' ישמעאל הגם דבן ננס פליג עלי'

(2) הקדמה ב' – גמרא בכתובות בפרק הנושא

(א) מן שיטת ר' ישמעאל לגבי "ערב היוצא אחר חיתום שטרות" יליף ר' יוחנן בפרק הנושא במכסת כתובות אשר

אמר לי' חייב אני לך מנה בשטר ומסר לו בעדים חייב אף על גב דלא חתמו – דאלימא מילתא דשטרא כמאן דאמר להו אתם עדי ויש לו דין הודאה

(3) הקדמה ג'

(א) "משעבד נפשי" אין לו שייכות להודאה

(ב) "אלימא מילתא דשטרא" מובן דאין לו שייכות לגוון דחנוק דמיירי בדליכא שטר כל עיקר לפי קושיית תוספות להלן

(4) תוספות כמבואר במהרש"א על פי תוספות בפרק הנושא

(א) קשיא

(i) דלמא – שלא כהבנת ר' יוחנן – ר' ישמעאל קסבר אשר ערב היוצא אחר חיתום שטרות חייב משום דערב משעבד נפשי' – כעין דמשעבד נפשי' בחנוק הגם דליכא שטר כל עיקר ומוכרח דחייב משום דערב משעבד נפשי'

(ii) והא ראי' דר' יוחנן גופי' אית לי' דערב משעבד נפשי' דהרי קבע דהלכה כר' ישמעאל אף בחנוק

(iii) ותיקשי מנא לי' ר' יוחנן אשר "אלימא מילתא דשטרא" אשר בגללו אמר ר' יוחנן דחייב בהודאה

(5) המשך מהרש"א

(א) במקום גרסא דמהרש"א אשר "ר' יוחנן גופי' קאמר הכא דחלוק ר' ישמעאל אף בחנוק" מגיה מהרש"ל "ור' יוחנן גופי' אפשר דסבירא לי' כשאמר לו בשוק הנח לו פטור"

(ב) מהלך מהרש"ל שונה ממהלך תוספות בפרק הנושא

תוספות בא"ד מלתא

בא"ד מלתא דשטרא הס"ד ואח"כ מה"ד גמר ומשעבד כו' כצ"ל:

הדרן עלך גט פשוט